

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ЗУБКО ОКСАНА МИХАЙЛІВНА

УДК 342.9:355/359

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. М. Зубко

Науковий керівник **Оксін Віталій Юрійович**

кандидат юридичних наук

Київ – 2018

АНОТАЦІЯ

Зубко О. М. Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018.

У дисертації на основі теорії адміністративного права, чинного законодавства, досягнень публічної адміністрації наведено нове розв'язання наукового завдання стосовно адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, викладено найбільш важливі наукові результати.

Удосконалено наукове розуміння оборонно-промислового комплексу України як цілісної системи суб'єктів публічної адміністрації, науково-дослідних установ, виробничих і господарських підприємств, діяльність яких спрямована на розроблення, виробництво та реалізацію (зокрема й експорт) військової та бойової техніки, іншого військового майна (боєприпаси, спорядження тощо) для озброєння військових формувань з метою захисту національного суверенітету, територіальної цілісності, національної безпеки та оборони України.

Сформовано поняття адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як сукупності різноманітних форм, методів і засобів юридичного впливу суб'єктів публічної адміністрації на правовідносини щодо розроблення, виробництва та реалізації (зокрема й експорту) військової та бойової техніки, іншого військового майна, яка має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер з метою захисту національної безпеки та оборони, гарантування прав, свобод і законних інтересів осіб, суспільства та держави.

Розкрито наукове розуміння механізму адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як сукупності правових засобів, а саме правових норм, що визначають адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, форм і методів адміністративної діяльності, адміністративних процедур, які в цілісній системі регулюють оборонно-промисловий комплекс, забезпечують цільове та функціональне використання об'єктів оборонно-промислового комплексу та реалізують права й обов'язки осіб, суспільства та держави у сфері національної безпеки та оборони.

З'ясовано юридичну природу правовідносин щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, що постають як суспільні відносини, зміст яких складають суб'єктивні права й обов'язки суб'єктів оборонно-промислового комплексу, що визначаються адміністративно-правовими нормами та в цілому складають таку групу:

- 1) правовідносини щодо розроблення, виробництва та реалізації (зокрема й експорту) військової та бойової техніки, іншого військового майна;
- 2) правовідносини, що виникають під час реалізації прав і обов'язків осіб, суспільства та держави при здійсненні діяльності у сфері національної безпеки й оборони;
- 3) міжнародні правовідносини України з іншими державами щодо імпорту та експорту об'єктів оборонно-промислового комплексу та щодо взаємного співробітництва.

Доведено, що національна безпека як об'єкт адміністративно-правових відносин будується на основі адміністративно-правових норм; основними суб'єктами забезпечення національної безпеки є органи виконавчої влади, на які покладено відповідні функції; забезпечується через спільну, об'єднану діяльність суспільства, держави та нації; набуває особливих державних рис через офіційні погляди, цілі та стратегії держави; реалізується через військові, правові, організаційні та інші заходи й підтримується оборонно-промисловим комплексом.

Визначено, що внаслідок посягання на територіальну цілісність і суверенітет Україна ухвалила низку реформаторських заходів, метою яких стала підтримка та розвиток національної безпеки держави, зокрема Україною визначено майбутні цілі вдосконалення системи національної безпеки та оборони (Стратегія національної безпеки України), ухвалено спеціалізований закон у площині національної безпеки та приділено значну увагу оборонно-промислому комплексу як невід’ємній складовій забезпечення національної безпеки в державі.

Акцентовано на тому, що принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід поділити на загальні, характерні для адміністративно-правового регулювання як для діяльності суб’єктів публічної адміністрації, та спеціальні – характерні для оборонно-промислового комплексу та суб’єктів адміністрування оборонно-промислового комплексу. До загальних принципів слід віднести такі: верховенства права та законності; незалежності; пріоритету прав і свобод людини та громадянина; гуманізму, справедливості та рівності всіх перед суспільством.

Визначено, що, враховуючи різноманітність суспільних відносин оборонно-промислового комплексу, які відповідно зумовлюють потребу адміністративно-правового регулювання, чільне місце в площині нормативного забезпечення відіграють підзаконні нормативно-правові акти, які на основі й на виконання законів ухвалюються уповноваженими суб’єктами та визначають адміністративно-правовий статус суб’єктів публічного адміністрування оборонно-промислового комплексу, конкретизують особливості адміністративно-правового регулювання з метою оперативного та ефективного виконання функцій і завдань оборонно-промислового комплексу.

Визначено, що публічна адміністрація, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, – це комплекс публічних структур, які мають виконавчо-розпорядчі та

організаційні повноваження щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу з метою виконання політики держави в площині забезпечення національної безпеки та оборони.

Узагальнено, що систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, становлять: Президент України (як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України); Рада національної безпеки і оборони України (координаційний орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України); Кабінет Міністрів України (визначає державну політику у сфері оборони та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); Міністерства оборони України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі (реалізують державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу); Державний концерн «Укроборонпром» (є провідним суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); консультативні органи у сфері оборонно-промислового комплексу (Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, Державний науково-дослідний інститут випробування і сертифікації озброєння та військової техніки та ін.).

Доведено, що до форм адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України належать такі: видання нормативних та адміністративних актів; укладення адміністративних договорів відносно об'єктів оборонно-промислового комплексу; вчинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу; здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу.

Виявлено, що спеціальний суб'єкт адміністративного права при задоволенні матеріальних потреб Збройних Сил України та інших військових формувань використовує такі методи: звітування перед Президентом України

та уповноваженим органом управління; координація, аудит та моніторинг діяльності, захист результатів інтелектуальної діяльності та різні види контролю (за використанням коштів, зовнішньоекономічними контрактами, за використанням державного майна, виконанням інвестиційних і технічних програм розвитку).

Доведено, що існують такі адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України: реєстраційні; дозвільні; контрольно-інспекційні; процедури притягнення до адміністративної відповідальності; процедури надання адміністративних послуг.

Адміністративна реєстраційна процедура є першочерговою в правовому регулюванні, адже надає легітимності у відносинах оборонно-промислового комплексу: від офіційної реєстрації суб'єктів господарювання (державного концерну «Укроборонпром») для розроблення, виробництва та реалізації (на вітчизняному ринку) військового майна – до реєстрації суб'єктів господарювання для міжнародного передання товарів військового призначення.

Дозвільна адміністративна процедура є основною в площині оборонно-промислового комплексу, адже визначає порядок діяльності суб'єктів публічної адміністрації, у межах якої вони видають дозволи для розроблення, виробництва, реалізації, зберігання та використання військової та бойової техніки, іншого військового майна з метою контролю за військово-оборонною сферою та забезпечення безпеки в державі.

Контрольно-інспекційні адміністративні процедури є досить поширеними в площині оборонно-промислового комплексу та здійснюються як вищими органами виконавчої влади, незалежними громадськими організаціями, так і внутрішніми структурами суб'єкта господарювання через проведення різного роду перевірок (ревізій, аудитів, інспекцій тощо), які спрямовані на забезпечення дотримання правових норм в оборонно-промисловому комплексі, а також попередження правопорушень у цій сфері.

Доведено, що сертифікація військової техніки й обладнання як адміністративної процедури – це підтвердження відповідності третьою стороною (Державним науково-дослідним інститутом випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки або аналогічним органам сертифікації країн НАТО) того, що військовий виріб, компонент або обладнання відповідає вимогам придатності (EMTSO, ETSO, EASA) з подальшою декларацією про відповідність.

Зроблено висновок, що оскільки Україна є країною – партнером НАТО, чинне реформування вітчизняного оборонно-промислового комплексу спрямовано на приведення до міжнародних стандартів, зокрема до стандартів НАТО, адже в НАТО розвинена чітка й ефективна структура органів, які в цілому забезпечують виконання основних функцій, а саме безпеки, оборони та свободи країн-членів НАТО за допомогою певних політичних і військових засобів, крім того в НАТО успішно функціонують науково-дослідні установи, за допомогою яких проводиться розроблення об'єктів оборонно-промислового комплексу й аналізуються проблеми та потреби в цій площині.

Здійснено аналіз ефективного зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу, який доводить, що у країнах-учасниках ЄС функціонує ефективна система правового регулювання оборонно-промислового комплексу, зокрема у Литві та Болгарії оборонно-промисловий комплекс регулюють незалежні громадські організації, які об'єднують провідні компанії оборонної промисловості для взаємодії між державними органами в цій галузі та є аналогами українського «Укроборонпрому», а в Італії діє більш розширена система правового регулювання оборонно-промислового комплексу – органи виконавчої влади в тісній співпраці з громадськими об'єднаннями утворюють оборонно-промисловий комплекс країни та забезпечують її національну безпеку й оборону.

Удосконалення законодавства щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України має бути

спрямоване на підвищення ефективності державного управління діяльними підприємствами; підняття відповідальності Ради національної безпеки і оборони України в площині регулювання оборонно-промислового комплексу; удосконалення системи суб'єктів державного управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі через реформування центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в науково-дослідній сфері – для подальшого теоретичного розроблення питань адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України; правотворчій сфері – висновки, пропозиції та рекомендації дисертації пропонується використати щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України; правозастосовній діяльності – використання одержаних результатів підвищило ефективність адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу; навчальному процесі – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Актуальні проблеми теорії адміністративного права» та «Актуальні проблеми адміністративної відповідальності», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, військово-промислова політика, державний суверенітет, методи адміністративної діяльності, національна безпека, оборонно-промисловий комплекс, принципи, процедури, суб'єкт публічної адміністрації, форми адміністративної діяльності.

SUMMARY

Zubko O. M. Administrative and legal regulation of the defense industrial complex of Ukraine. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis submitted for the degree of *Doctor of Philosophy* in Law, specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law. – Research Institute of Public Law, Kyiv, 2017.

In the dissertation the basis of the theory of administrative law, current legislation, achievements of the public administration, new solution of the scientific task concerning administrative-legal regulation of the defense industry complex of Ukraine is presented, the most important scientific results are presented.

The scientific understanding of the defense industry complex of Ukraine as an integral system of subjects of public administration, research institutions, production and economic enterprises, whose activities are aimed at the development, production and realization (including export) of military and military equipment, other military property (ammunition, equipment, etc.) for the arming of military formations in order to protect national sovereignty, territorial integrity, national security and defense of Ukraine.

The concept of administrative and legal regulation of the defense industry of Ukraine as a set of various forms, methods and means of legal influence of the subjects of public administration on the legal relationship regarding the development, production and sale (including export) of military and military equipment, other military property, which is purposeful, effective, normative-organizational in order to protect national security and defense, guaranteeing the rights, freedoms and legitimate interests of individuals, society and state.

The scientific understanding of the mechanism of administrative-legal regulation of the defense-industrial complex of Ukraine as a set of legal means, namely, legal norms defining the administrative and legal status of public administration, forms and methods of administrative activity, administrative

procedures, which in the integral system are regulated by the defense industrial complex, ensure the purposeful and functional use of the objects of the defense industry complex and realize the rights and obligations of individuals, society and state in the sphere of national security.

The legal nature of the legal relationship regarding the administrative and legal regulation of the defense industry of Ukraine is clarified as social relations, the content of which constitutes the subjective rights and obligations of the subjects of the defense industry complex, which are determined by administrative and legal norms and in general constitute the following group: 1) legal relations concerning the development, production and sale (including export) of military and military equipment, other military property; 2) legal relations arising from the realization of the rights and obligations of individuals, society and the state in the conduct of activities in the field of national security and defense; 3) international legal relations of Ukraine with other states concerning import and export of defense-industrial complex objects and concerning mutual cooperation.

National security as an object of administrative-legal relations is characterized by being built on the basis of administrative-legal norms; the main subjects of ensuring national security are the executive authorities, which are assigned the respective functions; is ensured through a common, united activity of society, state and nation; acquires special state features through official views, goals and strategies of the state; is realized through military, legal, organizational and other measures and is supported by a defense-industrial complex.

It has been determined that as a result of the encroachment on territorial integrity and sovereignty, Ukraine has adopted a number of reform measures aimed at supporting and developing the national security of the state, in particular, Ukraine has identified future goals for improving the system of national security and defense (National Security Strategy of Ukraine), adopted a specialized law in the plane of national security and paid considerable attention to the defense industrial complex as an integral part of ensuring national security in the country.

The principles of administrative-legal regulation of the defense industry of Ukraine should be divided into: general principles - specific for administrative-legal regulation both for the activity of subjects of public administration; special principles - characteristic for the defense industrial complex and subjects of administration of the defense industry complex. The general principles should include: the rule of law and legality; independence; the priority of human and civil rights and freedoms; humanity, justice and equality of all to society.

Taking into account the diversity of the public relations of the defense industry, which, accordingly, determine the need for administrative regulation, the prevailing place in the regulatory framework is played by subordinate legal acts that, on the basis and in accordance with the laws, are adopted by authorized agents and determine the administrative and legal status of the sub- of public administration of the defense industrial complex, specify the peculiarities of administrative and legal regulation, with the aim of operational and effective performance of functions and tasks of the defense-industrial complex.

The system of bodies that carry out administrative and legal regulation in the field of defense-industrial complex are: the President of Ukraine (as the Supreme Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine); National Security and Defense Council of Ukraine (coordinating body in the field of national security and defense under the President of Ukraine); The Cabinet of Ministers of Ukraine (defines the state policy in the field of defense and is the subject of management of state-owned objects in the defense-industrial complex); The Ministry of Defense of Ukraine and the Ministry of Economic Development and Trade (implement the state policy in the field of defense-industrial complex); State concern "Ukroboronprom" (is the leading subject of management of objects of state property in the defense-industrial complex); advisory bodies in the field of defense-industrial complex (Interdepartmental Commission for Defense-Industrial Complex, Interdepartmental Coordination Commission on Import Substitution, State Research and Development Institute for Testing and Certification of Arms and Military Equipment, etc.);

To forms of administrative activity of the public administration regarding the legal regulation of the defense industry of Ukraine includes: publication of normative and administrative acts; the conclusion of administrative contracts regarding the objects of the defense industry complex; commit other legally significant administrative actions in the field of defense-industrial complex; realization of material and technical operations for the functioning of the defense industry complex.

The public administration that administers the administrative-legal regulation in the field of defense-industrial complex is a complex of public structures that have executive, regulatory and organizational powers regarding the legal regulation of the defense industry in order to implement the state policy in the area of ensuring national security and defense.

The special subject of administrative law in meeting the material needs of the Armed Forces of Ukraine and other military formations uses the following methods: reporting to the President of Ukraine and the authorized governing body; coordination, audit and monitoring of activities, protection of the results of intellectual activity and various types of control (for the use of funds, foreign economic contracts, the use of state property, implementation of investment and technical development programs).

There are the following administrative procedures for legal regulation of the defense industry of Ukraine: registration; permissive control and inspection; procedures for bringing administrative liability; procedures for providing administrative services.

The administrative registration procedure is a priority in the legal regulation, since it provides legitimacy in the relations of the defense industrial complex: from the official registration of business entities (state concern "Ukroboronprom") for the development, production and sale (on the domestic market) of military property before the registration of the sub- objects of management for international transfers of military goods.

The permissive administrative procedure is the main one in the area of the defense-industrial complex, since it defines the procedure for the activities of public administration entities, within which they issue permits for the development, production, sale, storage and use of military and military equipment and other military property in order to control military-defense sphere and security in the state.

Control and inspection administrative procedures are quite common in the area of the defense industrial complex and are carried out both by the higher executive authorities, independent civil society organizations and internal structures of the subject through conducting various types of audits (audits, audits, inspections, etc.) which aimed at ensuring observance of legal norms in the defense-industrial complex, as well as prevention of offenses in this area.

The certification of military equipment and equipment as an administrative procedure is a confirmation of compliance by a third party (State Research and Development Institute for Testing and Certification of Armaments and Military Equipment or similar NATO Certification Authorities) with the fact that a military product, component or equipment meets the requirements of fitness (EMTSO , ETSO, EASA) followed by a declaration of compliance.

As Ukraine is a NATO partner country, the current reform of the domestic defense industry is aimed at bringing to the international standards, in particular, the standards of NATO, since NATO has a clear and efficient structure of the bodies that, in general, ensure the fulfillment of the main functions, namely, security, defense and the freedoms of NATO member states through certain political and military means, in addition, NATO's research institutions are successfully operating with the help of which the development of defense and industrial facilities th complex and analyze the problems and needs in this plane.

An analysis of the effective foreign experience of administrative-legal regulation of the defense industry complex has been carried out, which proves that the EU member states have an effective system of legal regulation of the defense-industrial complex, in particular, in Lithuania and Bulgaria, the defense industry is

regulated by independent civil society organizations uniting the leading defense industry companies for interaction between the state authorities in this field and are analogues of the Ukrainian "Ukroboronprom", and in Italy there is a more expanded the system of legal regulation of the defense industrial complex - the executive authorities, in close cooperation with public associations form the country's defense industry and provide its national security and defense.

The improvement of legislation on the administrative and legal regulation of the defense industry of Ukraine should be aimed at increasing the efficiency of public administration by active enterprises; raising the responsibility of the National Security and Defense Council of Ukraine in the sphere of regulation of the defense industry complex; improvement of the system of subjects of state management of objects of state property in the defense-industrial complex through the reformation of the central executive authority, which implements the state military-industrial policy.

The practical significance of the results obtained is that the theoretical positions formulated and substantiated in the dissertation, the conclusions and propositions are implemented and can be used in the future: scientific-research area – for further theoretical development of issues of administrative-legal regulation of the defense industry of Ukraine; law-making sphere - the conclusions, suggestions and recommendations of the dissertation are proposed to be used to improve the current legislation in the field of administrative and legal regulation of the defense industry of Ukraine; law enforcement activity - the use of the obtained results has increased the efficiency of administrative activities of subjects of the public administration of the defense industry complex; in the educational process - during the development and teaching of academic disciplines "Actual problems of the theory of administrative law" and "Actual problems of administrative responsibility", when preparing relevant textbooks, manuals, lecture notes.

Key words: administrative-legal regulation, military-industrial policy, state sovereignty, methods of administrative activity, national security, defense-

industrial complex, principles, procedures, subject of public administration, forms of administrative activity.

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Іваник О. М. Адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 83-88.

2. Іваник О. М. Принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3 (9). Т. 3. С. 183-187.

3. Іваник О. М. Методи адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Том 2. С. 122-127.

4. Іваник О. М. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. С. 107-114.

5. Іваник О. М. Нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 113-117.

6. Іваник О. М. Формы административной деятельности публичной администрации по правового регулирования оборонно-промышленного комплекса Украины. *Право и Политика*. 2017. № 2. С. 62-66. (Кыргызская Республика).

7. Іваник О. М. Содержание административно-правового регулирования оборонно-промышленного комплекса Украины. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 51-56. (Кыргызская Республика).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Іваник О. М. Актуальні питання використання методів заохочення та переконання адміністративній діяльності Державного Концерну «Укроборонпром». *Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (м. Дніпро, 3–4 листопада 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 88-91.

9. Іваник О. М. Роль реєстраційних та дозвільних адміністративних процедур у правовому регулюванні оборонно-промислового комплексу України. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (м. Одеса, Україна, 7–8 вересня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 47-50.

10. Іваник О. М. Теоретичні питання визначення публічного статусу Державного Концерну «Укроборонпром». *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (м. Львів, 14–15 вересня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 70-74.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	29
1.1. Зміст адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.....	29
1.2. Забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу: адміністративні аспекти.....	44
1.3. Принципи та нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.....	66
Висновки до розділу 1.....	86
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	90
2.1. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні.....	90
2.2. Форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.....	108
2.3. Методи адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.....	122
2.4. Адміністративні процедури в оборонно-промисловому комплексі України.....	139
Висновки до розділу 2.....	155
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	162

3.1. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу.....	162
3.2. Удосконалення законодавства щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.....	182
Висновки до розділу 3.....	202
ВИСНОВКИ.....	204
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	208
ДОДАТКИ.....	233

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Основним Законом України визначено провідну функцію держави та Українського народу – захист державного суверенітету, територіальної цілісності країни, забезпечення національної безпеки. Проте в сучасних реаліях на територіальну цілісність і суверенітет України посягнули, права України як незалежної держави були порушені, тобто відбулося недотримання як норм національного права, так і міжнародних норм публічного права, що спричинило невідкладне залучення військових сил.

Національна безпека гарантує стабільність у суспільстві, а тому реалізація державної військово-промислової політики в нашій державі має бути на найвищому рівні. Оборонно-промисловий комплекс є елементом механізму забезпечення національної безпеки, адже його основним завданням є підтримка обороноздатності держави шляхом виробництва та реалізації військового спорядження, техніки та зброї. Внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці можуть бути нівельовані лише за наявності модернізованого, потужного та конкурентоспроможного оборонно-промислового комплексу.

Оборонний потенціал України потребує збільшення фінансування, залучення професійних і високоспеціалізованих кадрів, упровадження нових світових стандартів, і тому органи державної влади запровадили низку реформ для вдосконалення механізмів військово-промислової політики. Проте досі залишаються проблеми в нормативному забезпеченні, системі суб'єктів управління об'єктами та в механізмі регулювання оборонно-промислового комплексу загалом.

Таким чином, нестабільність в українському суспільстві, порушення прав, свобод та законних інтересів осіб в Україні, окупація українських територій, проведення «Операції об'єднаних сил», недієвість національної військово-промислової політики, потреба в реформуванні оборонно-

промислового комплексу шляхом упровадження міжнародних стандартів зумовлюють потребу дослідження адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблеми національної безпеки були предметом досліджень багатьох учених. Сучасні дослідження представлені працями Н. Аванесової¹, яка розкрила питання економічної безпеки оборонної промисловості України в площині національної безпеки, М. Баюка², який сформував засади державної безпеки в гуманітарній сфері України та С. Чумаченка³, який визначив публічних суб'єктів забезпечення національної безпеки України. Проблематикою адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу займались А. Семенишин, який з позиції господарського права розкрив особливості правового забезпечення функціонування оборонно-промислового комплексу в Україні⁴. Науковець Ю. Кучинський досить ґрунтовно визначив адміністративно-правовий режим військового майна, як об'єкта оборонно-промислового комплексу⁵.

Крім вищезазначених учених, загальнотеоретичні питання адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу досліджували В. Авер'янов, С. Алфьоров, В. Антонов, І. Атаманчук, М. Баюк, Ю. Битяк, В. Богданович, О. Бодрук, В. Большаков, В. Галуцько,

¹ Аванесова Н. Е. Економічна безпека оборонної промисловості України в системі національної безпеки держави: дис. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук 21.04.02. Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків, 2017. 448 с.

² Баюк М. І. Формування та реалізація політики державної безпеки в гуманітарній сфері України: дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.05. Хмельницький університет управління та права, Хмельницький, 2018. 373 с.

³ Чумаченко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2017. 20 с.

⁴ Семенишин А. В. Господарсько-правове забезпечення функціонування оборонно-промислового комплексу в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04. Харків: Б.в., 2014. 20 с.

⁵ Кучинський Ю. Д. Адміністративно-правовий режим військового майна в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Державний науково-дослідний інститут МВС України, Київ, 2017. 23 с.

В. Гарашук, Ю. Гаруст, О. Глазов, О. Гончаренко, В. Горбулін, І. Городецька, М. Грек, О. Дзьобань, С. Діденко, П. Діхтієвський, Д. Доманчук, О. Дьяченко, О. Єщук, Д. Захарова, Р. Калюжний, А. Ковальчук, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, Я. Кондратьєв, Ю. Кривицький, О. Кузьменко, С. Кулицький, В. Курило, Я. Лазур, О. Лемак, В. Ліпкан, М. Лошицький, Є. Матвіїшин, Т. Момот, Ю. Нікітін, І. Одноралов, В. Оксінь, І. Оцабрик, В. Паливода, Т. Пахомова, В. Пашинський, М. Пендюра, С. Полторак, В. Поярков, С. Пчелінцев, О. Резнікова, О. Сазонець, А. Семенченко, Г. Ситник, О. Скрипник, С. Слободяник, С. Стеценко, М. Сунгуровський, І. Ткач, В. Ткаченко, В. Цюкало, А. Чубенко, О. Юнін та ін. Проте вищевказані науковці акцентували свою увагу на більш суміжних питаннях, а проблематика правового регулювання оборонно-промислового комплексу потребує ґрунтовних досліджень у нових реаліях суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 442-р, Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, затвердженої Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016, Концепції Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. № 19-р і плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, нормативних основ і практики діяльності публічної адміністрації визначити засади та механізм адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України та розробити пропозиції щодо його вдосконалення.

Відповідно до поставленої мети в роботі заплановано вирішити такі *завдання*:

– розкрити зміст адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України;

– з’ясувати адміністративні аспекти забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу;

– виявити і описати принципи, а також визначити нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України;

– з’ясувати адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні;

– визначити форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України;

– розкрити методи адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України;

– охарактеризувати адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України;

– здійснити компаративістичну характеристику зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу;

– удосконалити законодавство стосовно адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу.

Предмет дослідження – адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися різноманітні методи наукового пізнання. *Діалектичний* метод використано при формуванні більшості положень наукової новизни (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.3). *Системно-структурний* метод дозволив здійснити аналіз адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу як об'єкта адміністративно-правових відносин (підрозділи 1.1, 1.2).

Формально-правовий метод став у нагоді при визначенні загальних особливостей та змісту механізму адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 1.1, Розділ 2). За допомогою *формально-логічного* методу було визначено взаємозв'язок національної безпеки з оборонно-промисловим комплексом (підрозділ 1.2). *Спеціальною юридичний* метод використовувався при аналізі нормативного забезпечення оборонно-промислового комплексу та шляхів його удосконалення (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 3.2). У більшості підрозділів застосовувалися методи *аналізу* та *синтезу*, за допомогою яких було проаналізовано позиції науковців та виділено особливості правових категорій у цій сфері (Розділи 1-2). Метод *класифікації* дозволив систематизувати принципи та елементи механізму правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 1.3, Розділ 2).

За допомогою *порівняльно-правового* методу було здійснено аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 3.1). *Прогностичний* метод дав змогу визначити напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 3.2), а завдяки *конкретно-соціологічному* методу було проведено власне соціологічне опитування (додаток Б).

Нормативну основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, національні законодавчі та підзаконні нормативно-

правові акти адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, а також відповідне міжнародне та закордонне законодавство.

Емпіричну базу дисертаційної роботи становлять узагальнення адміністративної діяльності Державного концерну «Укроборонпром», адміністративна і судова практика, політико-правова публіцистика, довідкові видання і результати соціологічного опитування 508 респондентів.

Наукова новизна отриманих результатів аргументується тим, що дисертація є одним із перших монографічних досліджень у вітчизняній правовій літературі, присвяченим аналізу адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. У результаті проведеного аналізу сформовано низку висновків, рекомендацій і пропозицій, відмінних від раніше одержаних результатів, зокрема:

у перше:

– у широкому розумінні розкрито зміст адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, який полягає в сукупності засад та адміністративного інструментарію діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо функціонування і розвитку оборонно-промислового комплексу з метою забезпечення мілітарних структур України зброєю, артилерією (боєприпасами), бойовою технікою та іншим військовим майном для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та інших національних інтересів України;

– сформовано принцип доступу до оборонних проектів широкого кола суб'єктів господарювання всіх форм власності, відповідно до якого визначаються засади діяльності державних підприємств, які входять до складу Державного концерну «Укроборонпром», залучають в якості субпідрядників на конкурсних засадах численних суб'єктів господарювання та фізичних осіб-підприємців, які спроможні виготовляти, ремонтувати та модернізувати військову техніку, спорядження, зброю та інше майно для

найбільш повного задоволення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань;

удосконалено:

– наукові положення про адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні як сукупності завдань, адміністративних обов'язків, прав та адміністративної відповідальності загальної і спеціальної публічної адміністрації, яка виконує виконавчо-розпорядчі, організаційно-правові та публічно-сервісні повноваження з метою виконання політики держави щодо матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України та інших національних військових формувань;

– наукове розуміння методів адміністративної діяльності щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як засобів, способів і прийомів адміністративно-правового впливу на учасників адміністративно-правових відносин у сфері оборонно-промислового комплексу, що здійснюються загальними і спеціальними суб'єктами публічного адміністрування при задоволенні матеріальних потреб Збройних Сил України та інших військових формувань шляхом звітування перед Верховним головнокомандувачем Збройних Сил України та іншими вищими органами державного управління, здійснення координації, аудиту та моніторингу діяльності підпорядкованих суб'єктів владного впливу, різного видів контролю та класичних заходів адміністративного права – заохочення переконання і примусу;

– наукове розуміння сертифікації військової техніки та обладнання як адміністративної процедури щодо підтвердження відповідності третьою стороною (Державним науково-дослідним інститутом випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки або аналогічним органам сертифікації країн НАТО) того, що військовий виріб, компонент або

обладнання відповідають вимогам придатності (EMTSO, ETSO, EASA) з подальшою реєстрацією про відповідність;

– законодавство стосовно підвищення ефективності адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення всім необхідним мілітаризованих підрозділів шляхом удосконалення статусу Міністерства оборони України як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику, більш тісної координації їх з іншими міністерствами і відомствами, поетапного переходу всіх виробників військової продукції та її сертифікації відповідно до стандартів НАТО;

дістали подальшого розвитку:

– наукові положення щодо адміністративно-правових аспектів забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу як виокремлення специфічних особливостей предмета (явища) стосовно юридичної природи обороно-промислового комплексу як невід'ємної складової системи національної безпеки, в якому виявляються елементи як планування (централізації), так і децентралізації (виробництва на основі проведення тендерних закупок), здійснюється суворе забезпечення дотримання державної таємниці, відкритості і прозорості відповідно до стандартів НАТО;

– юридична природа адміністративного договору як форми адміністративної діяльності спеціальної публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, що здійснюється шляхом укладення і виконання угод щодо розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами оборонно-промислового комплексу, урегулювання питань щодо надання адміністративних послуг юридичним особам і фізичним особам-підприємцям;

– положення компаративістичної характеристики зарубіжного досвіду щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового

комплексу, у результаті чого доведено, що перехід оборонно-промислового комплексу України на стандарти виробництва і сертифікації продукції за стандартами НАТО є необхідним і безальтернативним напрямком адміністративної діяльності спеціальної публічної адміністрації в цій сфері.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки й пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого теоретичного розроблення питань адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій сфері* – висновки, пропозиції та рекомендації дисертації можуть бути використані щодо вдосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України (додаток В);

– *правозастосовній діяльності* – використання одержаних результатів підвищило ефективність адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу (акт упровадження Державного концерну «Військесетменеджмент»);

– *навчальному процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право України», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій (акт впровадження Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Дніпро, 3–4 листопада 2017 р.); «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, Україна, 7–8 вересня 2018 р.); «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 14–15 вересня 2018 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 244 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 240 найменувань на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

1.1 Зміст адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України

У сучасних реаліях розвитку суспільства пріоритетом національної безпеки стають спроможність держави протистояти зовнішнім та внутрішнім дестабілізаційним чинникам, які виявляються у формі економічних потрясінь; відновлення територіальної цілісності України; мінімізації залежності від зовнішньої кон'юнктури шляхом структурної перебудови й модернізації економіки та розширення внутрішнього ринку; створення ефективного сектору безпеки й оборони; підвищення обороноздатності держави [130, с. 29].

В умовах розгортання збройного конфлікту на Сході України та зумовленої зовнішньополітичними чинниками трансформації державної політики у сфері розвитку оборонно-промислового комплексу модель управління оборонною промисловістю зазнає істотних змін. Потреба адаптації до кардинальних перетворень у визначенні орієнтирів внутрішнього виробництва та експортно-імпортової політики призвела до застосування, починаючи з 2014 року, інструментів антикризового управління оборонно-промисловим комплексом і ситуативного врегулювання проблемних питань, пов'язаних з його розвитком та функціонуванням. В умовах сьогодення Україна демонструє позитивну динаміку розвитку оборонної промисловості: у період з 2015 по 2017 рік істотно збільшено фінансування розроблення, виробництва, ремонту та модернізації озброєння й військової техніки, налагоджено через оборонні інституції міжнародну співпрацю, визначено у стратегічних і програмних

документах держави сталий розвиток оборонно-промислового комплексу як один із пріоритетних напрямків, індикатором досягнення якого є системна перебудова українського оборонно-промислового комплексу [174].

Оборонна промисловість є важливою як для розвитку національної економіки, так і для захисту державних інтересів сферою, що сьогодні функціонує переважно в межах четвертого технологічного устрою. Стратегія спрямована на забезпечення розвитку оборонно-промислового комплексу, здатного адаптуватись до функціонування в умовах кризових ситуацій та загроз національній безпеці, забезпечити перехід до п'ятого технологічного устрою та посилити спроможність держави в рамках досягнення Україною військово-політичної самостійності [174].

Оборонно-промисловий комплекс є фундаментом національної безпеки держави, оскільки забезпечує Збройні Сили новітніми зразками озброєння, військової техніки і всім необхідним для виконання покладених на них завдань із забезпечення захисту інтересів держави. Від можливостей підприємств промисловості України, її наукових установ і закладів залежать ті чи інші рішення, які ухвалюються щодо розроблення нових або модернізації існуючих зразків (систем) озброєння та військової техніки. Для України підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу є стратегічно важливим завданням [130, с. 29].

Оборонна галузь в економіці багатьох країн має стратегічне значення, забезпечуючи як надходження доходів від експорту, так і обороноздатність держави. На відміну від багатьох галузей, значна кількість підприємств оборонної галузі України перебуває на рівні світових стандартів, що неодноразово підкреслювалось у виступах керівників держави [98].

Оборонно-промисловий комплекс є важливою складовою національної безпеки нашої держави, оскільки це галузь, пов'язана із забезпеченням військово-економічної безпеки [186].

У новій редакції Воєнної доктрини України 2015 року «оборонно-промисловий комплекс» визначено як сукупність підприємств, установ і

організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують й утилізують продукцію військового призначення, виконують послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки й оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іноземними державами [169].

Розглядаючи питання адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, його зміст, потрібно дослідити й урахувати думки науковців (які значно різняться) щодо такого багатоаспектного і складного правового явища, як «адміністративно-правове регулювання» загалом.

Слід зазначити, що адміністративно-правове регулювання є різновидом більш широкого поняття – правового регулювання, щодо розуміння якого наукові думки вчених також розходяться, і в основі якого лежить термін «регулювання» (від лат. *regulo* – «правило»). У юридичній літературі термін «регулювання» розглядається як упорядкування, налагодження, приведення чогось відповідно до чогось [191, с. 234].

Розглянемо позиції окремих учених щодо визначення поняття «правове регулювання», яке в юридичній літературі є досить поширеним та широко дослідженим. Так, П. Рабінович правове регулювання розглядає як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку [181, с. 84].

Автори словника термінів у теорії держави і права за загальною редакцією професора М. Панова наводять таке визначення: «правове регулювання – це результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини, що здійснюються системою юридичних засобів і форм з метою їх упорядкування згідно з вимогами суспільного розвитку» [138, с. 297].

На думку А. Комзюка, правове регулювання – це специфічний вплив, який здійснюється правом як особливим нормативним інституційним регулятором. При цьому правове регулювання має цілеспрямований, організаційний, результативний характер і здійснюється за допомогою цілісної системи засобів, що реально виражають саму матерію права як нормативного інституту утворення – регулятора [84, с. 125].

Привертає увагу визначення правового регулювання В. Сирих, який стверджує, що правове регулювання – це діяльність держави й суспільства, здійснювана в процесі підготовки і прийняття норм права, їх реалізації в конкретних відносинах і застосування державного примусу до правопорушників з метою досягнення стабільного правопорядку в суспільстві [21, с. 203].

На думку М. Горшенєва та Т. Таховича, правове регулювання – це сукупність різноманітних форм і засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, що здійснюється в інтересах усього суспільства або певного колективу чи особистості з метою підпорядкувати поведінку учасників суспільних відносин і в інтересах всього суспільства або певного колективу чи особистості, з метою підпорядкувати поведінку окремих суб'єктів встановленому в суспільстві правопорядку. При цьому Т. Тахович зазначає, що сферою правового регулювання є ті суспільні відносини (економічні, політичні, культурні, національні, релігійні та інші), які потребують правового впливу. Ці відносини складають предмет правового регулювання, є вольовими, об'єктивно потребують впливу з боку держави та мають чітко визначений зміст [49, с. 143; 61, с. 384].

У викладенні Б. Сабецького правове регулювання – це закріплення у правових нормах певного рівня суспільних відносин, забезпечення їх стабільності через постійний контроль, відновлення правовими засобами їх порушень, приведення їх відповідно до існуючих норм права [184, с. 12]. В. Плавич констатує, що правове регулювання – це здійснюване державою за

допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона й розвиток [148, с. 184].

З наведених визначень поняття «правового регулювання» можна виділити спільне, загальне для них, а саме те, що правове регулювання – це сукупність різноманітних форм і засобів юридичного впливу держави на суспільні відносини, що має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер, на певний об'єкт з конкретною метою.

Як зауважує І. Городецька, адміністративно-правове регулювання є складним явищем, що в сучасних умовах трансформаційних перетворень у суспільстві наповнюється новим змістом, а відтак, як наукова категорія, активно досліджується вченими юридичної науки та потребує постійного осмислення [48, с. 66]. З позиції Т. Коломоєць, адміністративно-правове регулювання – це один із видів галузевого правового регулювання, заснований на дії адміністративного права і багатого арсеналу адміністративно-правових засобів на суспільні відносини, що мають місце у сфері діяльності державної адміністрації. В основі адміністративно-правового регулювання лежить вплив на суспільні відносини комплексу юридичних засобів адміністративно-правового характеру. Це галузь адміністративного права, її підгалузі, адміністративно-правові інститути, нормативні адміністративно-правові акти, первинні адміністративно-правові веління, метод і режими адміністративно-правового регулювання, індивідуальні адміністративно-правові акти, юридичні факти, адміністративні правовідносини, адміністративно-правові заходи захисту, заходи адміністративної та дисциплінарної юридичної відповідальності [81, с.95]. І. Шопіна розуміє адміністративно-правове регулювання як адміністративно-правовий вплив на суспільні відносини, який здійснюється за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів та інших правових явищ, які в сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання [218, с. 231].

Деякі науковці адміністративно-правове регулювання ототожнюють із державним управлінням, під яким розуміють специфічний вид державної діяльності – виконавчу діяльність, функціонування якої пов'язано з формуванням особливої правової галузі – адміністративного права [15, с. 201]. Ми погоджуємось з думкою авторів підручника «Адміністративне право України» В. Галуцька та інших, що адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [36, с. 75].

Таким чином, адміністративно-правове регулювання – це сукупність різноманітних форм і засобів юридичного впливу суб'єктів публічної адміністрації на певні правовідносини, який має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер, із метою захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, суспільства та держави.

За допомогою спеціально створеного державою механізму забезпечується адміністративно-правове регулювання. Осмислення сутності механізму правового регулювання тісно пов'язане з розумінням правового регулювання. У межах інструментальної інтерпретації правове регулювання аналізується у вигляді складової частини правового впливу. Однак більш прийнятною є позиція, за якою правовий вплив та правове регулювання розглядаються як самостійні форми дії права. Правове регулювання та механізм правового регулювання є різнопорядковими явищами правової дійсності. Досліджуваний механізм є складовою (компонентом) правового регулювання, що забезпечує його функціонування. Неврахування цієї умови призводить до ототожнення правового регулювання та його механізму [90, с.79].

Теорія держави і права розкриває, що механізм правового регулювання – це взята в сукупності система правових засобів, за допомогою яких

здійснюється правове регулювання суспільних відносин. За допомогою цієї системи правових засобів, способів і форм нормативність права переводиться у впорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, устанавлюється і забезпечується правопорядок [32, с. 104].

Елементами механізму правового регулювання є такі: норма права – загальнообов'язкове правило (модель) поведінки, яке встановлює для суб'єкта як можливий варіант поведінки – суб'єктивні права, так і необхідний варіант поведінки – юридичні обов'язки; правові відносини – відносини, що виникають на основі норм права. У них індивідуалізуються положення норми права, конкретизуються права та обов'язки певних суб'єктів, їх повноваження і юридична відповідальність; юридичні факти – конкретні життєві обставини, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну чи припинення суб'єктивних юридичних прав та обов'язків; акти реалізації прав і обов'язків – фактична поведінка суб'єктів правовідносин щодо здійснення своїх прав і обов'язків. Саме реалізація прав і обов'язків завершує «роботу» механізму правового регулювання – реальна поведінка така, на яку було спрямовано правове регулювання [32, с. 104].

Вдале визначення саме механізму адміністративно-правового регулювання, на нашу думку, дає С. Стеценко, який зазначає, що це сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [198, с.48]. І. Атаманчук переконаний, що за допомогою механізму правового регулювання обґрунтовується потреба здійснення правового регулювання в суспільстві, упорядковуються явища правової дійсності, забезпечується їх єдність, взаємозв'язок і взаємодія, відбувається процес трансформації правових приписів щодо реальної поведінки суб'єктів права [10, с. 22].

Ю. Кучинський розкриває поняття механізму адміністративно-правового режиму військового майна в Україні як системи адміністративно-управлінських та організаційних процедур, за допомогою яких забезпечується належне володіння, користування та розпорядження

військовим майном, тобто його цільове та функціональне використання [94, с.4]. При цьому вчений вважає, що особливостями механізму адміністративно-правового режиму військового майна є такі: 1) його складовою є механізм адміністративно-правового регулювання, а також інші елементи (принципи, методи, засоби), тобто механізм адміністративно-правового режиму військового майна є більш широким поняттям ніж механізм адміністративно-правового регулювання відповідного режиму; 2) він становить собою систему адміністративно-управлінських та організаційних процедур, а також методів, засобів і принципів забезпечення дотримання адміністративно-правового режиму військового майна; 3) його основне призначення – створити надійні організаційно-правові та управлінські умови, необхідні для своєчасного та повного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань необхідним майном, попередження його незаконного використання, недопущення його незаконного обігу тощо [95, с. 72].

Таким чином, механізм адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це сукупність правових засобів, а саме правові норми, що визначають адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, форми та методи адміністративної діяльності, адміністративні процедури, які в цілісній системі регулюють оборонно-промисловий комплекс, забезпечують цільове та функціональне використання об'єктів оборонно-промислового комплексу та реалізують права й обов'язки осіб, суспільства та держави у сфері національної безпеки та оборони.

Як визначив Ю. Кучинський, у процесі використання військового майна виникає низка суспільних правовідносин, серед яких домінують адміністративні [94, с.9]. В. Курило сформував, що адміністративні правовідносини в механізмі адміністративно-правового регулювання – це засіб (інструмент) переведення адміністративно-правових норм (моделей

поведінки) у площину стійких правових зв'язків між їх сторонами (суб'єктами) у формі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [93, с.35].

Ю. Кучинський розкриває, що адміністративні правовідносини, які виникають у сфері використання військового майна, визначені як регламентовані нормами адміністративного законодавства суспільні правовідносини, зміст яких складають права та обов'язки суб'єктів цих правовідносин щодо здійснення управління та створення організаційно-правових умов для забезпечення належного, тобто цільового та функціонального використання такого майна, а також здійснення контролю за його використанням [94, с. 9]. Крім того вчений визначає таку систематизацію правовідносин, що є об'єктом адміністративно-правового режиму військового майна, до яких належать: 1) міжнародні правовідносини у сфері співробітництва України з іншими державами, міжнародними організаціями з приводу забезпечення та підтримання обороноздатності України; 2) правовідносини, що виникають у сфері функціонування оборонно-промислового комплексу України щодо розроблення, удосконалення, виробництва, постачання військового майна; 3) правовідносини, що виникають у процесі діяльності центральних органів виконавчої влади щодо здійснення оборонного планування, замовлення військового майна, визначення порядку його використання, обліку та списання тощо [94, с. 5].

Таким чином, правовідносини адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України постають як суспільні відносини, зміст яких складають суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів оборонно-промислового комплексу, що визначаються адміністративно-правовими нормами та в цілому складають таку групу: 1) правовідносини щодо розроблення, виробництва та реалізації (зокрема й експорт) військової та бойової техніки, іншого військового майна; 2) правовідносини, що виникають при реалізації прав і обов'язків осіб, суспільства та держави при здійсненні діяльності у сфері національної безпеки та оборони; 3) міжнародні

правовідносини України з іншими державами щодо імпорту та експорту об'єктів оборонно-промислового комплексу та взаємного співробітництва.

Розглянемо більш детально зміст оборонно-промислового комплексу. Оборонно-промисловий комплекс України – це сукупність науково-дослідних, випробувальних організацій і виробничих підприємств, які виконують розроблення, виробництво і постановку на озброєння військової та спеціальної техніки, спорядження, боєприпасів як для Збройних Сил України, так і на експорт [129].

У Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 №2469-VIII оборонно-промисловий комплекс України визначено як сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують й утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами [164].

Н. Аванесова розглядає ОПК як сукупність науково-дослідних, проектно-конструкторських, випробувальних організацій, багатопрофільних підприємств різних галузей оборонної промисловості та спецекспортерів, які здійснюють господарську діяльність у сфері розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової, спеціальної техніки та боєприпасів як для внутрішніх потреб, так і на зовнішньому ринку, а також цивільної продукції в рамках конверсії й беруть участь у військово-технічному співробітництві з іноземними державами, що дозволяє створити умови для організації в ОПК єдиного інноваційного циклу шляхом об'єднання у кластери за секторами виробництва для обґрунтованого формування ефективної військово-технічної політики держави [1, с. 27].

Таким чином, оборонно-промисловий комплекс України – це цілісна система суб'єктів публічної адміністрації, науково-дослідних установ, виробничих і господарських підприємств, діяльність яких спрямована на розроблення, виробництво та реалізацію (зокрема й експорт) військової та бойової техніки, іншого військового майна (боєприпаси, спорядження тощо) для озброєння військових формувань з метою захисту національного суверенітету, територіальної цілісності, національної безпеки та оборони України.

Ю. Кучинський надає таке визначення особливостям адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні, до яких віднесено, що: 1) процедури, механізм та порядок обігу військового майна детально регламентовано на законодавчому рівні, підзаконними актами Кабінету Міністрів України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України; 2) координаційним органом у сфері оборонного замовлення є Рада національної безпеки і оборони України, а довгострокові плани оборонного забезпечення затверджуються Президентом України; 3) режим військового майна, що може передаватися в оренду (будівлі, споруди, землі та ін.) за спеціальними дозволами, забезпечується з урахуванням нормативних актів адміністративного, цивільного, земельного, господарського, екологічного та інших галузей законодавства. Також учений розкриває характеристику специфічних ознак адміністративно-правового регулювання режиму військового майна: 1) здійснюється за допомогою норм адміністративного права, які містяться не лише в актах адміністративного законодавства, а й в актах інших галузей (господарського, кримінального, фінансового законодавства та ін.); 2) режим майна здійснюється в централізованому порядку; 3) деякі акти, що визначають режим військового майна, становлять службову або державну таємницю, тому є документами з обмеженим доступом [94, с. 5].

Н. Аванесовою вдосконалено концептуальні засади державного регулювання ОПК країни шляхом визначення завдань, стратегічних

пріоритетів реформування та інструментів державного впливу на розвиток ОПК, щоб забезпечити і спрямувати необхідні фінансові, матеріально-технічні та інтелектуальні ресурси на вирішення основних завдань у сфері стратегічного реформування підприємств ОПК [1, с. 27].

В Україні 2010 року з метою підвищення ефективності функціонування державних підприємств, які провадять господарську діяльність у сфері розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової і спеціальної техніки та боєприпасів і беруть участь у військово-технічному співробітництві з іноземними державами, Кабінетом Міністрів України було утворено Державний концерн «Укроборонпром». Як бачимо, функції оборонно-промислового комплексу й Укроборонпрому в багатьох аспектах співпадають [176].

Проаналізуємо цю управлінську колізію, спираючись на деякі першоджерела. Так, Указ Президента України від 28 грудня 2010 р. № 1245 «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України» створено з метою вдосконалення державного управління оборонно-промисловим комплексом України, забезпечення структурної перебудови відповідних галузей промисловості, ефективного їх функціонування й розвитку. Було передбачено в місячний строк після створення державного господарського об'єднання «Укроборонпром» заходи щодо передання в управління зазначеному господарському об'єднанню пакетів акцій, що належать державі у статутних фондах акціонерних товариств, які здійснюють господарську діяльність у сфері розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової і спеціальної техніки та боєприпасів, беруть участь у військово-технічному співробітництві з іноземними державами [162].

Іншими словами, до господарського й адміністративного управління Укроборонпрому потрапила переважна кількість підприємств і наукових установ ВПК. Загалом на концерн «Укроборонпром» покладаються такі

завдання: 1) здійснення централізованого регулювання, контролю та координації діяльності учасників Концерну, зокрема тих, які в установленому порядку одержали право на експорт, імпорт продукції та послуг військового призначення та подвійного використання, а також товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю; 2) сприяння підвищенню ефективності використання і розвитку експортного, виробничого та науково-технічного потенціалу учасників Концерну; 3) створення і забезпечення функціонування системи продажу високотехнологічної промислової продукції, узагальнення результатів інтелектуальної діяльності та виконання робіт і послуг; 4) сприяння учасникам Концерну в проведенні прикладних досліджень за перспективними напрямками розвитку науки і техніки та впровадженні у виробництво передових технологій; 5) залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс, зокрема для створення конкурентоспроможних зразків високотехнологічної промислової продукції, включаючи товари військового призначення; 6) створення експортоорієнтованих структур в оборонно-промисловому комплексі, розроблення документів, необхідних для їх створення, а також розроблення і реалізація маркетингових стратегій в інтересах зазначених структур; 7) освоєння міжнародних ринків озброєння, військової та спеціальної техніки, проведення маркетингових досліджень, зокрема із залученням на договірній основі представників інших підприємств та організацій; 8) реалізація військового майна відповідно до укладених з Міноборони, іншими центральними органами виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, підприємствами та організаціями, зокрема нерезидентами, договорів купівлі-продажу, міни, поставки та інших цивільно-правових договорів, що передбачають передачу права власності на військове майно на платній або компенсаційній основі [197]. Таким чином, Укроборонпром зосередив під своїм прямим державним управлінням усі найважливіші та найуспішніші казенні й державні підприємства оборонно-промислового комплексу [200, с. 42].

Отже, державний концерн «Укроборонпром» є публічним об'єднання підприємств, що утворює оборонно-промисловий комплекс України як цілісну галузь оборонної промисловості, які здійснюють науково-технологічну, господарсько-виробничу, управлінську діяльність щодо озброєння.

Вищевикладене дає підстави зробити такі висновки щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України:

– правове регулювання – це сукупність різноманітних форм і засобів юридичного впливу держави на суспільні відносини, який має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер, на певний об'єкт з конкретною метою;

– адміністративно-правове регулювання – це сукупність різноманітних форм, методів і засобів юридичного впливу суб'єктів публічної адміністрації на певні правовідносини, який має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер з метою захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, суспільства та держави;

– оборонно-промисловий комплекс України – це цілісна система суб'єктів публічної адміністрації, науково-дослідних установ, виробничих та господарських підприємств, діяльність яких спрямована на розроблення, виробництво та реалізацію (зокрема й експорт) військової та бойової техніки, іншого військового майна (боєприпаси, спорядження тощо) для озброєння військових формувань з метою захисту національного суверенітету, територіальної цілісності, національної безпеки та оборони України;

– адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України – це сукупність різноманітних форм, методів і засобів юридичного впливу суб'єктів публічної адміністрації на правовідносини щодо розроблення, виробництва та реалізації (зокрема й експорт) військової та бойової техніки, іншого військового майна, який має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер з метою захисту

національної безпеки та оборони, гарантування прав, свобод і законних інтересів осіб, суспільства та держави;

– механізм адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це сукупність правових засобів, а саме правові норми, що визначають адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, форми та методи адміністративної діяльності, адміністративні процедури, які в цілісній системі регулюють оборонно-промисловий комплекс, забезпечують цільове та функціональне використання об'єктів оборонно-промислового комплексу та реалізують права і обов'язки осіб, суспільства та держави у сфері національної безпеки та оборони;

– правовідносини адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України постають як суспільні відносини, зміст яких складають суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів оборонно-промислового комплексу, що визначаються адміністративно-правовими нормами та в цілому складають таку групу: 1) правовідносини щодо розроблення, виробництва та реалізації (зокрема й експорту) військової та бойової техніки, іншого військового майна; 2) правовідносини, що виникають під час реалізації прав і обов'язків осіб, суспільства та держави при здійсненні діяльності у сфері національної безпеки та оборони; 3) міжнародні правовідносини України з іншими державами щодо імпорту та експорту об'єктів оборонно-промислового комплексу та щодо взаємного співробітництва;

– державний концерн «Укроборонпром» є публічним об'єднання підприємств, що утворює оборонно-промисловий комплекс України як цілісну галузь оборонної промисловості, які здійснюють науково-технологічну, господарсько-виробничу, управлінську діяльність щодо озброєння.

Отже, зміст адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України полягає в сукупності засад і адміністративного інструментарію адміністративної діяльності суб'єктів

публічної адміністрації щодо функціонування й розвитку оборонно-промислового комплексу, вираженого у формах і методах адміністративної діяльності та адміністративних процедур, які формують на основі норм адміністративного права механізм правового регулювання, визначають інституційне, нормативне, публічне управлінське, організаційно-правове, виробниче, науково-дослідне та технологічне забезпечення військової, бойової, спеціальної техніки, іншого військового майна з метою створення надійного військового-технічного потенціалу для захисту національного суверенітету, територіальної цілісності, національної безпеки та оборони України.

1.2 Забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу: адміністративні аспекти

Суспільна безпека є складовою, ядром внутрішньої безпеки, до сфери якої належать ті суспільні відносини, що пов'язані із запобіганням або усуненням загрози для життя і здоров'я людей, їхнього майна (власності) всередині країни. Вона органічно пов'язана з особистою безпекою громадян і суспільним порядком. У праві під цим терміном розуміється система суспільних відносин і юридичних норм, що регулюють ці відносини з метою забезпечення суспільного спокою, недоторканності життя і здоров'я населення, нормальної праці та відпочинку громадян, нормальної діяльності державних і громадських організацій, установ і підприємств. Під суспільною безпекою слід розуміти також запобігання і припинення загроз життю, здоров'ю і майну людей з боку джерел підвищеної небезпеки. У реальній дійсності забезпечення суспільної безпеки, що охоплює відмежування від небезпеки всіх людей на території країни або в конкретному регіоні, одночасно спрямоване на забезпечення особистої безпеки кожного громадянина і є неодмінною умовою підтримання надійного суспільного порядку. Таким чином, внутрішня безпека за своєю сутністю є ядром

найбільш важливої й істотної складової – соціальної безпеки, і навпаки – соціальна безпека, безпосередньо корелюючи з поняттям внутрішньої безпеки, є її детермінантою [57, с. 31].

Відповідно до ст. 17 Конституції України [86] захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності Конституція покладає на Збройні Сили України; забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні державні формування та правоохоронні органи держави; забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу також є конституційним обов'язком держави. У сучасному глобалізованому світі поняття державного суверенітету тим не менше не втратило свого значення, і сучасна держава, зносячи суттєві зміни традиційних функцій і методів здійснення влади, продовжує відігравати ключову роль у забезпеченні національної безпеки [100, с. 3].

Держава й надалі залишається гарантом зовнішньої та внутрішньої безпеки, правосуддя, демократії і прав людини, забезпечення фундаментальних конституційних цінностей. Однак реалії сьогодення у світі висувують актуальні питання забезпечення безпеки слабких в економічному сенсі верств населення недостатньо розвинених країн, відкинутих на узбіччя доволі жорстким процесом глобалізації, в якому глобалізація права суттєво відстає від глобалізації ринкової економіки, й уніфіковане право, що формується, явно не відповідає конституційним принципам верховенства права та суспільної справедливості [100, с. 3].

Забезпечення національної безпеки будь-якої держави як важлива та обов'язкова передумова й мета її сталого і ефективного розвитку є одним із життєво важливих завдань державотворення, що супроводжує людство на всіх історичних етапах становлення суспільно-правових відносин. Питання

забезпечення національної безпеки є стратегічно значущими для України як правової держави із соціально орієнтованою ринковою економікою. Сьогодні, коли відбуваються численні реформи в складних умовах стрімкого якісного й кількісного зростання різноманітних внутрішніх і зовнішніх ризиків, загроз та викликів, особливо актуалізується проблема забезпечення безпеки країни, а отже, підвищується роль усієї системи, на яку покладено це завдання [216, с. 3].

Очевидною є потреба вдосконалення системи забезпечення національної безпеки, що можливо лише при побудові й закріпленні оптимальної структури суб'єктів забезпечення національної безпеки, чіткому визначенні їх адміністративно-правового статусу та розподілу їх функцій і повноважень. Наведене зумовлено тим, що ефективність досягнення загальнонаціональних цілей та інтересів залежить від рівня діяльності, передусім суб'єктів забезпечення національної безпеки, належного регулювання їх адміністративно-правового статусу. Водночас діяльність і рішення суб'єктів забезпечення національної безпеки впливають на результативність адміністративного-правового регулювання, охорони та захисту об'єктів національної безпеки держави. Наявна неоднозначність щодо структури, завдань і цілей діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки, дублювання їх функцій і відсутність чіткого розподілу, а також налагодженої взаємодії таких суб'єктів є одним із чинників низької якості забезпечення національної безпеки держави [216, с. 3].

Національна безпека (англ. national security) як парадигма державного існування, правового забезпечення громадян і суспільства використовувалась ще за часів стародавнього Риму та Єгипту. Так, Цицерон проблему безпеки ставив на чільне місце, кажучи, що «перш за все кожному виду живих істот природа дарувала намагання захищатися, захищати своє життя... уникнути всього того, що здається шкідливим, та набувати і здобувати собі все необхідне для життя» [127, с. 102; 213, с. 99].

Проблема національної безпеки держави має важливе значення в контексті загального розвитку країни та реалізації її національних інтересів. Саме поняття національної безпеки останнім часом усе частіше з'являється на сторінках інформаційних видань, водночас багатоаспектність і комплексність цієї проблеми зробили її предметом дослідження фахівців різних сфер діяльності. Аналіз поняття «національної безпеки» та напрямків щодо його розуміння зумовлений тією обставиною, що воно є базовим для формування концепції національної безпеки будь-якої держави, а це є основним рушієм при визначенні політики національної безпеки, основна функція якої покладена на визначення головних інтересів націй та здійснення керівництва під час створення основних стратегій, що стосуються сьогоdnішніх і майбутніх загроз, а також можливостей їх усунення [42, с. 46].

Ключовим пріоритетом політики національної безпеки України є підвищення обороноздатності держави шляхом забезпечення готовності держави, її економіки й суспільства до оборони та відбиття зовнішньої агресії в будь-яких формах і проявах (зокрема у формі гібридної війни), підвищення рівня обороноздатності держави. Серед першочергових завдань у цій сфері – модернізація та випереджальний розвиток оборонно-промислового комплексу країни, нарощування його виробничих потужностей, вироблення конкурентоспроможних на світовому ринку озброєнь і військової техніки, імпортозаміщення та збільшення власного виробництва критичних комплектуючих і матеріалів; поглиблення оборонно-промислового та військово-технічного співробітництва з іншими державами, насамперед державами-членами НАТО, ЄС, досягнення повної незалежності від Росії в питаннях виробництва озброєння і військової техніки; підтримка перспективних, практично орієнтованих наукових досліджень у сфері національної безпеки й оборони; розвиток багатосторонньої співпраці з державами-партнерами щодо забезпечення обороноздатності України, отримання сучасних зразків озброєння та військової техніки [172].

До проблеми адміністративно-правового забезпечення національної безпеки України у сфері оборонно-промислового комплексу зверталися вчені Н. Аванесова, О. Бекетова, І. Віннік, В. Галуцько, С. Діденко, А. Іванищук, Т. Момот, В. Остафійчук, П. Порошенко, М. Сунгуровський. Різні аспекти забезпечення національної безпеки досліджували Ю. Битяк, А. Качинський, Ю. Ковбасюк, В. Колпаков, В. Ліпкан, О. Резнікова, А. Семенченко, Г. Ситник, О. Тихомиров, З. Чуйко та інші.

У радянські часи та в перші роки пострадянського періоду розбудови державності визначення понять «безпека» і «національна безпека» в науковій та енциклопедичній літературі не надавалось. На нашу думку, це зумовлено тим, що Радянський Союз, будуючи «всесвітній соціалізм як могутнє міжнародне об'єднання» [114, с. 7], не бачив загроз внутрішній безпеці суспільства й державі. Забезпечення безпеки вважалося завданням політичним, вирішити яке можна лише політичними засобами у процесі відносин між двома супердержавами – СРСР і США [114, с. 62-64]. Разом із тим у ХХ ст. в Європі, Азії та Африці відбулися глобальні події та зміни, з'явилися нові незалежні держави, розбудова яких пов'язувалась з уточненням внутрішніх та зовнішніх функцій, забезпеченням безпеки людини і суспільства. Брались до уваги глобалізаційні процеси, чинники впливу на криміналізацію суспільства, обставини, що зумовлювали загострення міжетнічних і міжконфесійних відносин, прояви екстремізму, збройні конфлікти, тероризм та регіональні війни (Югославія, Іран, Ірак, Афганістан, Росія, США, Іспанія та ін.). Почалося переосмислення основ забезпечення безпеки, що зумовило розроблення новітньої концепції як національної (внутрішньої і зовнішньої), так і міжнародної (загальної) безпеки (англ. common security) [233].

Цей процес перебуває в стані постійної трансформації. Аналіз робіт за цією тематикою показав, що єдиним узагальнювальним поняттям тут є «безпека». Термін «безпека» – це загальне поняття якості буття, яке може застосовуватись для означення багатьох явищ. Воно віддзеркалює не тільки

притаманні певному явищу специфічні ознаки безпеки, але і має в собі її загальні риси (чинники), що і дає змогу застосовувати його в багатьох галузях. Разом із тим категорія «безпека» не абсолютна, а відносна, і її значення набуває сенсу тільки у сфері конкретної життєдіяльності людини чи суспільства. Безпека тісно пов'язана з усіма складовими соціуму, які є головними чинниками самозбереження, існування і розвитку природного середовища кожної людини зокрема і суспільства в цілому [128, с. 147].

Проблема національної безпеки, як правило, розкривається крізь приму етимологічного розуміння категорії «безпека». З цього приводу М. Пендюра зазначав таке:

– по-перше, категорію «безпека» у правознавстві (правову безпеку) варто тлумачити як суспільну безпеку безвідносно до того, чи забезпечує безпека публічний або приватний інтерес. Тим самим акцент робиться на тому, що безпека (як соціально-правове явище) забезпечує захист інтересів усього суспільства, усіх його структурних підрозділів;

– по-друге, право загалом має своїм призначенням забезпечити нормальне існування і розвиток особистості, суспільства, держави, що цілком природно передбачає також суспільну безпеку. Отже, право може розглядатися в системі управління як засіб («інструмент») забезпечення безпеки (безпечного існування) особистості, держави, суспільства. Таким чином, застосовується нормативно-інструментальний підхід у тлумаченні співвідношення категорій «суспільна безпека» і «право»;

– по-третє, правову безпеку потрібно розглядати як фундаментальну категорію, яка має надзвичайно велике методологічне значення в реалізації наукових проблем багатьох галузей права. Це виявляється в такому: категорія «суспільна безпека», інтегруючи найбільш істотні властивості та принципи права, має водночас свій власний зміст; ця категорія дуже важлива для розуміння права і багато в чому визначає його сутність та основні риси; вона значною мірою впливає на зміст і сутність нормотворчості та правозастосування;

– по-четверте, правову безпеку варто розглядати як загальну цінність, яка відповідає інтересам суспільства і громадян, тому що вона є однією з постійних потреб, яка детермінована природними умовами життя людини, суспільства, людства. Водночас суспільну безпеку слід розглядати як самостійне благо, що у свою чергу має забезпечити безпечне існування інших благ [144, с. 57].

На думку відомих вітчизняних учених, «безпека» – це стан захищеності людини, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх небезпек і загроз, який базується на діяльності людей, суспільства, держави, світового співтовариства щодо вивчення, виявлення, ідентифікації та аутентифікації, попередження й усунення небезпек і загроз, мінімізації дії негативних наслідків, здатних загрожувати безпекою фундаментальним цінностям антропосоціокультурного середовища, зашкодити стійкому розвитку системи безпеки [102, с. 227].

Згідно з академічним тлумачним словником «безпека» – це стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [16]. На сьогодні існує значне розмаїття визначень національної безпеки, та їх автори мають власні думки і підходи з приводу трактування цього поняття у більш вузькому або, навпаки, більш широкому його значенні. Тому, на нашу думку, доцільно їх висвітлити для розкриття загальної картини розуміння аналізованого терміна [42, с. 44].

На сучасному етапі виділяють основні елементи структури національної безпеки: державну безпеку – поняття, що характеризує рівень захищеності держави від зовнішніх і внутрішніх загроз; громадську безпеку – поняття, виражене в рівні захищеності особистості і суспільства переважно від внутрішніх загроз; техногенну безпеку – рівень захищеності від загроз техногенного характеру; екологічну безпеку і захист від загроз стихійних лих; економічну безпеку; енергетичну безпеку; інформаційну безпеку; безпеку особистості. Таким чином, національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави в різних

сферах життєдіяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стійкий розвиток країни [42, с. 44].

Концептуальні положення сучасного розуміння національної безпеки були вперше сформульовані в Законі про національну безпеку США, ухваленому 1947 року. До початку 90-х років найбільшою загрозою для світової спільноти вважалося протистояння між двома супердержавами – СРСР і США, що могло спричинити розв’язання ядерної війни, яка понесла б за собою невиправні наслідки для людства та планети в цілому. З огляду на домінуючий характер зовнішньої (воєнної) загрози, більшість науковців зосереджували свою увагу на розгляді проблеми обороноздатності держави. Цю позицію висвітлювали такі відомі фахівці у сфері національної безпеки, як С. Азер, Р. Джексон, В. Кауфман, Ч. Мур, П. Хат та ін. [6, с. 57].

Геополітичні зміни кінця ХХ століття, пов’язані з розпадом СРСР і припиненням існування Організації Варшавського договору, остаточно неврегульовані етнополітичні конфлікти в Західній Європі, Африці, на Близькому сході, на території новостворених незалежних держав колишнього СРСР та СФРЮ зумовили необхідність створення нових підходів до проблем міжнародної та національної безпеки [6, с. 57].

Можна виокремити принаймні три основних теоретичних підходи в розумінні сутності національної безпеки. У межах першого підходу, представниками якого є А. Волферс, Д. Гадді, Г. Даєм, Дж. Джонсон, Д. Кауфман, Р. Коен, М. Міхалка та ін., увага акцентується на захисті цінностей суспільства. Серед базових цінностей виокремлюють політичну незалежність, економічний добробут, розвиток, справедливість тощо. При цьому безпека визначається не лише як захищеність національних цінностей, але і як їх безперешкодне поширення [6, с. 57]. Так, американський науковець Г. Даєм, розглядаючи безпеку США в контексті захисту і поширення західних цінностей, зазначає, що протягом усієї американської історії американці поширювали свої переконання, цінності і стиль життя,

намагаючись принести благодать американського стилю управління і західної цивілізації для всіх інших людей світу [42, с. 44; 227].

Ці положення закріплені і в Стратегії національної безпеки США, в якій інші держави розглядаються в контексті їх ставлення до демократичних цінностей. У ній стверджується, що «з метою захисту нашої нації та поваги до наших цінностей Сполучені Штати прагнуть поширити свободу у всьому світі, очолюючи міжнародні зусилля зі знищення тиранії і підтримки ефективної демократії» [238]. Проте такий підхід до забезпечення національної безпеки шляхом поширення власних цінностей навіть за допомогою збройних сил містить у собі деструктивний потенціал конфліктності. Так, український науковець у сфері національної безпеки та антитерористичної діяльності О. Бодрук з цього приводу цілком слушно зазначає, що такі положення ґрунтуються на усталених процесах розвитку західного суспільства, ринковій економіці, індивідуалізмі, розвинутій демократії, а тому не завжди відповідають реаліям сьогодення [19, с. 108].

Інший напрямок наукових розробок полягає в дослідженні національної безпеки в контексті захисту національних інтересів. Представниками цього напрямку є чимало українських, російських та західних науковців – А. Бетлер, В. Богданович, О. Бодрук, С. Браун, О. Данильян, О. Дзьобань, М. Каплан, Г. Моргентау, М. Панов, С. Хоффман та ін. Слід також звернути увагу на розширення змісту поняття «національна безпека»: якщо раніше забезпечення національної безпеки розглядалось у контексті захисту інтересів насамперед держави, то в сучасних дослідженнях увага звертається на захист інтересів особи (громадянина) та суспільства [104, с.68].

На сьогодні існує також третій напрямок у дослідженні феномену національної безпеки. Його представники наголошують на взаємозв'язку національних цінностей та інтересів, необхідності врахування їх взаємозумовленості в дослідженні проблем національної безпеки. Серед учених, які поділяють цю точку зору, можна назвати А. Величка,

І. Волощука, В. Горбуліна, Б. Демидова, А. Качинського, В. Ліпкана, Г. Ситника та ін. [18, с. 80]. Деякі дослідники визначають безпеку як стан, за якого відсутні загрози. Так, А. Возженніков зазначає: «під національною безпекою розуміється стан країни, при якому відсутні або усунені реальні зовнішні та внутрішні загрози її національним інтересам і національному характеру життя» [35, с. 74]. На думку В. Ліпкана, національна безпека – сукупність офіційно прийнятих поглядів на цілі й державну стратегію у сфері забезпечення безпеки особистості, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням наявних ресурсів і можливостей [103, с. 34]. Я. Кондратьєв національну безпеку розуміє як здатність нації задовольняти потреби, необхідні для її самозбереження, самовідтворення і самовдосконалення з мінімальним ризиком збитку для базових цінностей її нинішнього стану [85, с. 14].

А. Асадулаєв зазначає, що національна безпека – це сукупність умов, що забезпечують стабільність, самозбереження і розвиток суспільства в наявних державних кордонах, віддзеркалення військових, терористичних, кримінальних і екологічних погроз, пов'язаних зі стихійним лихами, техногенними аваріями, епідеміями та іншими надзвичайними ситуаціями [9, с.118]. Під національною безпекою держави як об'єкта адміністративно-правової охорони й захисту С. Чумаченко пропонує розуміти систему суспільно-правових відносин, які виникають, розвиваються чи припиняються у зв'язку з необхідністю досягнення й забезпечення стану захищеності держави, суспільства, людини та громадянина, а саме: їх інтересів та цінностей, гарантованих їм прав і свобод, зокрема державного суверенітету, конституційного устрою, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного, оборонного потенціалу держави тощо, від внутрішніх і зовнішніх загроз і небезпек, попередження та нейтралізації їх негативного впливу з метою реалізації національних інтересів, цілей і досягнення сталого розвитку

суспільства і які відповідно потребують адміністративно-правової охорони та захисту й регулюються нормами адміністративного права [216, с. 8-9].

За визначенням політолога Н. Косолапова, національна безпека – це стабільність, яка може підтримуватися протягом тривалого часу, стан досить розумної динамічної захищеності від найбільш істотних з реально існуючих загроз і небезпек, а також здатність розпізнавати такі виклики і своєчасно вживати необхідних заходів для їх нейтралізації [88, с. 75]. О. Гончаренко визначає національну безпеку як категорію, що характеризує ступінь (міру, рівень) захищеності життєво важливих інтересів, прав і свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави [44, с. 22].

Також слід звернути увагу і на концепцію сорокового президента США Р. Рейгана, згідно з якою державна влада має захищати країну та її громадян від будь-яких «національних» криз шляхом різноманітних запобіжних заходів – політичних, дипломатичних, економічних, військових потужностей та ін. Первинна концепція національної безпеки орієнтується передусім на військову міць. В умовах сьогодення вона охоплює широкий спектр чинників, які впливають на невійськову чи економічну безпеку нації, та цінності, що підтримуються національним суспільством [232]. Для того щоб мати національну безпеку, державі потрібно мати економічну безпеку, енергетичну безпеку, екологічну безпеку тощо. Заходи, що вживаються для забезпечення національної безпеки, включають: використання дипломатії для об'єднання союзників і локалізації загроз; розвиток ефективних збройних сил; забезпечення заходів з цивільної оборони та заходів з готовності до надзвичайної ситуації (зокрема антитерористичне законодавство); забезпечення стійкості та запасів критичної інфраструктури; використання розвідувальних служб для виявлення й подолання або уникнення загроз та шпигунства, а також для захисту секретної інформації; використання

контррозвідувальної служби чи таємної поліції, щоб захистити націю від внутрішніх загроз [232].

На думку Д. Доманчук, національна безпека є здатністю суспільства своєчасно розпізнати й оцінити всі класи загроз і вжити необхідних заходів до оптимального їх зниження або віддзеркалення з урахуванням поточних можливостей країни і довготривалих інтересів її розвитку, а також співпраці в цих цілях з іншими країнами і народами [59, с. 210]. Як слушно зазначає В. Ткаченко, національна безпека є складною системою, яка об'єднується суб'єктами – особистістю, суспільством, державою, що перебувають у тісному взаємозв'язку, а їх діяльність має єдині цілі [204, с. 7].

Отже, з урахуванням вищезазначених визначень національна безпека – це можливість суспільства, держави та нації об'єднуватися для збереження та захисту оборони, суверенітету й територіальної цілісності держави, попередження масштабних загроз і небезпек у суспільстві, створення для цього оборонного потенціалу та здійснення військових, правових, організаційних й інших заходів для забезпечення цієї безпеки, стабільності в суспільстві, захисту прав, свобод і законних інтересів осіб та держави.

Національна безпека як об'єкт адміністративно-правових відносин характеризується такими особливостями: 1) становить собою систему адміністративно-правових норм; 2) основними суб'єктами забезпечення національної безпеки є органи виконавчої влади, на які покладено відповідні функції; 3) забезпечується через спільну, об'єднану діяльність суспільства, держави та нації; 4) набуває особливих державних рис через офіційні погляди, цілі та стратегії держави; 5) реалізується через військові, правові, організаційні та інші заходи й підтримується оборонно-промисловим комплексом.

Згідно з чинним Законом України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21 червня 2018 року національна безпека України – то захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного устрою та інших національних інтересів

України від реальних і потенційних загроз. Національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. Також законодавець надає визначення терміна «воєнний конфлікт» і вказує, що це форма розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт; воєнна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного устрою та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз; державна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного устрою та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру; загрози національній безпеці України – явища, тенденції та чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України; збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт) [164].

Докорінні зміни в зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України зумовлюють потребу створення нової системи забезпечення національної безпеки України. Політика національної безпеки України ґрунтується на повазі до норм і принципів міжнародного права. Україна захищатиме свої фундаментальні цінності, визначені Конституцією та законами України, – незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенство права, забезпечення добробуту, мир та безпеку. Їх захист забезпечать ефективні Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до

законів України, розвідувальні, контррозвідувальні та правоохоронні органи держави, динамічний розвиток економіки України [172].

Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21 червня 2018 року визначає Стратегію національної безпеки України основним документом довгострокового планування, яким визначаються основні напрямки державної політики у сфері національної безпеки. Ця Стратегія розробляється за дорученням Президента України упродовж шести місяців після його вступу на пост і схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України та затверджується указом Президента України [164].

Стратегія національної безпеки України визначає пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі, основні напрямки державної політики у сфері національної безпеки; поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов; основні напрямки зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки; напрямки та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони; ресурси, необхідні для її реалізації [164].

Основними цілями Стратегії національної безпеки України законодавець визначає мінімізацію загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави; утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального й гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО. Досягнення визначених цілей потребує зміцнення Української держави шляхом забезпечення поступального суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку України; якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист

національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки й оборони України; нового зовнішньополітичного позиціонування України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки [172].

Стратегія визначає основні актуальні загрози національній безпеці України, одними з яких є неефективність системи забезпечення національної безпеки й оборони України, що включає в себе: несформованість сектору безпеки і оборони України (далі – сектор безпеки і оборони) як цілісного функціонального об'єднання, керованого з єдиного центру; інституційну слабкість, непрофесійність, структурну незбалансованість органів сектору безпеки і оборони; недостатність ресурсного забезпечення та неефективне використання ресурсів у секторі безпеки і оборони; відсутність ефективних зовнішніх гарантій безпеки України; діяльність незаконних збройних формувань, зростання злочинності, незаконне використання вогнепальної зброї [172].

Сфера корупції та неефективної системи державного управління передбачає поширення корупції, її укорінення в усіх сферах державного управління; слабкість, дисфункціональність, застаріла модель публічних інститутів, депрофесіоналізацію та деградацію державної служби; здійснення державними органами діяльності в корпоративних та особистих інтересах, що призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів громадян та суб'єктів господарської діяльності.

Економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення складаються з таких чинників: монопольно-олігархічна, низькотехнологічна, ресурсовитратна економічна модель; відсутність чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного, воєнно-економічного та науково-технічного розвитку України, а також ефективних механізмів концентрації ресурсів для досягнення таких цілей; високий рівень «тінізації» та криміналізації

національної економіки, кримінально-кланова система розподілу суспільних ресурсів; деформоване державне регулювання і корупційний тиск на бізнес; надмірна залежність національної економіки від зовнішніх ринків; неефективне управління державним боргом; зменшення добробуту домогосподарств і зростання рівня безробіття; активізація міграційних процесів унаслідок бойових дій; руйнування економіки та систем життєзабезпечення на тимчасово окупованих територіях, втрата їх людського потенціалу, незаконне вивезення виробничих фондів на територію Росії [172].

Таким чином, унаслідок посягання на територіальну цілісність і суверенітет Україна прийняла низку реформаторських заходів, метою яких стала підтримка та розвиток національної безпеки держави, зокрема Україною визначено майбутні цілі вдосконалення системи національної безпеки та оборони (Стратегія національної безпеки України), ухвалено спеціалізований Закон у площині національної безпеки та приділено значну увагу оборонно-промислому комплексу як невід’ємній складовій забезпечення національної безпеки в державі.

Крім того слід зазначити, що кожна країна індивідуально визначає не лише сфери, які вона відносить до національної безпеки, але й перелік об’єктів і суб’єктів її забезпечення, виходячи з тих завдань, які стоять перед державою на національному та міжнародному рівнях, та її можливостей. О. Резнікова, В. Цюкало, В. Паливода з цього приводу стверджують, що національна безпека будь-якої держави внаслідок своєї багатокомпонентності потребує спеціальної системи її забезпечення, основним призначенням якої є виконання певних дій, спрямованих передусім на захист національних цінностей і реалізацію національних інтересів, – системи забезпечення національної безпеки, що становить собою організаційну систему державних і недержавних інституцій, інших суб’єктів, які мають вирішувати завдання забезпечення національної безпеки у визначений законодавством спосіб [182, с. 23].

Щодо безпосереднього забезпечення національної безпеки, то В. Ліпкан вважає, що суб'єктами управління системою національної безпеки є керівники та керівні апарати, які діють на відповідних рівнях і становлять у своїй сукупності керівну підсистему всієї системи цих органів загалом і кожного з них окремо [105, с. 60]. У свою чергу О. Резнікова під суб'єктами національної безпеки розуміє органи державної влади, інститути громадянського суспільства, громадян; охоплену єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, утворених відповідно до законів України, військових формувань, правоохоронних та спеціальних органів і служб, діяльність яких відповідно до Конституції та законів України спрямована на захист національних цінностей й інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз шляхом проведення спеціальних заходів, правового примусу або застосування зброї в межах наданих їм повноважень [182, с.23].

Справедливою є думка Г. Ситника з цього приводу, який вважає, що структуру системи забезпечення національної безпеки утворює сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених суб'єктів забезпечення національної безпеки (посадові особи держави, органи державної влади та місцевого самоврядування, державні установи та заклади, сили та засоби сектору безпеки, інститути громадянського суспільства, окремі громадяни) та механізмів (інституційних, організаційних, правових та інших), які забезпечують узгоджену діяльність означених суб'єктів на основі чинного законодавства [190, с. 220]. У той же час автор підкреслює, що роль суб'єкта завжди виконує той чи інший орган державної влади, який, оцінюючи рівень загроз національним інтересам, розробляє комплекс заходів і ухвалює відповідне державне управлінське рішення про необхідні дії. При цьому будь-яке рішення такого суб'єкта є державним і визначає підстави виникнення, зміни або припинення тих чи інших управлінських відносин (у політичній, економічній чи інших сферах) [190, с. 263].

В. Антонов вважає, що система національної безпеки, як і будь-яка інша, постає не як аморфна єдність, а має внутрішню структуру, складається

з певної кількості елементів, які становлять ієрархію певним чином організованих систем. Так, система національної безпеки як доволі складне соціальне явище у просторовому вимірі, з одного боку, у менш об'ємному вимірі є складовою соціальної системи, з другого – у більш відносному об'ємному вимірі постає як система, до якої входять менш об'ємні системи субрегіональної, регіональної та глобальної безпеки. Системі національної безпеки, як і будь-якій системі, притаманні певні риси, до яких, на нашу думку, слід віднести: органічну взаємодію природних і соціальних зв'язків, вплив яких на розвиток і забезпечення безпеки людини, суспільства та держави у різні періоди людської історії був неоднаковим; наявність матеріальних і духовних засад, поєднаних діяльністю зі створення необхідних умов забезпечення безпеки для розвитку людини, суспільства і держави; елементи структури системи національної безпеки, що у свою чергу є складними підсистемами, взаємодіють між собою окремими аспектами. До складу елементів системи національної безпеки необхідно віднести: окрему особистість у складі суспільних відносин; групу людей, які тривалий час перебувають у безпосередньому контексті (професійні, службові, територіальні та ін.); прошарки, класи; релігійні об'єднання; державу чи угруповання держав; організації з чіткою структурою (політичні партії, рухи, союзи) [8, с. 105].

Під системою суб'єктів забезпечення національної безпеки України С. Чумаченко пропонує розуміти систему взаємодоповнюваних і взаємопов'язаних органів державної влади та місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань, цілеспрямована діяльність яких в єдиному напрямку орієнтована на ефективну, своєчасну й адекватну реакцію сучасним викликам національній безпеці. Доводиться, що цього неможливо досягти за умови одноосібної діяльності окремо взятих уповноважених державою органів з питань захисту національної безпеки чи діяльності інститутів громадянського суспільства.

С. Чумаченко здійснено класифікацію основних видів суб'єктів забезпечення національної безпеки за такими критеріями: 1) залежно від наданих відповідно до законодавства повноважень і компетенції у сфері забезпечення національної безпеки (загальні, спеціальні); 2) за характером повноважень у сфері забезпечення національної безпеки: а) суб'єкти, наділені державновладними повноваженнями щодо інших суб'єктів забезпечення національної безпеки; б) суб'єкти, яким делегуються державновладні повноваження; в) суб'єкти забезпечення національної безпеки, яким не надані владні розпорядчі повноваження щодо інших суб'єктів забезпечення національної безпеки; 3) залежно від рівня управлінського забезпечення національної безпеки: а) суб'єкти стратегічного забезпечення; б) суб'єкти тактичного забезпечення; в) суб'єкти оперативного забезпечення; 4) залежно від ролі й ступеня важливості діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки: а) основні; б) допоміжні; 5) залежно від спеціалізації діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки й об'єкта забезпечення національної безпеки: суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки, екологічної безпеки, техногенної безпеки, правоохоронні органи та ін.; б) відповідно до місця перебування й географії поширення повноважень суб'єкта забезпечення національної безпеки: а) загальнодержавні; б) регіональні; в) місцеві [216, с. 9-10].

М. Баюк переконаний, що сьогодні забезпечення національної безпеки України є головним завданням органів влади і громадянського суспільства. Модернізація традиційно прописаних концептуально-теоретичних засад національної безпеки України в цілому і зміст гуманітарної складової частини державної безпеки країни зокрема має надважливе значення. Гуманітарна сфера стає системотвірним і стратегічно важливим чинником розвитку держави, забезпеченням її безпеки. Формування політики державної безпеки потребує вироблення на загальнодержавному рівні єдиного понятійного апарату з урахуванням підсистем гуманітарного розвитку та спеціальних їх принципів формування й реалізації. Інституційна система

забезпечення має бути зорієнтована на практичну координацію дій відповідних суб'єктів державної політики безпеки в гуманітарній сфері та громадських інститутів; законодавчого врегулювання їхніх повноважень, функцій; комплексного сучасного забезпечення їх життєдіяльності на державному, особливо регіональному рівнях. Потребують удосконалення форми управління в різних органах влади; створення дієвої схеми публічності, прозорості; посилення попереджувально-прогностичної функції їх діяльності для запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізаційних чинників на державні інтереси; упровадження дієвого контролю громадськості за роботою державницьких інституцій з формування та реалізації заходів державної політики в гуманітарній сфері [14, с. 78-79].

О. Лемак визначив, що сутність конституційно-правового регулювання забезпечення національної безпеки полягає в потребі розглядати національну безпеку невід'ємним інститутом конституційного права, де Конституція є юридичною основою забезпечення національної безпеки країни, а забезпечення національної безпеки є основною функцією і призначенням Конституції в державі. Науковцем удосконалено знання про сутність та конституційні правові форми забезпечення національної безпеки держави в умовах глобалізації та наднаціональної інтеграції, що полягає в необхідності розглядати забезпечення національної безпеки як урегульовані конституційним правом суспільні відносини, що відображають стан та розвиток об'єктів національної безпеки, якими є: територіальна, екологічна, економічна, політична та інформаційна безпека [100, с. 4-5].

С. Чумаченко констатував низький рівень ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України та обґрунтував систему чинників, які визначають ефективність адміністрування системи забезпечення національної безпеки: 1) зовнішні (географічні, політичні, соціально-економічні та демографічні характеристики території, що обслуговується; основні напрямки і характер діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки; стан суспільного спокою в цілому; стан і

рівень взаємодії владних структур і інституцій громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки держави і т.д.); 2) внутрішні (стан Служби безпеки України та інших суб'єктів забезпечення національної безпеки держави (структура, штатна чисельність і укомплектованість особовим складом, розстановка сил і засобів, технічна оснащеність і т. ін.), їх безпосередня діяльність з підтримання правопорядку; імідж правоохоронних органів; оперативність всієї системи органів влади у вирішенні питань забезпечення національної безпеки України) [216, с. 12].

Таким чином, забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу включає в себе такі адміністративні аспекти: оборонно-промисловий комплекс є обов'язковим складовим елементом системи національної безпеки, адже від оборонного потенціалу прямо залежить стан захищеності кожної держави; об'єкти оборонно-промислового комплексу є засобами забезпечення національної безпеки; система суб'єктів національної безпеки має бути чіткою, логічно побудованою, ефективною та прозорою, в якій функції таких суб'єктів будуть реалізовуватися повною мірою, урахувавши важливість їх правового статусу для суспільства та безпеки держави, тому проблемні питання визначення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, негативно впливають на стабільність безпеки та оборони в Україні; рівень взаємодії, координації та співробітництва органів виконавчої влади, незалежних громадських об'єднань, міжнародних організацій та держав у площині оборонно-промислового комплексу впливає на забезпечення національної безпеки держави та міжнародної безпеки загалом.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– національна безпека – це можливість суспільства, держави та нації об'єднуватися для збереження та захисту оборони, суверенітету й територіальної цілісності держави, попередження масштабних загроз і небезпек у суспільстві, створення для цього оборонного потенціалу та

здійснення військових, правових, організаційних й інших заходів для забезпечення цієї безпеки, стабільності в суспільстві, захисту прав, свобод та законних інтересів осіб і держави;

– національна безпека як об'єкт адміністративно-правових відносин характеризується такими особливостями: 1) становить собою систему адміністративно-правових норм; 2) основними суб'єктами забезпечення національної безпеки є органи виконавчої влади, на які покладено відповідні функції; 3) забезпечується через спільну, об'єднану діяльність суспільства, держави та нації; 4) набуває особливих державних рис через офіційні погляди, цілі та стратегії держави; 5) реалізується через військові, правові, організаційні та інші заходи й підтримується оборонно-промисловим комплексом;

– унаслідок посягання на територіальну цілісність і суверенітет Україна ухвалила низку реформаторських заходів, метою яких стала підтримка та розвиток національної безпеки держави, зокрема Україною визначено майбутні цілі вдосконалення системи національної безпеки та оборони (Стратегія національної безпеки України), ухвалено спеціалізований Закон у площині національної безпеки та приділено значну увагу оборонно-промислому комплексу як невід'ємній складовій забезпечення національної безпеки в державі.

Отже, забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу включає в себе такі адміністративні аспекти: оборонно-промисловий комплекс є обов'язковим складовим елементом системи національної безпеки, адже від оборонного потенціалу прямо залежить стан захищеності кожної держави; об'єкти оборонно-промислового комплексу є засобами забезпечення національної безпеки; система суб'єктів національної безпеки має бути чіткою, логічно побудованою, ефективною та прозорою, в якій функції таких суб'єктів будуть реалізовуватися в повній мірі, ураховуючи важливість їх правового статусу для суспільства та безпеки держави, тому проблемні питання визначення центрального органу

виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, негативно впливають на стабільність безпеки та оборони в Україні; рівень взаємодії, координації та співробітництва органів виконавчої влади, незалежних громадських об'єднань, міжнародних організацій та держав у площині оборонно-промислового комплексу впливає на забезпечення національної безпеки держави та міжнародної безпеки в цілому.

1.3 Принципи та нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України

У тяжких суспільно-політичних умовах нашої держави, в умовах підвищеної небезпеки, порушення територіальної цілісності та суверенітету України, гібридної війни особливо гостро постає потреба дієвого та оперативного оборонно-промислового комплексу.

Оборонно-промисловий комплекс України досить довго регулювався застарілими, недієвими нормами права, що створило проблеми в механізмі адміністративно-правового регулювання цього комплексу. Відповідно було ухвалено низку нормативно-правових актів (як законів, так і підзаконних актів), які стали новою базою для правового регулювання оборонно-промислового комплексу.

Таким чином, в умовах війни дослідження принципів і нормативного забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України є особливо актуальним і своєчасним.

Принципи права – наукова категорія, яка завжди викликала інтерес учених у сфері як теорії права, так і галузевих правових наук. Принципи права мають безпосередній зв'язок із переважною більшістю стрижневих загальнотеоретичних питань, як-то: сутність права, норма права, юридичний акт, правова система, правове регулювання тощо. Вони пов'язують право з

політикою, економікою, мораллю, забезпечують єдність різних правових процесів, форм, теорій, ідей і концепцій, понятійно-категоріальних рядів [79, с. 3; 148].

Принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України є основними ідеями, якими має керуватися вся військово-оборонна система органів публічного адміністрування у своїй діяльності, тому саме принципи ОПК України потребують першочергового дослідження.

Теоретики права вважають, що принципи права – це об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку. Принципи є підставою права, містяться у його змісті, виступають як орієнтири у формуванні права, відбивають сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації [191, с. 45].

Професор Ю. Битяк підкреслює, що «принципами права» є вихідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст галузі права. За межами соціальної активності і практичної діяльності суб'єктів принципи адміністративного права не можуть бути сформовані й закріплені, а тим більше реалізовані [15, с. 64].

З позиції О. Васильєва принципи права – це ті об'єктивно зумовлені засади, відповідно до яких розвивається право і які лежать в основі системи законодавства. Принципи права дослідник визначав як норми, що мають найбільш загальний зміст, фіксують найважливіші напрямки та способи правового регулювання соціальної діяльності людей; визначають характер права і законодавчого регулювання [31, с. 73].

І. Невзоров зазначає, що «принципи права» – це такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності й основи цього типу держави і права, є однопорядкові з сутністю права і становлять його основні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальною значущістю, відповідають об'єктивній потребі побудови та вдосконалення певного суспільного ладу [124, с. 75].

М. Чабаненко вважає принципами права основоположні, вихідні засади (як нормативно закріплені, так і ні), що визначають характер і напрямки правового регулювання суспільних відносин. Принципам права як визначальній правовій категорії притаманні певні властивості, риси, що дозволяють їх відмежовувати від інших правових явищ [215, с. 115].

З позиції В. Семенова принципи діяльності прийнято визначати як основоположні начала, що зумовлені тією роллю, яку вони відіграють в існуванні та розвитку права. Практично принципи діяльності визначають самостійність тієї чи іншої роботи, а тому передають сутність конкретної поведінки. На їх основі відбувається побудова всіх інших норм, інститутів, які не можуть суперечити принципам. Принципи є якісними особливостями, соціально-юридичною спрямованістю тієї чи іншої діяльності [189, с. 23].

Т. Ганзицька під принципами права розуміє об'єктивно зумовлені природою певного державно-організованого суспільства нормативно-керівні, формально закріплені в зовнішніх джерелах права імперативні ідеї, які виражають цінності, притаманні цій системі права, визначають загальну спрямованість правового регулювання суспільних відносин із метою гармонійного поєднання інтересів (індивідуальних, групових, громадських) їх учасників [38, с. 24].

М. Марченко трактує принципи права як основні ідеї, вихідні положення процесу його формування, розвитку і функціонування; конструкції, на засадах яких встановлюються і функціонують не тільки норми, інститути або галузі, але і вся правова система; 3) принцип права – сфера правосвідомості, правової ідеології і науки; 4) визначення, що

будуються на аналізі різниці понять принципів права і правових принципів. Правові принципи – це головні ідеї, які виражають основні вимоги до системи права тієї чи іншої держави [112, с. 143].

О. Старчук переконана, що принципи права – це такі засадничі ідеї права, які визначають зміст і спрямованість його норм та характеризуються системністю, взаємоузгодженістю, загальнообов'язковістю, універсальністю, стабільністю, предметною визначеністю, загальнозначущістю й регулятивністю [196, с. 43].

На думку В. Сорокіна, «принципи права» із суто юридичної точки зору не є правилами поведінки, але мають загальнообов'язковий характер. З принципів права можна вивести необхідне, але поки що не закріплене, правило поведінки. Принципи права надають, таким чином, безпосередню регулювальну дію на суспільні відносини, будучи тією правовою базою, на основі якої відбувається формування конкретного правила для вирішення справи [195, с. 72].

Щодо принципів адміністративного права, то В. Галуцько з-поміж них визначає основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується діяльність суб'єктів адміністративного права, забезпечуються права та свободи людини і громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави [36, с. 47].

А. Пухтецька визначає, що обсяг значень поняття «принципи адміністративного права» зводиться до його розуміння як:

– системи принципів однієї з фундаментальних галузей права в Україні, що виокремлюється поряд із цивільним і кримінальним правом, що також визнаються фундаментальними галузями права за ознакою окремого предмета та методу правового регулювання;

– орієнтиру та пріоритетних засад правового регулювання у сфері державного управління, що визначають і конкретизують цілепокладання, створюють умови для реалізації прав та свобод людини і громадянина, інших суб'єктів в означеній сфері, взаємопов'язані з гарантіями забезпечення

реалізації означених прав, забезпечені засобами адміністративного примусу, а їх недотримання може бути оскаржене в судовому порядку;

– детермінованих функціями адміністративного права ключових вимог, положень, принципів організації та діяльності публічної адміністрації, що фіксуються в кодексах, законах та інших актах адміністративного законодавства, зокрема містять вимоги до діяльності керівних суб'єктів і керованих об'єктів у сфері організації та діяльності органів виконавчої влади центрального та місцевого рівнів;

– загальних засад визначення правових рамок компетенції органів публічної адміністрації (дискреційні повноваження, перегляд рішень тощо);

– принципів адміністративно-правових інститутів – усталених підсистем принципів адміністративного права, що визначають вимоги до діяльності органів публічної адміністрації;

– засобів забезпечення реалізації законних прав, міжнародних і європейських принципів і стандартів у національній правовій системі – як визначальний чинник розвитку законодавства та його кодифікації, систематизації (у частинах, що не перетинаються з гарантіями реалізації прав, свобод тощо);

– складової правової системи, що визначає аксіологічні засади, забезпечує єдність застосування національними органами, гарантує виконання на території держави;

– різновиду норм адміністративного права; вимог до форм діяльності публічної адміністрації в розрізі ключових функцій публічної адміністрації;

– підстави вступу в адміністративні правовідносини;

– стандарту діяльності посадових осіб апарату держави (державних службовців, політичних діячів) під час розгляду адміністративних справ і прийняття індивідуальних рішень;

– морально-етичних вимог до адміністративної поведінки, що можуть бути закріплені в нормах адміністративного права або в дисциплінарних статутах державної служби [180, с. 75-77] та ін.

Отже, принципи адміністративного права – це вихідні засади, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти публічної адміністрації, визначається політика держави в певній галузі, формується механізм правового регулювання з метою виконання завдань та функцій адміністративного права, захисту прав, свобод і законних інтересів осіб.

Варто сказати про особливості принципів. Характерними рисами принципів адміністративного права є такі: 1) вони формуються з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина й нормального функціонування громадянського суспільства та держави; 2) визначають найбільш загальні й стабільні вимоги, що сприяють їх утвердженню та захисту суб'єктами публічної адміністрації, визначають характер адміністративного права і напрямки його подальшого розвитку; 3) установлюють керівні засади-настанови, що визначають найважливіші правила, за якими здійснюється та зорганізується діяльність суб'єктів адміністративного права; 4) характеризуються прогресивністю, засвідчують ідеальні для умов сучасності основоположні засади поведінки суб'єктів адміністративного права, які є реально досяжними [37, с. 39-40].

Що ж до систематизації принципів, то до загальних принципів адміністративного права відносять: принцип законності; принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина; принцип рівності громадян перед законом; принцип демократизму нормотворчості й реалізації права; принцип взаємної відповідальності держави і людини; принцип гуманізму і справедливості у взаємовідносинах між державою і людиною [2, с. 82].

На думку Ю. Битяка, спеціальними галузевими принципами адміністративного права є такі: служіння органів виконавчої влади та їх апарату суспільству й людині; обмеженість втручання органів виконавчої влади в громадське й особисте життя людини; повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері; взаємна відповідальність; визначення мінімально необхідних повноважень органів державної виконавчої влади; оптимальне доповнення й урівноваження державно-

владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів самоврядування [15, с. 33].

В. Галуцько виділяє такі загальні принципи адміністративних процедур: верховенства права – основоположний принцип здійснення адміністративних процедур, закріплений у ст. 8 Конституції України; законності – формування та здійснення адміністративних процедур мають будуватись на суворій відповідності вимогам чинного законодавства; системності – держава намагається створити чітку та зрозумілу систему адміністративних процедур, елементами якої є суб'єкт публічного адміністрування, до якого має можливість звертатися фізична чи юридична особа; неупередженості та безсторонності адміністративної процедури – при вирішенні адміністративної справи не допускається будь-яка неправомірна заінтересованість суб'єкта публічного адміністрування в результатах такого розгляду; оптимізації адміністративних процедур – адміністративна процедура здійснюється найменш витратним, найбільш економним шляхом; правової визначеності – зводиться до ясності й недвозначності практики здійснення адміністративних процедур, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці й неминуче призводить до сваволі; підконтрольності – полягає в існуванні в державі системи контрольних органів і відповідних механізмів, які дозволяють ефективно контролювати порядок здійснення адміністративних процедур і за потреби коригувати дії безпосередніх виконавців; пріоритетності прав і свобод людини – передбачає обов'язок суб'єкта публічного адміністрування в конкретній ситуації, у кожному випадку виходити передусім з найбільш прийняттого для заявника рішення; презюмованої правомірності правової позиції заявника – принцип, відповідно до якого особа, яка подає заяву, вважається такою, що має нормативно визначені підстави для можливості звернення, а розгляд індивідуальної справи та підготовка адміністративного акта відбуваються з акцентом на сутність викладеного прохання заявника [37, с. 208].

Ураховавши вищевказані позиції, зазначимо, що принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід поділити на: загальні – характерні для адміністративно-правового регулювання як для діяльності суб'єктів публічної адміністрації; спеціальні принципи – характерні для оборонно-промислового комплексу та суб'єктів адміністрування оборонно-промислового комплексу. До загальних принципів слід віднести: верховенства права та законності; незалежності; пріоритету прав і свобод людини та громадянина; гуманізму, справедливості та рівності усіх перед суспільством.

Щодо спеціальних принципів потрібно враховувати специфіку оборонно-промислового комплексу.

Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII визначає поняття «оборонно-промисловий комплекс України» як сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, виконують послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами [164].

Ю. Кучинський розкриває принципи забезпечення адміністративно-правового режиму військового майна як визначені в адміністративному законодавстві або зумовлені змістом його положень вихідні ідеї та керівні начала, на яких ґрунтується правовий порядок обігу об'єктів, що перебувають на балансі Збройних Сил України та інших військових формувань, а також порядок їх поставлення на баланс, списання та здійснення контролю за їх використанням. До принципів він відносить такі, як диференційований підхід до визначення складу військового майна, централізоване управління та контроль за забезпеченням правового режиму

військового майна, наукова обґрунтованість, повнота, достатність та економічна доцільність, обмеження інформації про кількісний та якісний стан військового майна тощо [95, с. 9].

У нашій державі всі підприємства оборонно-промислового комплексу об'єднані в державний концерн «Укроборонпром». Статут Концерну визначає, що на нього покладаються такі завдання: 1) здійснення централізованого регулювання, контролю та координації діяльності учасників Концерну, зокрема тих, які в установленому порядку одержали право на експорт, імпорту продукції та послуг військового призначення й подвійного використання, а також товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю; 2) сприяння підвищенню ефективності використання й розвитку експортного, виробничого та науково-технічного потенціалу учасників Концерну; 3) створення і забезпечення функціонування системи продажу високотехнологічної промислової продукції, узагальнення результатів інтелектуальної діяльності та виконання робіт і послуг; 4) сприяння учасникам Концерну в проведенні прикладних досліджень за перспективними напрямками розвитку науки й техніки та впровадженні у виробництво передових технологій; 5) залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс, зокрема для створення конкурентоспроможних зразків високотехнологічної промислової продукції, включаючи товари військового призначення; 6) створення експортоорієнтованих структур в оборонно-промисловому комплексі, розроблення документів, необхідних для їх створення, а також розроблення і реалізація маркетингових стратегій в інтересах зазначених структур; 7) освоєння міжнародних ринків озброєння, військової та спеціальної техніки, проведення маркетингових досліджень, зокрема із залученням на договірній основі представників інших підприємств та організацій; 8) реалізація військового майна відповідно до укладених з Міноборони, іншими центральними органами виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, підприємствами та організаціями, зокрема нерезидентами, договорів купівлі-продажу, міни,

поставки та інших цивільно-правових договорів, що передбачають передання права власності на військове майно на платній або компенсаційній основі [197].

Ураховуючи зміст категорії «оборонно-промисловий комплекс», а також завдання державного концерну «Укроборонпром», на наш погляд, до спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід віднести такі засади: науковість; плановість; відповідність методів, форм і процедур адміністративної діяльності суб'єктів публічного адміністрування функціям та завданням оборонно-промислового комплексу; стимулювання суб'єктів публічної адміністрації до ефективного адміністрування оборонно-промисловим комплексом; стратегічне управління експортом об'єктів оборонно-промислового комплексу; збалансований розвиток оборонно-промислового комплексу; ефективність оборонно-промислового комплексу; оптимальність; інноваційність; концентрація оборонно-промислового комплексу на пріоритетних напрямках розвитку; цілісні підходи до визначення оборонних потреб держави; доступ до оборонних проектів широкого кола українських суб'єктів господарювання всіх форм власності; високі кваліфікаційні здібності та професійна компетенція посадових осіб публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу; розвиток засад самоокупності оборонно-промислового комплексу; поєднання публічності та секретності в галузі оборонно-промислового комплексу.

При цьому під принципом доступу до оборонних проектів широкого кола українських суб'єктів господарювання всіх форм власності розуміються засади, згідно з якими державні підприємства, які входять до складу Державного концерну «Укроборонпром», залучають як субпідрядників на конкурсних засадах численних суб'єктів господарювання та фізичних осіб-підприємців, які спроможні виготовляти якісні комплектуючі до озброєння, а інколи навіть самостійно розробляти й виготовляти його для найбільш повного задоволення потреб Збройних Сил України та інших військових

формувань у новітніх зразках озброєння, здійснення модернізації, ремонту та утилізації.

Отже, принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це основні вихідні засади, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти публічної адміністрації ОПК, визначається політика держави у військово-оборонній сфері, формується механізм адміністративно-правового регулювання ОПК з метою виконання завдань та функцій суб'єктами публічної адміністрації ОПК, захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, забезпечення національної безпеки та оборони.

З приводу співвідношення принципів і засад права слід зазначити таке: існує погляд, що слово «принцип» за своїм семантичним значенням тотожне українському слову «засада». Тобто принципи права – це такі засади, вихідні положення, на яких ґрунтується право як система норм. Вони є основою права [145, с. 42].

Отже, за такого підходу поняття «принципи права» та «засади права» ототожнюються. Проте існує й інший підхід, відповідно до якого правові засади трактуються як основні положення права, які можуть бути закріплені як у нормативних актах (правові принципи), так і неписаними джерелами права (загальні засади права). Вони є ідеями, що визначають загальні напрямки правового регулювання відносин, належать до норм твердого права, є підґрунтям правової системи [24, с. 20].

Іншими словами, згідно з такою позицією принципи права є лише одним зі складників правових засад, а їх ознакою є закріплення у нормативних актах. Нормативно ж непрописані положення права є його засадами. Підтримують висловлене й інші вчені, зазначаючи, що правові принципи мають бути реально виражені в самому праві. Засади, ще не закріплені у правових нормах, не належать до правових принципів, залишаються лише ідеями (засадами) праворозуміння, науковими висновками [5, с. 103].

Щодо категорії «нормативне забезпечення» варто зазначити, що тлумачний словник визначає «забезпечення» як задоволення когось, чогось у якихось потребах, створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось – забезпечення промисловості енергоносіями, забезпечення міцного миру; матеріальні засоби до існування – матеріальне забезпечення, пенсійне забезпечення, соціальне забезпечення [43, с. 405; 221, с. 78].

Щодо більш конкретного поняття «нормативне забезпечення» В. Бойко розкриває, що нормативне регулювання адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів – це вид нормативно-правового регулювання через ухвалення законів Парламентом України, правозастосування суб'єктів публічної адміністрації (ухвалення підзаконних нормативно-правових актів), ратифікацію міжнародних договорів із метою адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів щодо здійснення ними справедливого судочинства відповідно до принципів верховенства права [20, с. 4]. У свою чергу В. Павліченко визначає, що нормативно-правове забезпечення праці державних службовців – це процес комплексного застосування всіх законів і підзаконних нормативно-правових актів у сфері службово-трудова відносин, на основі яких державою встановлюється механізм забезпечення таких правовідносин, що дозволяє на належному рівні виконувати державним службовцям свої трудові обов'язки в межах установлених повноважень і за визначену винагороду з державного бюджету [137, с. 146].

Наближено до нашого дослідження та про сферу національної безпеки В. Ліпкан визначив нормативно-правове забезпечення національної безпеки як процес створення і підтримки в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик системи національної безпеки за допомогою впорядкувального впливу нормативно-правових засобів [101, с. 56].

Отже, нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це основа адміністративно-правового регулювання, що становить собою цілісний процес ухвалення нормативно-правових актів, ратифікації міжнародних договорів, комплексного застосування норм права в галузі оборонно-промислового комплексу для реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації, завдань та функцій оборонно-промислового комплексу з метою гарантування національної безпеки та оборони, захисту прав, свобод та інтересів осіб, суспільства та держави.

Основою нормативного забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, як і будь-якої галузі, є Конституція України, відповідно низка статей забезпечують адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу: Так, за статтею 3 людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; за статтею 17 захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом; за статтею 18 зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права; за статтею 106 Президент України забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище

командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави; за статтею 116 Кабінет Міністрів України здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю тощо [86].

Таким чином, Конституція України забезпечує адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу, адже розкриває загальні засади оборони суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону, безпечності зовнішньополітичної діяльності України та завдань суб'єктів публічної адміністрації в сфері оборони (Президента України, Ради національної безпеки та оборони, Кабінету Міністрів України).

Далі важливо перелічити саме законодавчі акти, які розкривають адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу, до яких належать:

– Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V (відповідно до Конституції України визначає правові основи управління об'єктами державної власності) [175];

– Закон України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16.06.2011 № 3531-VI (визначає особливості та правові основи управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі) [165];

– Закон України «Про державне оборонне замовлення» від 03.03.1999 № 464-XIV (визначає загальні правові засади планування і формування державного оборонного замовлення та регулює особливості відносин, пов'язаних з визначенням та здійсненням процедур закупівлі продукції, виконанням робіт та наданням послуг оборонного призначення (продукція, роботи і послуги)) [155];

– Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання»

від 20.02.2003 № 549-IV (регулює діяльність, пов'язану з державним контролем за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, з метою забезпечення захисту національних інтересів України, дотримання нею міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передач звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях) [156];

– Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII, яким визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони [164];

– Закон України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» від 21.09.1999 № 1075-XIV (визначає правовий режим майна, закріпленого за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України, і повноваження органів військового управління та посадових осіб щодо управління цим майном) [167];

– Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» від 03.03.1998 (визначає основні засади передання об'єктів права державної власності у комунальну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах або у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, а також об'єктів права комунальної власності у державну власність безоплатно або шляхом обміну) [166];

– Закон України «Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу – учасників Державного концерну «Укроборонпром» та забезпечення їх стабільного розвитку» від 06.09.2012 №5213-VI (визначає комплекс економічних заходів, спрямованих на вирішення питань заборгованості та забезпечення стабільного розвитку державних підприємств оборонно-промислового комплексу, зокрема казенних підприємств, які включені до складу Державного концерну «Укроборонпром») [157];

Отже, закони України відіграють особливу роль у площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу, адже розкривають особливості оборонно-промислового комплексу через визначення правових режимів, порядку управління та передання об'єктів оборонно-промислового комплексу, розкриття загального статусу суб'єктів оборонно-промислового комплексу.

Ми не можемо говорити про адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу без провідних підзаконно-правових актів у цій галузі, до яких належать:

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державного концерну «Укроборонпром» від 29.12.2010 № 1221 [176];

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту Державного концерну «Укроборонпром» від 31.08.2011 № 993 [161];

– Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання Державного концерну «Укроборонпром» від 31.08.2011 № 993 [56];

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про представництва державних замовників з оборонного замовлення на підприємствах, в установах і організаціях» від 21.10.2009 № 1107 [160];

– Указ Президента України «Про членів Наглядової ради Державного концерну «Укроборонпром» від 17.03.2014 № 309/2014 [178].

Таким чином, ураховуючи різноманітність суспільних відносин оборонно-промислового комплексу, які відповідно зумовлюють потребу адміністративно-правового регулювання, чільне місце в площині нормативного забезпечення займають підзаконні нормативно-правові акти, які на основі й на виконання законів приймаються уповноваженими суб'єктами та визначають адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування оборонно-промислового комплексу, конкретизують особливості адміністративно-правового регулювання з метою оперативного й ефективного виконання функцій та завдань оборонно-промислового комплексу.

Чільне місце в системі нормативного регулювання займають певні стратегії та концепції розвитку, до кола яких входять:

– укази Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року та «Про нову редакцію Военної доктрини України» від 24.09.2015 № 555/2015. Военна доктрина є системою поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів [169];

– укази Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року та «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» від 14.03.2016 № 92/2016. Концепція визначає систему поглядів на розвиток безпекових та оборонних спроможностей України у середньостроковій перспективі, сформованих на основі оцінки безпекового середовища та фінансово-економічних можливостей держави, здійснених у рамках комплексного огляду сектору безпеки і оборони України [171];

– розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028

року» від 20.06.2018 № 442-р. Стратегія визначає довгострокові пріоритети державної військово-промислової політики, а також напрямки реалізації державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу в середньостроковій перспективі [174].

Отже, чільне місце в системі нормативного регулювання займають стратегії та концепції розвитку оборонно-промислового комплексу (Воєнна доктрина, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року), які визначають засади подальшої політики держави в сфері оборонно-промислового комплексу, розкривають та аналізують проблеми оборонно-промислового комплексу, визначають напрямки розвитку та вдосконалення оборонно-промислового комплексу.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– принципи адміністративного права – це вихідні засади, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти публічної адміністрації, визначається політика держави в певній галузі, формується механізм правового регулювання з метою виконання завдань та функцій адміністративного права, захисту прав, свобод та законних інтересів осіб;

– принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід поділити на загальні – характерні для адміністративно-правового регулювання як діяльності суб'єктів публічної адміністрації; спеціальні принципи – характерні для оборонно-промислового комплексу та суб'єктів адміністрування оборонно-промислового комплексу. До загальних принципів слід віднести: верховенства права та законності; незалежності; пріоритету прав і свобод людини та громадянина; гуманізму, справедливості та рівності усіх перед суспільством;

– до спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід віднести такі засади: науковість; плановість; відповідність методів, форм і процедур адміністративної діяльності суб'єктів публічного адміністрування функціям

та завданням оборонно-промислового комплексу; стимулювання суб'єктів публічної адміністрації до ефективного адміністрування оборонно-промисловим комплексом; стратегічне управління експортом об'єктів оборонно-промислового комплексу; збалансований розвиток оборонно-промислового комплексу; ефективність оборонно-промислового комплексу; оптимальність; інноваційність; концентрація оборонно-промислового комплексу на пріоритетних напрямках розвитку; цілісні підходи до визначення оборонних потреб держави; доступ до оборонних проектів широкого кола українських суб'єктів господарювання всіх форм власності; високі кваліфікаційні здібності та професійні компетенції посадових осіб публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу; розвиток засад самоокупності оборонно-промислового комплексу; поєднання публічності та секретності в галузі оборонно-промислового комплексу;

– Конституція України забезпечує адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу, адже розкриває загальні засади оборони суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону, безпечності зовнішньополітичної діяльності України та завдань суб'єктів публічної адміністрації в сфері оборони (Президента України, Ради національної безпеки та оборони, Кабінету Міністрів України);

– закони України відіграють особливе значення в площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу, адже розкривають особливості оборонно-промислового комплексу через визначення правових режимів, порядку управління та передання об'єктів оборонно-промислового комплексу, розкриття загального статусу суб'єктів оборонно-промислового комплексу;

– з урахуванням різноманітності суспільних відносин оборонно-промислового комплексу, які відповідно зумовлюють потребу адміністративно-правового регулювання, чільне місце в площині нормативного забезпечення відіграють підзаконні нормативно-правові акти,

які на основі й на виконання законів ухвалюються уповноваженими суб'єктами та визначають адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування оборонно-промислового комплексу, конкретизують особливості адміністративно-правового регулювання з метою оперативного й ефективного виконання функцій та завдань оборонно-промислового комплексу;

– чільне місце в системі нормативного регулювання займають стратегії та концепції розвитку оборонно-промислового комплексу (Воєнна доктрина, Концепція, розвитку сектору безпеки і оборони України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року), які визначають засади подальшої політики держави у сфері оборонно-промислового комплексу, розкривають та аналізують проблеми оборонно-промислового комплексу, визначають напрямки розвитку та вдосконалення оборонно-промислового комплексу.

Отже, принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це основні вихідні засади, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти публічної адміністрації ОПК, визначається політика держави у військово-оборонній сфері, формується механізм адміністративно-правового регулювання ОПК з метою виконання завдань та функцій суб'єкти публічної адміністрації ОПК, захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, забезпечення національної безпеки та оборони.

Нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це основа адміністративно-правового регулювання, що становить собою цілісний процес ухвалення нормативно-правових актів, ратифікації міжнародних договорів, комплексного застосування норм права в галузі оборонно-промислового комплексу для реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації, завдань та функцій оборонно-промислового комплексу з метою гарантування

національної безпеки та оборони, захисту прав, свобод та інтересів осіб, суспільства та держави.

Висновки до розділу 1

1. Удосконалено наукове розуміння оборонно-промислового комплексу України як цілісної системи суб'єктів публічної адміністрації, науково-дослідних установ, виробничих та господарських підприємств, діяльність яких спрямована на розроблення, виробництво та реалізацію (зокрема й експорт) військової та бойової техніки, іншого військового майна (боєприпаси, спорядження тощо) для озброєння військових формувань з метою захисту національного суверенітету, територіальної цілісності, національної безпеки та оборони України.

2. Сформовано поняття адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як сукупності різноманітних форм, методів і засобів юридичного впливу суб'єктів публічної адміністрації на правовідносини щодо розроблення, виробництва та реалізації (зокрема й експорту) військової та бойової техніки, іншого військового майна, який має цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний характер з метою захисту національної безпеки та оборони, гарантування прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства та держави.

3. Розкрито наукове розуміння механізму адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як сукупності правових засобів, а саме правові норми, що визначають адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, форми та методи адміністративної діяльності, адміністративні процедури, які в цілісній системі регулюють оборонно-промисловий комплекс, забезпечують цільове та функціональне використання об'єктів оборонно-промислового комплексу та реалізують права і обов'язки осіб, суспільства та держави у сфері національної безпеки та оборони.

4. З'ясовано юридичну природу правовідносин щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, що постають як суспільні відносини, зміст яких складають суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів оборонно-промислового комплексу, що визначаються адміністративно-правовими нормами та в цілому складають таку групу:

- 1) правовідносини щодо розроблення, виробництва та реалізації (зокрема й експорту) військової та бойової техніки, іншого військового майна;
- 2) правовідносини, що виникають при реалізації прав і обов'язків осіб, суспільства та держави при здійсненні діяльності у сфері національної безпеки та оборони;
- 3) міжнародні правовідносини України з іншими державами щодо імпорту та експорту об'єктів оборонно-промислового комплексу та щодо взаємного співробітництва.

5. Доведено, що національна безпека як об'єкт адміністративно-правових відносин будується на основі адміністративно-правових норм; основними суб'єктами забезпечення національної безпеки є органи виконавчої влади, на які покладено відповідні функції; забезпечується через спільну, об'єднану діяльність суспільства, держави та нації; набуває особливих державних рис через офіційні погляди, цілі та стратегії держави; реалізується через військові, правові, організаційні та інші заходи й підтримується оборонно-промисловим комплексом.

6. Визначено, що внаслідок посягання на територіальну цілісність та суверенітет Україна прийняла низку реформаторських заходів, метою яких стала підтримка та розвиток національної безпеки держави. Так, було визначено майбутні цілі вдосконалення системи національної безпеки та оборони (Стратегія національної безпеки України), ухвалено спеціалізований Закон у площині національної безпеки та приділено значну увагу оборонно-промислового комплексу як невід'ємній складовій забезпечення національної безпеки в державі.

7. Визначено, що принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід поділити на загальні –

характерні для адміністративно-правового регулювання як для діяльності суб'єктів публічної адміністрації; спеціальні принципи – характерні для оборонно-промислового комплексу та суб'єктів його адміністрування. До загальних принципів слід віднести: верховенства права та законності; незалежності; пріоритету прав і свобод людини та громадянина; гуманізму, справедливості та рівності усіх перед суспільством.

8. До спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України віднесено: науковість; плановість; відповідність методів, форм і процедур адміністративної діяльності суб'єктів публічного адміністрування функціям та завданням оборонно-промислового комплексу; стимулювання суб'єктів публічної адміністрації до ефективного адміністрування оборонно-промисловим комплексом; стратегічне управління експортом об'єктів оборонно-промислового комплексу; збалансований розвиток оборонно-промислового комплексу; ефективність оборонно-промислового комплексу; оптимальність; інноваційність; концентрація оборонно-промислового комплексу на пріоритетних напрямках розвитку; цілісні підходи до визначення оборонних потреб держави; доступ до оборонних проектів широкого кола українських суб'єктів господарювання всіх форм власності; високі кваліфікаційні здібності та професійні компетенції посадових осіб публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу; розвиток засад самоокупності оборонно-промислового комплексу; поєднання публічності та секретності в галузі оборонно-промислового комплексу.

9. Основоположним джерелом в аналізованій сфері є Конституція України, яка розкриває загальні засади оборони суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, безпечності зовнішньополітичної діяльності України та завдань суб'єктів публічної адміністрації у сфері оборони (Президента України, Ради національної безпеки та оборони, Кабінету Міністрів України).

10. Закони України відіграють особливе значення в площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу, адже розкривають особливості оборонно-промислового комплексу через визначення правових режимів, порядку управління та передання об'єктів оборонно-промислового комплексу, розкриття загального статусу його суб'єктів.

11. Визначено, що, враховуючи різноманітність суспільних відносин оборонно-промислового комплексу, які відповідно зумовлюють потребу адміністративно-правового регулювання, чільне місце в площині нормативного забезпечення займають підзаконні нормативно-правові акти, які на основі і на виконання законів ухвалюються уповноваженими суб'єктами та визначають адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування оборонно-промислового комплексу, конкретизують особливості адміністративно-правового регулювання з метою оперативного та ефективного виконання функцій та завдань комплексу.

12. Визначено, що чільне місце в системі нормативного регулювання займають стратегії та концепції розвитку оборонно-промислового комплексу (Воєнна доктрина, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 р.), які визначають засади подальшої політики держави в сфері оборонно-промислового комплексу, розкривають та аналізують проблеми оборонно-промислового комплексу, визначають напрямки розвитку та вдосконалення оборонно-промислового комплексу.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

2.1 Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні

Сили безпеки та оборони, які існували в березні 2014 р., не змогли ефективно відреагувати на зовнішні виклики – відбулося захоплення Криму та розпочався перманентний конфлікт на Сході України. З того часу Україна здійснила значний прогрес у розбудові своїх оборонних спроможностей; тим не менше цих зусиль не достатньо для подолання нинішніх та майбутніх загроз для країни. Ми взяли рух на побудову оборонної організації відповідно до стандартів НАТО. Хоча таких офіційних стандартів немає, існують певні загальноприйняті практики – так звані шість ключових принципів, на яких ґрунтується ефективна організація системи оборони країн НАТО. Найперший із таких принципів – чітко визначені ролі, обов'язки та повноваження. Одна зі сфер, що потребує такої визначеності, – це оборонно-промисловий комплекс (далі – ОПК) [147].

Усе вищевикладене підкреслює актуальність дослідження адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, що здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні.

У перекладі з латини status означає «положення, стан у будь-якій ієрархії, структурі, системі» [17]. Згідно з тлумачним словником української мови поняття «статус» – це певний стан чого-небудь [221, с. 420]. Теоретики права розкривають правовий статус людини як юридично закріплене становище людини в суспільстві, відповідно до якого фізична особа як

суб'єкт права вступає у правовідносини, координує свою діяльність і поведінку в суспільстві [191, с. 60].

Що ж до більш точних позицій, то В. Корельський визначає правовий статус як багатоаспектну категорію, що, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин – держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відбиває індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі різноманітних суспільних відносин; по-третє, не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності, у необхідних випадках – без правових гарантій; по-четверте, категорія «правовий статус» визначає права та обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів її вдосконалення [87, с. 130]. Н. Оніщенко трактує правовий статус як систему законодавчо встановлених і гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин [135, с. 39].

У свою чергу С. Гусарев переконаний, що феномен правового статусу особистості визначає «співвідношення особистості та права, за допомогою якого держава окреслює для суб'єкта межі можливої діяльності, його становище стосовно інших суб'єктів і залежно від індивідуальних або типових ознак, які властиві суб'єктові, у праві відбиваються повнота правового становища особистості, його певна уніфікація або обмеження» [52, с. 41].

Варто відзначити і позицію А. Малька, який характеризує правовий статус як комплексну інтеграційну категорію, що відбиває взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи й суспільства, громадянина й держави, індивіда й колективу, а також інші соціальні зв'язки [111, с. 74].

Таким чином, правовий статус – це провідна категорія права, яка за допомогою конкретних правових елементів визначає становище суб'єкта у певних правовідносинах.

Щодо адміністративно-правового статусу, то М. Цуркан переконаний, що правовий статус суб'єктів публічної адміністрації – це закріплена в нормативних актах сукупність взаємозалежних і взаємозумовлених функціональних інструментів (компетенція) і статичних якостей (цільовий, організаційно-структурний компоненти), необхідних для повноцінної участі цих суб'єктів у адміністративно-правових відносинах, забезпечення досягнення соціального ефекту [214, с. 52].

М. Горбач наголошує, що за змістом адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права – це взаємопов'язаний комплекс юридично закріплених адміністративних завдань (функцій), адміністративних прав та обов'язків, установлених на основі адміністративно-правових норм, а також адміністративно відповідального позитивного (реалізується владними суб'єктами адміністративного права) і негативного характеру (накладається на суб'єктів адміністративного права), що мають загальний, універсальний характер для всіх однорідних учасників адміністративно-правових відносин. Загалом із позиції М. Горбач адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права як правова категорія – це система однорідних адміністративно-правових норм, які засвідчують факт формально-юридичного існування суб'єкта адміністративного права, а також здійснюють визначення його правового становища у взаємодії з іншими суб'єктами права, державою та з суспільством у цілому [45, с. 43].

Я. Окар-Балаж розкриває адміністративно-правовий статус як спеціальний правовий статус, який характеризує особу через її права, обов'язки та відповідальність як суб'єкта адміністративного права і забезпечує участь у суспільних відносинах, які виникають у зв'язку із забезпеченням суб'єктами публічної влади прав і свобод фізичних осіб, при взаємодії органів публічної влади з інституціями громадянського суспільства, а також опосередковано у відносинах, які пов'язані зі сферою публічного адміністрування об'єктів державної та комунальної власності, а

інколи – у відносинах, які мають місце у внутрішній організаційній діяльності органів публічної влади [131, с. 85].

О. Музичук під правовим статусом суб'єкта адміністративно-правових відносин визначає систему закріплених у нормативно-правових актах ознак, які визначають його роль, місце та призначення в системі правовідносин, указують на його відмінність від інших суб'єктів і порядок взаємовідносин між ними [119, с. 320].

На думку Т. Коломоєць, адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Водночас обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються в рамках як адміністративних правовідносин, так і поза ними [81, с. 64].

Таким чином, адміністративно-правовий статус – це провідна категорія адміністративного права, що за допомогою адміністративно-правових норм визначає становище суб'єкта права в адміністративно-правових відносинах та розкриває особливості його взаємовідносин з іншими суб'єктами права.

Неможливо розкрити зміст правового статусу без розкриття його юридичних складових. З позиції А. Панчишина, до структури правового статусу як інтегрованого поняття належать: правові норми, що визначають статус; основні права, свободи, законні інтереси та обов'язки; правосуб'єктність; правові принципи; громадянство; гарантії прав і свобод; юридична відповідальність; правовідносини загального типу [140, с. 95-96]. У свою чергу А. Колодій визначає такі його елементи: статусні правові норми і правові відносини; суб'єктивні права, свободи і юридичні обов'язки; громадянство; правові принципи і юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб'єктність; юридична відповідальність. Деякі автори як елементи правового статусу розглядають правове зобов'язання, законність, правопорядок, правосвідомість, гуманізм, справедливість [80, с. 54].

Щодо адміністративного права О. Гумін і Є. Пряхін до елементів адміністративного статусу відносять правосуб'єктність, права, обов'язки та юридичну відповідальність. Не всі права, закріплені в законодавстві, характеризують адміністративно-правовий статус. До них відносяться лише ті, що передбачені нормами адміністративного права та реалізуються у взаємовідносинах з органами публічної влади, оскільки адміністративно-правові відносини існують тільки там, де один із суб'єктів є суб'єктом владних повноважень. Аналогічно слід говорити і про обов'язки. Адміністративно-правовий статус характеризують лише ті, що зумовлюються виникненням взаємовідносин з органами публічної влади. Для національного законодавства залишається проблемним, що в нормативно-правових актах переважно йдеться не окремо про права та обов'язки, а про «повноваження» [51, с. 37].

У свою чергу М. Горбач переконана, що основними юридичними елементами адміністративно-правового статусу публічних осіб є завдання (функції), адміністративні обов'язки та відповідні права з метою публічного виконання законодавства. При цьому стрижнем адміністративно-правового статусу є адміністративні обов'язки та права, а адміністративна відповідальність може бути вагомим додатковим елементом їхнього статусу. До додаткового елемента адміністративно-правового статусу публічної адміністрації належать порядок і підстави виникнення та припинення адміністративної правосуб'єктності, що включають у себе адміністративно-правові аспекти створення та публічної легалізації публічних осіб [45, с. 170].

Таким чином, до елементів адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, належать: 1) обов'язки та права публічної адміністрації; 2) завдання та функції публічної адміністрації, а також засади регулювання оборонно-промислового комплексу; 3) адміністративна відповідальність у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу.

Розкриваючи адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, слід визначитись з терміном «публічна адміністрація». Так, В. Авер'янов «публічну адміністрацію» визначив як сукупність органів виконавчої влади та органів виконавчого самоврядування, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону та здійснюють інші публічно-управлінські функції [2, с. 76]. В. Колпаков трактує термін «публічна адміністрація» як систему організаційно-структурних утворень, які на законних підставах набули владних повноважень для їх реалізації в публічних інтересах [82, с. 57].

З позиції Т. Кравцової та А. Солонар, публічна адміністрація – це певним чином побудована система органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та інші суб'єкти, наділені адміністративно-управлінськими функціями, які діють з метою забезпечення як інтересів держави, так і інтересів суспільства в цілому. При цьому їй притаманні властивості, які відрізняють її від інших державних утворень і які можна побачити у визначенні цього поняття. Діяльність усіх державних органів базується на певних принципах, не є виключенням і публічна адміністрація – вона також діє відповідно до певних принципів – верховенства права, гуманізму, законності, демократизму, професійної компетентності, відповідальності тощо [89, с. 523].

Отже, публічна адміністрація, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, – це комплекс публічних структур, які мають виконавчо-розпорядчі та організаційні повноваження щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу з метою виконання політики держави в площині забезпечення національної безпеки та оборони.

Розкривши загальні категорії, необхідно розкрити саму систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу.

Безумовно, очолює сектор державної безпеки України сам Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України згідно зі статтею 106 Конституції України [86]. Тобто певною мірою він здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу. Прикладом такого регулювання є затвердження Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, яка визначає систему поглядів на розвиток безпекових та оборонних спроможностей України у середньостроковій перспективі, сформованих на основі оцінки безпекового середовища та фінансово-економічних можливостей держави, здійснених у рамках комплексного огляду сектору безпеки і оборони України [171].

Потрібно вказати і про Раду національної безпеки й оборони України, яка відповідно до Конституції України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Функціями Ради національної безпеки і оборони України є: внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [168].

На виконання Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, затвердженої Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016, Кабінетом Міністрів України схвалена Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року, що є основою для розроблення нових та перегляду чинних нормативно-правових актів (зокрема

державних цільових програм) у сфері розвитку та функціонування оборонно-промислового комплексу [174].

Неможливо говорити про адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу без Міністерства оборони України (Міноборони), що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період. Міноборони є органом військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили. Міноборони є уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі державної авіації [159].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. №19-р було схвалено Концепцію Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 року та визначено Міністерство економічного розвитку і торгівлі державним замовником програми, метою якої є створення умов для підвищення рівня функціонування оборонно-промислового комплексу, що дасть змогу задовольнити потреби Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань у сучасному озброєнні та військовій техніці, а також сприятиме створенню та розвитку цілісної системи оборонно-промислового комплексу на принципах збалансованості відповідно до потреб внутрішнього та зовнішнього ринку [173].

Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459, визначає, що Мінекономрозвитку є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності. Крім того Мінекономрозвитку є уповноваженим органом з питань

координації діяльності з реалізації державного оборонного замовлення. Відповідно до наданих повноважень Мінекономрозвитку: готує та узагальнює пропозиції щодо формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері функціонування й розвитку оборонно-промислового комплексу, розвитку науково-технічного потенціалу в галузі озброєнь та військової техніки, удосконалення механізму державного регулювання у цій сфері; забезпечує координацію заходів, що здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади у сфері функціонування і розвитку промислового та оборонно-промислового комплексу; забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, реалізацію державної економічної політики у сфері безпеки та оборони, бере участь у розробленні та реалізації державних цільових програм у зазначеній сфері, проводить моніторинг ефективності їх виконання, є замовником з державного оборонного замовлення; формує та подає Кабінетові Міністрів України проект державного оборонного замовлення, здійснює координацію діяльності з реалізації державного оборонного замовлення; узагальнює потреби Збройних Сил, інших військових формувань і правоохоронних органів спеціального призначення; розробляє виходячи з економічних можливостей держави мобілізаційні завдання (замовлення) центральним та місцевим органам виконавчої влади, іншим державним органам щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, створення спеціальних формувань в особливий період для задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань і правоохоронних органів спеціального призначення; забезпечує встановлення державного контролю за провадженням діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання [142].

Разом із Міноборони, Мінекономрозвитку організовує та координує діяльність центральних органів виконавчої влади у сфері військово-технічного співробітництва; подає Кабінетові Міністрів України погоджені в установленому порядку проекти законів, міжнародних договорів України,

інших нормативно-правових актів у сфері військово-технічного співробітництва. Мінекономрозвитку для виконання покладених на нього завдань має право: отримувати безоплатно від міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування необхідні для виконання покладених на нього завдань інформацію, документи і матеріали, зокрема від органів статистики – статистичні дані, зокрема стосовно результатів діяльності оборонно-промислового комплексу [142].

Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII визначає статус Центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, що разом з іншими органами сектору безпеки і оборони визначає пріоритетні напрямки розвитку оборонно-промислового комплексу, забезпечує нормативно-правове регулювання у цій сфері, аналізує стан та тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу України, розробляє та організовує виконання державних програм розвитку оборонно-промислового комплексу. Головним завданням оборонно-промислового комплексу України є забезпечення оперативних спроможностей сил та засобів сектору безпеки і оборони шляхом постачання нових і модернізації наявних зразків озброєння, військової та спеціальної техніки [164]. Проте на сьогодні цього органу не створено.

Відповідно до Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. №3531-VI суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; Державний концерн «Укроборонпром». Державний концерн «Укроборонпром» (далі – Концерн). До складу Концерну входять державні підприємства оборонно-промислового комплексу, зокрема казенні підприємства, на основі фінансової залежності від одного або групи учасників Концерну, який виконує функції із забезпечення науково-технічного і виробничого розвитку,

а також провадить інвестиційну, фінансову, зовнішньоекономічну та інші види діяльності [165].

Існують також різні консультативні органи у формі комісій, наприклад Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, що є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України, утвореним відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про стан виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України та додаткові заходи щодо забезпечення обороноздатності держави» [163], та Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, що є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, який утворюється ним для організації діяльності з імпортозаміщення та кооперації суб'єктів господарювання в оборонно-промисловому комплексі [177].

Існують також організаційні проблеми розвитку українського ОПК, які логічно впливають з потреби його трансформації в умовах російської агресії. Так, в останньому кварталі 2017 р. Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про створення Державного науково-дослідного інституту випробування і сертифікації озброєння та військової техніки. Створення такої установи є необхідним кроком для забезпечення автономного й ефективного розвитку українського ОПК за нових складних геополітичних умов, включаючи військову агресію та гібридну війну з боку Росії [92].

Таким чином, систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, становлять: Президент України (як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України); Рада національної безпеки і оборони України (координаційний орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України); Кабінет Міністрів України (визначає державну політику у сфері оборони та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); Міністерство оборони України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі (реалізують державну політику у сфері

оборонно-промислового комплексу); Державний концерн «Укроборонпром» (є провідним суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); консультативні органи у сфері оборонно-промислового комплексу (Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, Державний науково-дослідний інститут випробування і сертифікації озброєння та військової техніки тощо).

Далі варто визначитись з адміністративно-правовим статусом «Укроборонпрому» як провідної публічної адміністрації у сфері оборонно-промислового комплексу.

Державний концерн «Укроборонпром» було створено постановою Кабінету Міністрів України №993 2012 р. – на думку більшості експертів, саме з метою концентрації управління оборонно-промисловим комплексом України в руках агентів впливу Кремля. Цей проект передбачав також входження під дах «Укроборонпрому» найбільш фінансово-технологічно рентабельних у ракетно-космічній галузі України ДКБ «Південне» та ДП «Південмаш», про що 2013 року навіть було ухвалено рішення РНБОУ (не втілене у життя лише завдяки зусиллям небайдужих людей, але й не скасоване до сьогодні). Концентрація управління й контролю майна (потужностей, технологій, проектів) усіх оборонних підприємств у ДК «Укроборонпром» мала суттєво спростити залучення українських державних підприємств до виконання оборонно-промислових програм в інтересах посилення військового потенціалу Російської Федерації, а в подальшому – провести їх приватизацію за вигідними цінами за допомогою російського капіталу. За відсутності Мінпромполітики та мінімізації ролі Парламенту така загроза була досить реальною [54].

На момент створення Державного концерну «Укроборонпром» ситуація, що склалась в оборонній промисловості, характеризувалась недостатньою ефективністю управління державною власністю із застосуванням командно-адміністративних методів, розпорошеністю

підприємств між низкою органів управління, а також не завжди доцільним розподілом і використанням бюджетних коштів. Це стало основним аргументом щодо переходу до ринкових методів управління в ОПК [116].

У результаті переважна більшість підприємств галузі були передані в управління Державному господарському об'єднанню – Державному концерну «Укроборонпром». Під одним керівництвом були об'єднані підприємства з проектування, виробництва та реалізації оборонної продукції як для внутрішніх потреб, так і на зовнішньому ринку. Зазначені обставини визначають завдання та цілі Концерну: найбільш повне задоволення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань у новітніх зразках озброєння, здійснення модернізації, ремонту та утилізації; зміцнення міжнародного авторитету України за рахунок розширення ринків збуту конкурентоздатної продукції ОПК (зростання експорту озброєнь та валютних надходжень); підвищення ролі вітчизняного оборонно-промислового комплексу в соціально-економічному розвитку країни (збільшення обсягу продаж, виробництва та ВВП, збільшення виробітку на одного працівника та рівня середньої заробітної плати, збільшення податкових платежів) [116].

В умовах першого етапу війни з Росією «Укроборонпром» саме завдяки своїм управлінським (фактично директивним) повноваженням відіграв позитивну роль і забезпечив скоординоване виконання вітчизняними підприємствами першочергових заходів, пов'язаних із ремонтом, модернізацію та виробництвом озброєння та військової техніки для задоволення потреб антитерористичної операції на сході України. Утворення «Укроборонпрому» певною мірою сприяло деполітизації оборонно-промислової сфери, що також слід розглядати як позитивний чинник [54].

Проте на сьогодні є нагальна потреба в уточненні окремих положень статуту «Укроборонпрому», зокрема завдань та функцій, які раніше головним чином були зосереджені на зовнішньоекономічній діяльності. Нині наголос має бути зроблений на реалізацію єдиної науково-технічної та технологічної політики, координації виробничої діяльності підприємств-

учасників насамперед щодо виконання завдань із забезпечення ОВТ державних замовників, вирішення питань імпортозаміщення, розробки та реалізації Стратегії розвитку. Невідкладним завданням є й удосконалення структури самого Концерну, про що вже заявив новий очільник «Укроборонпрому», професіоналізація (оновлення) кадрового потенціалу, оптимізація чисельності, функцій та завдань структурних підрозділів, ужиття заходів щодо унеможливлення безпідставного втручання «Укроборонпрому» у господарську діяльність підприємств [54].

На сьогодні ДК «Укроборонпром» об'єднує понад 100 підприємств-учасників у 5 основних галузях оборонної промисловості, зокрема в розробленні та виготовленні озброєння та техніки, науковій діяльності та експортно-імпортних операціях. «Укроборонпром» має понад 10 конструкторських бюро, які займаються розробленням, проектуванням та дослідженнями, завдяки яким Концерн впроваджує нові рішення та інновації. У Концерні працює близько 80 000 висококваліфікованих працівників, більшість з яких має вищі наукові ступені в галузі машинобудування, прикладної математики, фізики і т. ін. Розуміючи, що інновації вимагають кваліфікованих, освічених фахівців, керівництво Концерну ініціювало довгострокове співробітництво підприємств з провідними навчальними закладами країни, перелік яких постійно збільшується. Концерн поглиблює співпрацю з українськими підприємствами, посилюючи внутрішню кооперацію вітчизняних виробників, та розширює коло іноземних партнерів. «Укроборонпром» має уповноважених державою постачальників ОВТ, які забезпечують зовнішньоекономічні операції з продукцією військового призначення та подвійним використанням в інтересах Збройних Сил України й інших військових формувань [179].

Особливу роль серед суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють адміністративно-правове регулювання обороно-промислового комплексу, належить Генеральному директору Державного концерну «Укроборонпром», який звітує перед Президентом України та уповноваженим органом

управління про результати діяльності Концерну; має право вносити пропозиції з питань досягнення мети діяльності, виконання функцій і повноважень Концерну, учасників Концерну, повноважень органів управління Концерну Президентові України та уповноваженому органу управління (зокрема з питань виконання державної програми озброєння, державного оборонного замовлення та мобілізаційного плану, довгострокових цільових програм, державних цільових програм і програм військово-технічного співробітництва, зокрема ініціювати питання щодо подання в установленому порядку проектів нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, що стосуються діяльності Концерну), центральним органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування; вносить наглядовій раді пропозиції щодо внесення змін до Статуту Концерну; бере участь в установленому законодавством порядку у засіданнях уповноваженого органу управління з питань діяльності Концерну, засіданнях, колегіях та нарадах центральних органів виконавчої влади; діє від імені Концерну і представляє без доручення його інтереси у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, органами іноземних держав, міжнародними організаціями; видає від імені Концерну довіреності на вчинення юридичних дій; забезпечує надання розпоряднику Єдиного реєстру об'єктів державної власності інформації про наявність і поточний стан майна об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні Концерну, та зміну їх стану; проведення щорічних аудиторських перевірок діяльності учасників Концерну; проведення моніторингу фінансової діяльності учасників Концерну; проведення в установленому порядку інвентаризації майна Концерну та його учасників; проведення екологічного аудиту учасників Концерну; зберігання установчих документів, наказів та протоколів засідань відповідних органів управління Концерну та його учасників; виконання рішень наглядової ради Концерну; визначення умов реструктуризації та санації учасників Концерну, що мають стратегічне

значення для економіки і безпеки держави; управління і збереження матеріальних носіїв секретної інформації та здійснення заходів щодо охорони державної таємниці; ведення обліку об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні Концерну, здійснення контролю за ефективним використанням та збереженням таких об'єктів; вносить на розгляд наглядової ради Концерну питання, що стосуються його діяльності; визначає порядок і розміри регулярних внесків учасників Концерну; затверджує: річні фінансові та інвестиційні плани, а також інвестиційні плани на середньострокову перспективу (три-п'ять років) учасників Концерну та здійснює контроль за їх виконанням у встановленому порядку; положення, регламенти та інші документи Концерну; організаційну структуру, чисельність працівників і штатний розпис Концерну та ін. [140].

Таким чином, провідну роль у площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу відіграє Державний концерн «Укроборонпром», який здійснює публічне управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі, об'єднує підприємства оборонно-промислової сфери в єдиний комплекс з метою розвитку оборонної галузі, проводить наукові розробки та здійснює іншу діяльність у сфері оборонно-промислового комплексу.

Також у площині оборонно-промислового комплексу існує Інформаційне агентство «Оборонно-промисловий кур'єр», що було створено 2017 року за участю провідних українських інформаційно-аналітичних структур, що спеціалізуються на системному супроводженні оборонної та оборонно-промислової тематики, прагнуть створення в Україні потужної професійної армії та розгалуженої високотехнологічної оборонної промисловості [73].

Місія інтернет-порталу «Оборонно-промисловий кур'єр» – створення інформаційно-аналітичного ресурсу для сприяння обороні, безпеці та розвитку України через поєднання можливостей людини, техніки та технологій. Діяльність порталу полягає в такому: інформування широкого

загалу читачів щодо тенденцій у розвитку вітчизняного та світового ринків продукції оборонного призначення та суміжних галузей; аналіз ринку військових технологій та наукових розробок; увага до військово-політичної обстановки в Україні і в світі; соціально-політичні проблеми пов'язані із збройними конфліктами; соціальні проблеми військових і ветеранів збройних конфліктів [73].

Тобто такий інтернет-портал позитивно впливає на розвиток оборонної сфери в нашій державі та загалом привертає увагу громадськості до проблем оборонно-промислового комплексу.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– адміністративно-правовий статус – це провідна категорія адміністративного права, що за допомогою адміністративно-правових норм визначає становище суб'єкта права в адміністративно-правових відносинах та розкриває особливості його взаємовідносин з іншими суб'єктами права;

– до елементів адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу належать: 1) обов'язки та права публічної адміністрації; 2) завдання та функції публічної адміністрації, а також засади регулювання оборонно-промислового комплексу; 3) адміністративна відповідальність у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу;

– публічна адміністрація, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу – це комплекс публічних структур, які мають виконавчо-розпорядчі та організаційні повноваження щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу з метою виконання політики держави в площині забезпечення національної безпеки та оборони;

– систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, становлять: Президент України (як Верховний Головнокомандувач Збройних сил

України); Рада національної безпеки і оборони України (координаційний орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України); Кабінет Міністрів України (визначає державну політику у сфері оборони та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); Міністерство оборони України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі (реалізують державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу); Державний концерн «Укроборонпром» (є провідним суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); консультативні органи у сфері оборонно-промислового комплексу (Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, Державний науково-дослідний інститут випробування і сертифікації озброєння та військової техніки тощо);

– провідну роль у площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу відіграє Державний концерн «Укроборонпром», який здійснює публічне управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі, об'єднує підприємства оборонно-промислової сфери в єдиний комплекс з метою розвитку оборонної галузі, проведення наукових розробок і здійснення іншої діяльності в сфері оборонно-промислового комплексу.

Отже, адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні, – це комплекс правових елементів (завдань, функцій, адміністративних обов'язків та юридичних прав, умов та підстав адміністративної відповідальності), які у площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу формують, реалізують і гарантують державну політику в сфері національної безпеки та оборони через здійснення сукупності виконавчо-розпорядчої, організаційної, господарської та науково-дослідної діяльності щодо об'єктів оборонно-промислового комплексу.

2.2 Форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України

Незавершеність законотворчого процесу у сфері військово-технічної та оборонно-промислової політики гальмує переозброєння та військово-технічне співробітництво України з іноземними державами. Зазначені сфери регулюють понад 80 законів і підзаконних актів, які з часу отримання Україною незалежності приймалися спорадично, переважним чином «методом спроб та помилок», під впливом політичної і соціально-економічної кон'юнктури, що складалась у країні на момент їх уведення в дію [125].

Адміністративне регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу реалізується через форми адміністративної діяльності, що в сучасних суспільно-політичних умовах потребують нових досліджень.

Проте вищевказані вчені розкрили загальні аспекти форм адміністративної діяльності публічної адміністрації, а проблематика оборонно-промислового комплексу потребує нового вирішення в сучасних реаліях суспільства.

Відповідно до тлумачного словника української мови «форма» – це тип, будова, спосіб організації чого-небудь; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація та зовнішній вираз [221, с. 800]. Правники визначають, що форма – це об'єктивний вияв сутності дій суб'єктів. Наявність завдань і функцій адміністративної діяльності публічної адміністрації зумовлює існування різних форм цієї діяльності, які передбачено правовими нормами. Форми закріплено в законодавстві, яке визначає правовий статус суду, у положеннях, статутах, інструкціях та інших актах, що регламентують адміністративну діяльність його суб'єктів. При цьому для здійснення функцій такої діяльності її суб'єкти мають

використовувати тільки ті форми, які передбачені відповідними правовими актами [81, с. 150; 139, с. 20].

Ю. Битяк формою управління називає зовнішнє виявлення конкретних дій, які здійснюються органами виконавчої влади для вирішення поставлених перед ними завдань. Завдяки формам державного управління органи виконавчої влади здійснюють виконавчу й розпорядчу діяльність і на підставі чинного законодавства самостійно встановлюють обов'язкові правила поведінки (норми права) з питань, які віднесені до їх компетенції [15, с.136-139].

О. Бандурка визначає, що форма адміністративного права – це зовнішній прояв управлінської діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах, тобто та чи інша управлінська дія, що має зовнішній вияв [13, с. 100]. О. Нижник форми діяльності органу публічної адміністрації визначає як зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою юридичних дій та видання актів, за допомогою яких забезпечується виконання завдань і функцій, покладених на цей орган. При цьому застосування органом публічної адміністрації тієї чи іншої форми багато в чому визначається його компетенцією. Наявні взаємозв'язки та взаємозалежності форм та інших складників діяльності органу публічної адміністрації, як правило, передбачаються й певною мірою регламентуються адміністративно-правовими нормами. Такі норми найчастіше містяться в положеннях про той чи інший орган публічної адміністрації, посадових інструкціях, правилах тощо [126, с. 121].

І. Патерило вважає необхідною та своєчасною заміну категорії «форми державного управління» поняттям «інструменти діяльності публічної адміністрації», під яким варто розуміти всю сукупність засобів (прийомів), які використовуються суб'єктами публічної адміністрації для регулювання суспільних відносин, що виникають у сфері публічного управління. Розвиваючи наведене визнання, учений зазначає, що регулювання суспільних відносин може здійснюватися як через норми права, так і шляхом впливу на

конкретних, індивідуалізованих суб'єктів адміністративно-правових відносин. Регулювання суспільних відносин може здійснюватися як у владному, так і невладному порядку. Зазначений висновок, з одного боку, суттєво розширює можливості публічної адміністрації, а з іншого – піднімає на принципово новий рівень приватних осіб, надаючи їм можливість впливати на зміст рішень суб'єктів публічної адміністрації [141, с. 289].

Суміжно до аналізованої нами проблематики С. Діденко визначив форми адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні як зовнішньо виражену діяльність суб'єктів публічного адміністрування, яка здійснюється останніми в межах їх компетенції та спрямована на гарантування прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративних відносин у цій сфері [58, с.50].

Отже, форма адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це зовнішній вияв владно-розпорядчої, організаційної, науково-дослідної діяльності публічної адміністрації в межах визначеної компетенції для регулювання правовідносин, що виникають, змінюються та реалізуються у сфері публічного управління оборонно-промисловим комплексом України з метою гарантування національної безпеки та оборони й відповідного захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства і держави.

Щодо класифікації форм адміністративної діяльності, на думку В. Авер'янова, до правових форм державного управління належать ті, використання яких спричиняє виникнення конкретного юридичного результату. У такому випадку мова йде про видання юридичних актів, застосування примусових заходів тощо, які є юридичними фактами і можуть породжувати (змінювати, припиняти) адміністративні правовідносини. Доволі часто до категорії правових форм управління зараховують також і укладання адміністративних договорів. До неправових належать форми, які безпосередньо юридичного значення не мають, тобто не спричиняють виникнення конкретного юридичного результату. Найчастіше неправовими

формами визнаються різноманітні організаційні дії службовців органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на різних етапах підготовки і виконання управлінських рішень. Це такі дії, як організація та проведення нарад, обговорень, перевірок, розроблення проектів планів, прогнозів, програм, методичних рекомендацій, здійснення заходів щодо підвищення якості та ефективності управлінської праці і т. ін. Ці форми можуть як безпосередньо «супроводжувати» правові форми, так і мати певне самостійне значення [2, с. 279].

В. Галуцько за характером і правовою природою виявляє такі форми діяльності суб'єктів публічної адміністрації: укладення адміністративних актів (видання підзаконних нормативно-правових актів і видання індивідуальних адміністративних актів); укладення адміністративних договорів; учинення інших юридично значущих адміністративних дій; здійснення матеріально-технічних операцій [36, с. 46].

У свою чергу В. Колпаков і В. Коваленко за ступенем правової регламентації процесу використання виділяють такі форми публічного управління: установлення норм права (видання нормативних актів публічного адміністрування); застосування норм права (видання ненормативних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права); укладання адміністративних договорів; здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій; провадження організаційних дій; виконання матеріально-технічних операцій. Перші чотири форми, з позиції вченого, є правовими, решта – неправовими. Саме такий поділ форм публічного адміністрування найповніше, на погляд науковця, відбиває діяльність публічної адміністрації, її широту та специфіку [83, с. 125]. До найбільш розповсюджених форм державного управління Ю. Битяк зараховує видання нормативних актів управління, видання індивідуальних актів управління, проведення організаційних заходів, здійснення матеріально-технічних операцій [15, с. 136-139].

Отже, ми погоджуємось з позицією більшості вчених, тому до форм адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід віднести: видання нормативних та адміністративних актів; укладення адміністративних договорів відносно об'єктів оборонно-промислового комплексу; вчинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу; здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу.

Визначимося з конкретною формою адміністративної діяльності – видання нормативних та адміністративних актів.

Існування держави, суспільства, вся організація суспільного життя не можливі без повсякденної державновладної діяльності щодо адміністрування економічної, правової, соціально-культурної сфер організації суспільства. Інструментом, за допомогою якого держава здійснює адміністрування, є правові акти суб'єктів публічної адміністрації, за допомогою яких здійснюється реалізація державних, публічних функцій, розв'язуються будь-які соціально-економічні проблеми. Саме в правових актах суб'єктів публічної адміністрації міститься переважна частина всіх наявних у державі правових приписів, які поширюються практично на всі державні органи, недержавні структури, посадових осіб чи громадян [81, с. 95].

Без нормативних актів не може бути публічного управління як такого, водночас без них правова система держави втрачає своє регульовальне призначення у сфері дій публічної адміністрації. Видання підзаконних нормативних актів – це правотворчий напрямок діяльності публічної адміністрації, що передбачає розпорядчу діяльність, спрямовану на виконання законів через розроблення та встановлення підзаконних правил загального характеру [37, с. 144].

Нормативні акти безпосередньо виражають регулятивну функцію адміністративного права. Саме вони містять адміністративно-правові норми, що встановлюють загальні правила належної поведінки. Ці акти розраховані

на довготривалі, багаторазове застосування з метою регулювання однотипних суспільних відносин і не мають персоніфікованого (конкретного) адресата. Нормативно-правовий акт публічного адміністрування – це офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом публічної адміністрації у визначеній законодавством формі та за встановленою процедурою, спрямований на регулювання суспільних відносин, що містить норми права, має неперсоніфікований характер і розрахований на неодноразове застосування [83, с. 257].

В. Колпаков переконаний, що нормативні акти публічного адміністрування – це владні, втілені в установлену форму волевиявлення суб'єктів публічної адміністрації, що безпосередньо впливають на нормативні норми й відносини з метою їх удосконалення відповідно до публічних інтересів [83, с. 258].

Видання адміністративних актів є близьким до нормативного, але не тотожне йому. Відмінність між ними полягає в тому, що адміністративні акти встановлюють, змінюють або припиняють конкретні адміністративні правовідносини. Вони відрізняються від нормативних тим, що звернені до конкретних суб'єктів адміністративно-правових відносин і їх дія припиняється після здійснення встановлених у них прав і обов'язків, тобто після одноразового їх застосування. В. Галуцько зауважує, що адміністративний акт – це рішення суб'єкта публічної адміністрації щодо вирішення конкретної адміністративної справи, що зумовлює юридичні наслідки для конкретних суб'єктів адміністративного права, а їх дія припиняється після одноразового застосування (здійснення встановлених у них адміністративних прав і обов'язків) [37, с. 158-160].

Під адміністративним актом Т. Яценко розуміє захід або документ суб'єкта публічної адміністрації, що спрямований на створення, зміну або припинення прав та обов'язків для громадян або юридичних осіб. Він є інструментом (формою) публічного адміністрування, яким встановлюється в односторонньому порядку індивідуалізоване правило поведінки. Варто також

наголосити, що адміністративні акти мають обов'язково відповідати закріпленим на рівні закону вимогам щодо форми та змісту. Така вимога є об'єктивно зумовленою практикою з оскарження адміністративних актів: кожна дія публічної адміністрації має відповідати функціям і завданням, що поставлені перед конкретним суб'єктом публічної адміністрації, обставинам конкретної ситуації, яка потребувала ухвалення відповідного рішення й обґрунтування такого рішення з точки зору ефективності, доцільності та пропорційності застосованого до такої ситуації заходу, а також щодо доведення належним чином до відома й участі громадян під час ухвалення рішення щодо такої особи [222].

Актуальним прикладом видання нормативних актів є те, що 24 травня 2017 Кабінет Міністрів України затвердив Державну цільову програму реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на середньострокову перспективу. Це визначальний крок для української оборонної промисловості, адже вона отримала комплексний план проведення системної реформи на найближчі п'ять років [212].

Індивідуальні акти, на відміну від нормативних, мають яскраво виражений правозастосовчий характер. За своїм юридичним змістом це акти, в яких завжди отримують своє пряме вираження конкретні юридично владні волевиявлення відповідних суб'єктів публічної адміністрації. Ненормативні (індивідуальні) акти публічного адміністрування – це індивідуальні правові акти, що розв'язують конкретну адміністративну справу, персонально визначають поведінку адресата, мають владний характер, застосовуються уповноваженим суб'єктом публічної адміністрації у встановленому порядку [83, с. 258].

Індивідуальні акти поширені в практиці діяльності публічної адміністрації, оскільки найбільшою мірою відповідають її призначенню і є найважливішим засобом оперативного вирішення нагальних питань. Крім того саме індивідуальні акти забезпечують реалізацію правоохоронної функції адміністративного права та публічної адміністрації. Вони

використовуються також і для реалізації норм інших галузей права (наприклад фінансового, земельного, трудового). Проте головною вимогою, що висувається до їх видання, є їх відповідність нормативним адміністративно-правовим актам. В іншому випадку вони не можуть бути визнані дійсними. Наприклад, індивідуальні акти, які видаються з питань проходження служби, мають ґрунтуватися на нормах, що містяться в Законі «Про державну службу». У нормативних актах насамперед формулюються адміністративно-правові приписи, заборони і дозволи, а також умови їх використання, у той час як в індивідуальних актах вони безпосередньо застосовуються до конкретних осіб [83, с. 258].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. №442-р було схвалено Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року [164]. Крім того, відповідно до Статуту, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 993, «Укроборонпром» як державний концерн відповідно до законодавства має право брати участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу та військово-технічного співробітництва з іноземними державами [197].

Таким чином, для такої форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, як видання нормативних актів, характерні такі особливості: 1) це найпоширеніша та первинна форма адміністративної діяльності, яка здійснюється широким колом суб'єктів; 2) є офіційною в публічному адмініструванні оборонно-промислового комплексу; 3) виражає волю суб'єкта, адже при її використанні утворюються, змінюються та припиняються певні правовідносини, оскільки її основою є створення норм адміністративного права в площині оборонно-промислового комплексу; 4) спрямована на гарантування національної безпеки та оборони.

Наступною формою адміністративної діяльності є укладення адміністративних договорів щодо об'єктів оборонно-промислового комплексу. Відповідно до п. 16 ст. 4 КАСУ адміністративний договір – спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону [77].

К. Афанасьєв вважає, що адміністративний договір – це добровільна угода двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один (чи більше) з яких наділений власними або делегованими повноваженнями у сфері державного управління з приводу вирішення питань виконавчого чи розпорядчого характеру, яка укладена у формі правового акта, що встановлює (припиняє, змінює) їх взаємні права, обов'язки та відповідальність [11, с. 77].

У свою чергу О. Задихайло адміністративний договір розглядає як угоду між двома (або більше) суб'єктами адміністративного права, один з яких обов'язково є органом державної влади, засновану на нормах адміністративного права, у загальнодержавних або інших публічних інтересах, за допомогою якої виникають, змінюються або припиняються взаємні права та обов'язки сторін [60, с. 105]. С. Магда адміністративний договір визначає як засновану на адміністративно-правових нормах письмову дво- або багатосторонню угоду, укладену для задоволення публічних потреб, обов'язковим суб'єктом якої є орган державної влади та яка направлена на встановлення, зміну або припинення адміністративних прав і обов'язків сторін [110, с. 83].

Прикладом укладення адміністративних договорів у сфері оборонно-промислового комплексу є підписання різного роду меморандумів з «Укроборонпром». Так, Концерн підписав Меморандум про співпрацю з Миколаївською ОДА від 22 серпня 2017 року, відповідно до якого

«Укроборонпром» пропонує миколаївським промисловцям і підприємцям стати його партнерами – виробляти комплектуючі для оборонної промисловості. Концерн може замовляти компоненти й в іноземців, але все це можна виготовляти в Україні. Цей Меморандум та розвиток кооперації забезпечують потік інвестицій в регіон [209].

Таким чином, адміністративний договір є поширеним явищем як форма адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, оскільки провідний суб'єкт управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі – Укроборонпром – постійно укладає адміністративні договори (зокрема договори про співпрацю, договори обміну зобов'язаннями) між публічними суб'єктами, що загалом є основою діяльності Укроборонпром як державного концерну.

Також правовою формою адміністративно-правового регулювання суспільних відносин є вчинення інших юридично значущих адміністративних дій. До них належать такі дії, які безпосередньо створюють нове юридичне положення, змінюють наявні правовідносини або стають необхідною умовою для настання зазначених правових наслідків – незалежно від того, були вони спрямовані на ці наслідки чи ні. Прикладом таких дій можуть бути реєстрація, документування, прийняття присяги, примусове виконання міліцією адміністративних стягнень, застосування примусових заходів без попереднього видання таких актів (наприклад, як крайній захід – застосування вогнепальної зброї) [36, с. 138].

В. Колпаков і В. Коваленко переконані, що здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій є формою діяльності публічної адміністрації, сутність та юридична природа якої наукою адміністративного права досі ще не з'ясована. Деякі дослідники вбачають у реєстрації тільки елемент технічного обліку. Проте державна реєстрація має не лише інформаційне значення – її роль головним чином полягає в тому, щоб підтвердити юридичні факти. Очевидно, акт реєстрації є рішенням публічної

адміністрації, що вказує на юридичний стан суб'єкта. Реєстраційні дії мають юридичні наслідки. Реєстраційні дії мають юридичні наслідки. Так, незареєстровані транспортні засоби не можна експлуатувати, незареєстрований нормативний акт не може бути опублікований, незареєстрований договір на оренду землі не має юридичної сили; незареєстровані суб'єкти права власності на землю юридично не мають у власності таку землю. До інших юридично значущих дій належать прийняття присяги, службове атестування, складання протоколу про адміністративне правопорушення тощо [83, с. 259].

Закон України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. № 3531-VI визначає, що у процесі управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі «Укроборонпром» забезпечує надання розпоряднику Єдиного реєстру об'єктів державної власності інформації про наявність і поточний стан майна об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні Концерну, та зміну його стану [165].

Останньою формою адміністративної діяльності є здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу. Під здійсненням матеріально-технічних операцій В. Галуцько розуміє забезпечення публічною адміністрацією збирання, зберігання й оброблення інформації, використання технічних засобів, створення матеріально-технічних умов праці тощо. Вони в системі форм адміністративного діяльності суб'єктів публічної адміністрації виконують допоміжну роль [36, с. 139].

Проведення організаційних заходів є однією з неправових форм публічного адміністрування, які здійснюються систематично, постійно і спрямовані на забезпечення чіткої та ефективної роботи публічної адміністрації. Вони не пов'язані з виданням правових актів та здійсненням юридично значущих дій. За змістом організаційні форми мають внутрішнє управлінське, внутрішнє апаратне значення, проте зрештою вони спрямовані

на задоволення публічного інтересу. Прикладами таких дій можуть бути: а) роз'яснення змісту і мети законодавчих та інших правових актів або тих чи інших заходів; б) інспектування роботи та інструктування нижчих органів (посадових осіб); в) розроблення програм, підготовка та проведення нарад, конференцій, робочі зустрічі, наради, семінари, конференції, круглі столи, інтерв'ю, прями телефонні зв'язки з населенням посадових осіб публічної адміністрації, прийом громадян, візити делегацій тощо [83, с. 259].

Матеріально-технічні операції мають допоміжний неправовий характер. Їх основне призначення – обслуговування самого процесу публічного адміністрування. Вони створюють умови для використання інших форм роботи суб'єктів владних повноважень. В узагальненому вигляді матеріально-технічні операції – це підготовка матеріалів для видання юридичних актів, проведення організаційних заходів, провадження діловодства, складання довідок, звітів і т. ін. У юридичній літературі залежно від призначення та засобів виконання виділяються такі матеріально-технічні операції: діловодні (операції, які пов'язані з виготовленням документів органами управління і яким притаманні технічний характер листування, передрук, розмноження і т. ін.); безпосереднє виконання приписів правових актів, якщо воно має матеріальний (технічний) характер (операції про передання засобів або майна, видання виконавчих документів, проведення конфіскації, оплатного вилучення і т. ін.); реєстраційні, що мають самостійне значення (реєстрація фактів та подій у сфері управління); статистичні (збирання та оброблення статистичної інформації відповідно до встановлених правил); інформаційно-довідкові (складання та опрацювання доповідних записок, довідок за результатами перевірок, підготовка довідників і довідок про роботу органів управління, надання відповідних роз'яснень і консультацій на підставі інформаційних матеріалів); щодо систематизації матеріалів, зокрема правових актів (створення комплексних інформаційно-аналітичних систем для державних потреб); інформаційно-

технологічні (упровадження інформаційних технологій у різних ланках державного управління) [83, с. 259-260].

Відповідно до власного Статуту, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 993, «Укроборонпром» як державний концерн відповідно до законодавства має право: формувати та забезпечувати реалізацію єдиного науково-технічного і технологічного підходу для досягнення мети діяльності; брати участь у розробленні проектів нормативно-правових актів із питань реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу та військово-технічного співробітництва з іноземними державами; формувати єдину для всіх учасників Концерну систему захисту відомостей і документації, які становлять комерційну та державну таємницю; систему документообігу та збереження архівної документації [197].

Актуальним прикладом здійснення матеріально-технічних операцій в оборонно-промисловому комплексі є те, що «Укроборонпром» модернізує систему прозорих закупівель, яка стане єдиною для всіх підприємств-учасників Концерну та отримає останні інноваційні рішення, розроблені українськими ІТ-фахівцями. З метою обрання найбільш ефективного шляху модернізації в Концерні пройшла нарада з представниками восьми найбільш потужних майданчиків електронних торгів, у якій взяло участь керівництво «Укроборонпрому» та А. Мотовіловець, операційний директор ДП «ProZorro.Продажі». «Укроборонпром» був одним з перших державних підприємств, яке запровадило прозорі електронні торги ще 2014 року – навіть до того, як вони стали обов'язковими. Це дало значний результат в організації виробництва, економії коштів та залученні підприємств усіх форм власності до робіт в оборонній сфері. Нова модернізована система має замінити різні електронні торгівельні майданчики, які зараз використовуються на підприємствах. Вона має прозоро охопити комерційні, некомерційні та допорогові торги, мати механізми автоматизованого

контролю, планування закупівельної діяльності, а також інші вимоги замовника [210].

Таким чином, учинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу та здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу є також поширеними формами адміністративної діяльності, безпосередньо в оборонно-промисловому комплексі реалізуються «Укроборонпром» через закріплення відповідних повноважень у законодавчих актах та статуті як через провідного суб'єкта підтримки інформаційно-технічного забезпечення у площині оборонно-промислового комплексу.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– до форм адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України слід віднести: видання нормативних та адміністративних актів; укладення адміністративних договорів відносно об'єктів оборонно-промислового комплексу; учинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу; здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу;

– для такої форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, як видання нормативних актів, характерні такі особливості: 1) це найпоширеніша та первинна форма адміністративної діяльності, яка здійснюється широким колом суб'єктів; 2) є офіційною в публічному адмініструванні оборонно-промислового комплексу; 3) виражає волю суб'єкта, адже при її використанні утворюються, змінюються та припиняються певні правовідносини, оскільки її основою є створення норм адміністративного права в площині оборонно-промислового комплексу; 4) спрямована на гарантування національної безпеки та оборони;

– адміністративний договір є поширеним явищем як форма адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового

регулювання оборонно-промислового комплексу України, оскільки провідний суб'єкт управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі – Укроборонпром – постійно укладає адміністративні договори (зокрема договори про співпрацю, договори обміну зобов'язаннями) між публічними суб'єктами, що загалом є основою діяльності Укроборонпрому як державного концерну;

– учинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу та здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу є також поширеними формами адміністративної діяльності, безпосередньо в оборонно-промисловому комплексі реалізуються «Укроборонпром», через закріплення відповідних повноважень у законодавчих актах та статуті як через провідного суб'єкта підтримки інформаційно-технічного забезпечення у площині оборонно-промислового комплексу.

Отже, форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це зовнішній вияв владно розпорядчої, організаційної, науково-дослідної діяльності публічної адміністрації в межах визначеної компетенції для регулювання правовідносин, що виникають, змінюються та реалізуються у сфері публічного управління оборонно-промисловим комплексом України з метою гарантування національної безпеки та оборони та відповідного захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства і держави.

2.3 Методи адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України

Становлення правової, незалежної та демократичної держави потребує принципово нового ставлення до форм і методів державного управління – засобів цілеспрямованого та постійного впливу посадових осіб державних органів на підконтрольні об'єкти. Форми та методи управління є невід'ємною

складовою діяльності всіх державних управлінських структур, адже за їх допомогою останні виконують власні завдання та реалізуються функції виконавчо-розпорядчої діяльності [28, с. 110].

Складне й динамічне безпекове середовище довкола України, що характеризується посиленням глобальної воєнно-політичної нестабільності, пов'язаної зі збройним конфліктом на Сході України, воєнно-політичною нестабільністю на Близькому Сході, боротьбою за вплив на світові фінансові й енергетичні потоки, зумовлює перегляд та уточнення доктринальних положень щодо формування й реалізації воєнної політики України як складової забезпечення національної безпеки держави. На важливості запобігання виникненню воєнних конфліктів та підготовки держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосуванні воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів наголошено в новій редакції Воєнної доктрини України [1, с. 10].

Для досягнення цілей Воєнної доктрини та забезпечення боєздатності Збройних сил, а отже обороноздатності України, на обороно-промисловий комплекс (ОПК) країни покладаються завдання із забезпечення створення, виробництва, ремонту й модернізації озброєння, військової та спеціальної техніки і боєприпасів для задоволення потреб безпеки й оборони відповідно до цілей, пріоритетів і завдань воєнної політики держави [1, с. 10].

Таким чином, вищевикладене підкреслює актуальність дослідження методів адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. До того ж учені розкрили загальні аспекти методів адміністративної діяльності, а проблематика оборонно-промислового комплексу потребує нового розгляду в сучасних реаліях суспільства.

Відповідно до тлумачного словника «метод» (від гр. *methodos* – «шлях, спосіб дослідження, навчання викладу») – це сукупність прийомів і операцій пізнання і практичної діяльності; спосіб досягнення певних результатів у

пізнанні і практиці. Застосування того чи іншого методу визначається метою пізнавальної або практичної діяльності, предметом вивчення або дії та умовами, в яких здійснюється діяльність. Кожна сфера людської діяльності має свої специфічні методи: можна говорити про методи художньої творчості; методи оброблення інформації; методи ведення війни і т. ін. Так, філософія використовує переважно методи пізнання [221, с. 500].

Теоретики права трактують, що метод правового регулювання – це сукупність засобів і способів правового впливу на суспільні відносини. Він несе основне навантаження в динаміці, у «роботі» права, показує, як регулюються суспільні відносини, якими засобами і способами. Метод допомагає в межах галузі права виділити підгалузі й інститути права, установити межі правового втручання, поділити права і обов'язки між суб'єктами права за принципом субординації і координації та ін. [191, с. 160].

В. Авер'янов вважає, що методи трактуються як певні способи практичного здійснення органами виконавчої влади та іншими суб'єктами державного управління владно-організаційного впливу на керовані об'єкти, що відповідають характеру й обсягу наданих цим суб'єктам функцій і повноважень (компетенції), а також особливостям керованих об'єктів [2, с. 72]. В. Колпаков, формулюючи визначення методів державного управління, зазначає, що це різноманітні способи, прийоми і засоби цілеспрямованого впливу органів управління та їх посадових осіб на свідомість, волю і поведінку керованих [83, с. 180]. Р. Калюжний методами державного управління позначає певні способи практичного здійснення органами виконавчої влади та іншими суб'єктами державного управління владно-організаційного впливу на керовані об'єкти, що відповідають характеру й обсягу наданих цим суб'єктам функцій та повноважень (компетенції), а також особливостям керованих об'єктів [75, с. 298].

Ю. Битяк звертає увагу на те, що методи – це науково обґрунтовані, дозволені законом способи впливу на керовані об'єкти з метою найбільш правильного оперативного вирішення управлінських завдань і досягнення

максимальної ефективності управління [15, с. 157]. С. Алфьоров зазначає, що адміністративний, або адміністративно-правовий, метод становить собою сукупність методів права, які відбивають владну природу державного управління, а врегульовані цим методом відносини визначаються як відносини влади та підпорядкованості [7, с. 67].

У свою чергу В. Галуцько визначив, що методи адміністративної діяльності публічної адміністрації – це способи, прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на поведінку учасників адміністративно-правових відносин із метою публічного забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства й держави [36, с. 151]. В. Поярков, аналізуючи адміністративно-правові методи діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави, визначив їх як сукупність правових засобів і способів (прийомів) юридичного (державновладного) впливу на економічні відносини, які застосовують суб'єкти забезпечення економічної безпеки держави в межах своєї компетенції для здійснення регулювального впливу норм адміністративного права на економічну безпеку держави [153, с.140].

І. Городецька, досліджуючи методи адміністративної діяльності спеціально вповноважених органів виконавчої влади у сфері державного контролю за використанням та охороною земель, визначає їх як передбачені адміністративно-правовими нормами різноманітні засоби, способи і прийоми, за допомогою яких здійснюється вплив на фізичних та юридичних осіб з метою забезпечення державного контролю за використанням та охороною земель [47, с. 48].

Досліджуючи сферу державного моніторингу, С. Буткевич під методами діяльності Держфінмоніторингу України розуміє сукупність прийомів, операцій і процедур підготовки та ухвалення, організації та контролю виконання управлінських рішень, які ухвалюються працівниками Держфінмоніторингу України з метою виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних

злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Завданням методів діяльності Держфінмоніторингу України є забезпечення дотримання законодавства у вказаній сфері юридичними та фізичними особами, які здійснюють фінансові операції [28, с. 115].

Варто зазначити й позицію Я. Лазура, який визначає, що адміністративно-правові методи дають вичерпну відповідь на питання, як функціонує правозахисний механізм, як практично здійснюються правозахисні функції, за допомогою яких засобів. Особливістю цих методів є їх застосування за дорученням держави, тобто офіційно, а також у встановленому порядку. Вони відповідають певним вимогам, а саме: 1) мають здатність формувати та забезпечувати реалізацію правозахисних впливів; 2) мають бути різними та пристосовуватися до широкого використання; 3) мають бути реальними та гнучкими [97, с. 207].

Теоретики права залежно від характеру дії диференціюють методи правового регулювання на: 1) основні – імперативний (юридичні веління надходять «згори», від владних державних органів; домінуюче місце посідають владно-імперативні приписи; відступити від передбаченої нормою моделі поведінки не уявляється можливим, перевага віддається обов'язкам); диспозитивний (юридичні веління надходять переважно «знизу», від самих суб'єктів правового регулювання, які самостійно і за своїм розсудом здійснюють вибір правових засобів; у юридичних нормах «згори» лише у загальних рисах окреслюються рамки поведінки, що дає можливість суб'єктам автономно, за згодою сторін, реалізувати свої права й обов'язки; перевага віддається дозволам); 2) допоміжні – рекомендаційний (діє у випадках, прямо передбачених угодою сторін; перевага віддається рекомендаціям); заохочувальний (діє у випадках, передбачених законом; перевага віддається заохоченням) [191, с. 160].

Специфічна природа методів адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері оборонно-промислового комплексу наочно демонструє

деякі повноваження директора Державного концерну «Укроборонпром». Так, директор аналізованого Концерну:

– звітує перед Президентом України та уповноваженим органом управління про результати діяльності, вносить пропозиції з питань досягнення мети діяльності, виконання функцій і повноважень Концерну, учасників Концерну, повноважень органів управління Концерну Президентові України та уповноваженому органу управління (зокрема з питань виконання державної програми озброєння, державного оборонного замовлення та мобілізаційного плану, довгострокових цільових програм, державних цільових програм і програм військово-технічного співробітництва, зокрема ініціювати питання щодо подання в установленому порядку проектів нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, що стосуються діяльності Концерну), центральним органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування;

– здійснення координації поточної діяльності учасників Концерну;

– забезпечує проведення щорічних аудиторських перевірок діяльності учасників; проведення моніторингу фінансової діяльності учасників та інвентаризації майна, проведення екологічного аудиту учасників Концерну; визначення умов реструктуризації та санації учасників Концерну, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави; збереження матеріальних носіїв секретної інформації та здійснення заходів щодо охорони державної таємниці;

– визначає порядок і розміри регулярних внесків учасників Концерну;

– ухвалює рішення про емісію власних цінних паперів та емісію цінних паперів учасників та ініціює проведення корпоратизації учасників Концерну;

– здійснює уточнення складу виробничих потужностей мобілізаційного призначення та обсягів запасів мобілізаційного резерву учасників Концерну з урахуванням доцільності їх подальшого збереження;

- контролює виконання орендарями інвестиційних і технічних програм розвитку орендованих об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні учасників Концерну

- організовує контроль за використанням орендованого державного майна, що перебуває в управлінні учасників Концерну;

- залучає інвесторів, зокрема іноземних, розробляє інвестиційні проекти та контролює їх реалізацію, бере участь у залученні коштів з фінансових ринків, зокрема міжнародних, визначає джерела формування та використання фондів інвестиційного та інноваційного розвитку;

- здійснює координацію поточної діяльності учасників Концерну;

- визначає порядок здійснення контролю ефективності використання коштів організаціями, що беруть участь у реалізації проектів, виконанні програм і зовнішньоекономічних контрактів українських експортерів, що передбачають розроблення, виробництво та експорт високотехнологічної промислової продукції, створення системи продажу такої продукції, результатів інтелектуальної діяльності, робіт, послуг, які фінансуються Концерном або фінансуються за рахунок позик, за якими він виступає поручителем, а також зовнішньоекономічних контрактів господарських товариств, частка в статутному капіталі яких належить Концерну [175].

Іншими словами, спеціальний суб'єкт адміністративного права при задоволення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань у новітніх зразках озброєння, здійснення модернізації, ремонту та утилізації, зміцнення міжнародного авторитету України за рахунок розширення ринків збуту конкурентоздатної продукції ОПК, підвищення ролі вітчизняного оборонно-промислового комплексу в соціально-економічному розвитку України згідно з чинним законодавством використовує такі методи: звітування перед Президентом України та уповноваженим органом управління; координація, аудит та моніторинг діяльності, захист результатів інтелектуальної діяльності та різні види контролю (за використання коштів,

зовнішньоекономічними контрактами, за використанням державного майна, виконання інвестиційних і технічних програм розвитку).

У свою чергу вчені-адміністративісти вважають, що методи адміністративного заохочення, переконання і примусу є вагомими заходами діяльності публічної адміністрації. Сутність заохочення полягає в тому, що воно стимулює учасників адміністративно-правових відносин на належну поведінку: заохочення призначено для стимулювання активної діяльності суб'єктів адміністративного права, формування правомірної поведінки, зміцнення засад справедливості та дисципліни в адміністративно-правовому регулюванні. Переконання – метод адміністративного права, який полягає в попередженні правопорушень шляхом впливу на свідомість і поведінку людей, у результаті чого ті свідомо дотримуються правових норм. У свою чергу адміністративно-запобіжні заходи, тобто метод примусу, – це комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного й іншого характеру, які дозволяють виявляти і не допускати правопорушення, забезпечувати правопорядок за різних обставин. Крім того одними із вагомих, відносно самостійних методів адміністративного права є контроль та нагляд [36, с. 160-162].

Слід зазначити, що поділ методів управління залежно від характеру їх впливу на волю та поведінку людей є найбільш поширеним. Універсальними способами впливу на свідомість і волю людей є методи переконання, заохочення і примусу. Ця позиція визнається всіма адміністративістами, і дискусії з цього питання практично не ведуться (окрім проблеми співвідношення переконання й заохочення) [83, с. 187].

Отже, класичні методи адміністративної діяльності, а саме метод заохочення, переконання, примусу, контролю та нагляду, є основою адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, і тому потребують першочергового дослідження.

Сутність заохочення полягає в тому, що воно стимулює учасників адміністративно-правових відносин на належну поведінку: заохочення

призначено для стимулювання активної діяльності суб'єктів адміністративного права, формування правомірної поведінки, зміцнення засад справедливості та дисципліни в адміністративно-правовому регулюванні. Підставами для заохочення є зазначені в нормах права дії, поведінка, які стимулюються державою з метою досягнення конкретних успіхів в економічній, соціально-культурній, оборонній та інших сферах життєдіяльності. Заохочення сприяє розвитку успішності не тільки в тих, щодо кого його застосовано, а й має значення стимулу для інших осіб, спонукає їх добросовісно ставитися до публічних обов'язків, сприяє розвитку правосвідомості громадян. Зміст заохочення складають заходи морального (подяка, почесна грамота, медаль, орден тощо), матеріального (премія, цінний подарунок тощо) і морально-матеріального (заслужений юрист України, лауреат, премія тощо) характеру [36, с. 143-144].

Загалом, з позиції В. Галуцька, заохочення – метод адміністративного права, який полягає в публічному визнанні заслуг, нагородженні, наданні громадської пошани особі у зв'язку з досягнутими успіхами у виконанні правових або громадських обов'язків [36, с. 144].

Актуальним прикладом використання методу заохочення є те, що військовослужбовці 54-го окремого розвідувального батальйону Збройних Сил України та волонтери подякували колективу ДП «Житомирський бронетанковий завод», що входить до складу ДК «Укроборонпром» за вагомий внесок в укріплення обороноздатності країни. Армійські розвідники вручили відзнаку батальйону «За життя на смерть» та почесні грамоти для фахівців заводу. У свою чергу представники громадської організації «Волонтери України» нагородили заводчан відзнакою «Волонтерський хрест за патріотизм», відзначивши самовіддану працю фахівців підприємства [34].

Ще одним прикладом є те, що ДК «Укрспецекспорт», що входить до складу ДК «Укроборонпром», визнано переможцем професійної премії «Zakurki.Kraci» у номінації «Найвища конкуренція в аукціонах ProZorro. Продажі». У категорії «Експертний вибір» державну компанію

«Укрспецекспорт» відзначили за максимально ефективне використання можливостей ProZorro щодо досягнення здорової конкуренції [211].

Таким чином, метод заохочення застосовується в адміністративно-правовому регулюванні оборонно-промислового комплексу через публічне нагородження, визнання та громадську подяку суб'єктам публічної адміністрації (зокрема й підприємствам ДК «Укроборонпром») з метою підвищення ефективності оборонно-промислового комплексу та підтримки здорової конкуренції.

Щодо методу переконання М. Грек вважає, що методи переконання є універсальними методами публічного управління та становлять систему засобів організуючого впливу держави (органу управління, посадових осіб, якими є співробітники СБ України) на свідомість і поведінку людей, є необхідною умовою нормального функціонування суспільства загалом, кожного публічного органу, об'єднання громадян, будь-якого процесу управління. Використання методу переконання сприяє формуванню в людей розуміння необхідності добровільного, активного виконання приписів, правил і норм, які функціонують у суспільстві. Використання методу переконання та відповідних засобів зумовлено тими соціальними, моральними нормами, які діють у суспільстві й безпосередньо нормами права не регулюються [50, с. 241].

Науковець С. Буткевич переконаний, що основними формами переконання є: організація заходів, спрямованих на вирішення конкретних завдань (облік, контроль, ухвалення необхідних документів, проведення семінарів, зборів тощо); виховання (економічне, правове, моральне тощо), особистий приклад; роз'яснення завдань державного управління; інструктаж осіб підлеглого апарату і громадськості з питань найбільш дієвого виконання поставлених завдань; заохочення; критика роботи і поведінки окремих осіб [28, с. 111]. В. Галуцько вважає, що переконання – метод адміністративного права, який полягає в попередженні правопорушень шляхом впливу на свідомість і поведінку людей, у результаті чого ті свідомо дотримуються

правових норм. Найпоширеніші форми його використання публічною адміністрацією – це: здійснення систематичної роз’яснювальної роботи щодо норм адміністративно-правових актів (агітаційно-пропагандистська робота); критика антигромадських вчинків; інформування населення про стан забезпечення правопорядку; заохочення громадян, які беруть участь в охороні правопорядку [36, с. 144-145].

Наприклад, «Укроборонпром» успішно співпрацює майже з 50 українськими вишами, залучаючи їх науковий потенціал до вирішення виробничих питань. Серед них: легендарні Києво-Могилянська Академія, НУ «Київська Політехніка», Харківський політехнічний інститут. Така співпраця доводить свою ефективність. Зокрема, суто вітчизняний безпілотник, розроблений студентами КПІ, уже посилив можливості української армії. Згідно з домовленостями Концерн використовуватиме освітні та наукові можливості ВНЗ, допомагатиме в процесі підготовки спеціалістів, організовуватиме стажування та навчальну практику студентів. Фахівці «Укроборонпрому» долучатимуться до визначення тематики курсових і дипломних робіт. Будуть запроваджені іменні стипендії (гранти) для заохочення науково-дослідної діяльності студентів в оборонній галузі. Випускники університетів зможуть працевлаштовуватися на підприємства Концерну [208].

Метод переконання на практиці також виявився в тому, що 18 лютого 2016 р. у готелі InterContinental Kyiv відбувся «Український форум з оборони та безпеки «16» під патронатом Міністерства оборони України та Державного концерну «Укроборонпром». Форум став першою найбільшою міжнародною платформою в Україні, що об’єднала учасників українського ринку та міжнародних інвесторів – із фокусом на інвестиційні можливості вітчизняного ринку оборони та безпеки. Форум мав привернути увагу міжнародного бізнесу до потенціалу ринку оборони та безпеки України, залучити іноземні інвестиції у цей сектор. Представники державної влади, міжнародних організацій та українських підприємств взяли участь у

відкритій публічній дискусії щодо переходу на новий рівень розвитку українського ринку оборони та безпеки [205].

Отже, метод переконання полягає в цілеспрямованому, правосвідомому впливі на суб'єктів публічної адміністрації, посадових осіб підприємств ДК «Укроборонпром», громадськості та суспільства в цілому на виконання адміністративно-правових норм, які регулюють оборонно-промисловий комплекс, через здійснення інформаційної, роз'яснювальної, агітаційної діяльності.

Примус, на відміну від переконання, безпосередньо регламентований правовими нормами. Примус застосовується на базі переконання щодо тієї частини громадян, які порушують чинні норми та правила, і виявляється у притягненні винного у вчиненні правопорушення до певного виду юридичної відповідальності. Примус – це метод впливу держави на свідомість і поведінку осіб, які скоюють протиправні вчинки. Правовий примус виявляється насамперед у різних формах відповідальності – кримінальній, майновій, дисциплінарній і адміністративній, яку несуть громадяни і посадові особи, що вчинили правопорушення, а також у застосуванні уповноваженими органами управління заходів примусового впливу щодо осіб, які добровільно не виконують вимоги правових норм. Отже, держава встановлює санкції залежно від того, норми якої галузі права порушуються. Від цього залежить і вид державного примусу [50, с. 241].

М. Грек під адміністративним примусом, який здійснюється СБ України, розуміє застосування передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу щодо правозобов'язаних суб'єктів з метою захисту державного суверенітету, конституційного устрою, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного й оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, забезпечення охорони державної таємниці [50, с. 241].

Згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. № 185-V, а саме статтею 17, за невиконання вимог законів України та інших нормативно-правових актів з питань управління об'єктами державної власності до винних осіб застосовуються заходи адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності [175].

Відповідно до Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. № 3531-VI наглядова рада може вносити в установленому порядку подання щодо притягнення до відповідальності посадових осіб Концерну «Укроборонпром» та його учасників [165].

КУпАП також визначає низку статей, які стосуються адміністративної відповідальності у сфері оборонно-промислового комплексу. Це, зокрема, стаття 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі», стаття 184-1 «Неправомірне використання державного майна», стаття 188-38 «Невиконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності», стаття 188-45 «Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності», стаття 212-4 «Порушення законодавства в галузі державного експортного контролю», стаття 194 «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», стаття 195 «Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» [78].

Актуальним прикладом використання методу примусу було те, що на Сумщині за корупцію притягнуто до адміністративної відповідальності

директора одного з державних підприємств «Укроборонпрому». Військовою прокуратурою Сумського гарнізону Центрального регіону України забезпечено участь у суді під час розгляду двох адміністративних протоколів щодо директора одного з підприємств «Укроборонпрому», який вчинив правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені п. 1-4 ч. 1 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції». Упродовж 2015-2016 років посадовець виносив накази щодо призначення на посади та преміювання своїх родичів, які працюють разом із ним на підприємстві. Таким чином, виник реальний конфлікт інтересів, про який останній не повідомив Державний концерн «Укроборонпром». Конотопським міськрайонним судом Сумської області директора визнано винним у скоєнні адміністративних корупційних правопорушень за ч.ч. 1, 2 ст. 172-7 КУаАП із накладенням адміністративного стягнення у розмірі 3400 гривень. На сьогодні рішення суду набрало законної сили. Посадовця звільнено з посади [120].

Отже, метод адміністративного примусу стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України досить часто використовується на практиці, враховуючи специфіку військово-оборонної галузі, та загалом у цій сфері адміністративний примус виражений в тому, що чинний КУаАП містить низку статей, які стосуються адміністративної відповідальності у сфері оборонно-промислового комплексу (у сфері управління, військовій сфері, корупції, закупівель тощо).

Контроль як метод адміністративного права – це вид діяльності публічної адміністрації, що полягає в активних діях щодо перевірки й обліку того, як контрольований об'єкт публічного управління виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції, визначені нормами адміністративного права [36, с. 153].

Адміністративний нагляд порівняно з контролем є більш вузьким видом діяльності публічної адміністрації. Особливість нагляду полягає в тому, що він має за мету не тільки попередити правопорушення, а й застосувати заходи адміністративного примусу, зокрема адміністративної

відповідальності, у разі виявлення порушень адміністративно-правових правил у визначеній сфері відповідними інспекціями чи службами [36, с. 153].

Прикладом використання методу контролю та нагляду в сфері оборонно-промислового комплексу є те, що сформована Наглядова рада ДК «Укроборонпром» схвалила початок проведення незалежного аудиту, технічне завдання та процедури закупівлі консалтингових послуг. Це відбулось під час засідання Наглядової ради, на якому були присутні представники провідних консалтингових компаній, а саме Baker McKenzie, Grant Thornton LLC, DLA Piper Ukraine LLC, The Boston Consulting Group, LLC «Dentons Europe», Ernst & Young Audit Services LLC, PJSC «Deloitte & Touche USC» та Roland Berger. Саме ці компанії беруть участь в оголошеному «Укроборонпромом» прозорому тендері на проведення міжнародного аудиту, що є однією з головних умов масштабної трансформації Концерну. Проведення такого аудиту серед державних промислових об'єднань стане першим в історії України. Завдяки цим заходам буде розроблено найбільш дієві засоби для розвитку всієї оборонної промисловості та подальшої євроатлантичної інтеграції всього оборонно-промислового комплексу України [121].

Ще одним прикладом використання методу контролю в оборонно-промисловому комплексі є експортний контроль, він як елемент регуляторної політики держави суттєво впливає на показники фінансово-господарської діяльності підприємств, які займаються виробництвом та постачанням товарів і послуг військового та/або подвійного призначення. З цієї точки зору експортний контроль доцільно розглядати у вигляді чинника, що впливає на конкурентну позицію підприємств, які функціонують у ринковому середовищі як суб'єкти господарювання [123, с. 250].

П. Неботов визначає експортний контроль як специфічну економічну, управлінську та організаційно-адміністративну технологію, якою встановлені конкретні правила та процедури виконання міжнародних та національних

приписів щодо порядку здійснення експортного контролю. Експортний контроль на практичному рівні представляє собою сукупність управлінсько-адміністративних, організаційно-економічних, технологічних та правових засобів забезпечення контролю за виконанням суб'єктами господарювання правил та процедур у сфері міжнародного переміщення окремих економічних активів та факторів [123, с. 250].

Організаційно-економічний механізм у сфері експортного контролю включає в себе організаційні, адміністративні, економічні стандарти (норми) у сфері експортного контролю, причому ці стандарти (норми), як правило, мають імперативний (обов'язковий) характер. Модель організаційно-економічного механізму державного експортного контролю зумовлюється низкою чинників, серед яких провідними є: необхідність радикального реформування діяльності державного апарату, спрямованої на демократизацію влади, встановлення партнерських відносин між державою та суспільством; суттєве скорочення видатків на функціонування органів державної влади, що зумовлено зокрема кризою державних фінансів; удосконалення мережі органів державної влади, спрямованих зокрема на подальше скорочення органів та установ, що мають наглядові та контрольно-перевірочні функції; посиленням глобальної нестабільності, зокрема пов'язаної із недружніми рішеннями та діями інших держав; наявністю військового конфлікту на Сході України та неконтрольованих територій; трансформацією механізмів експортного контролю у світі [123, с. 250].

Отже, широкого застосування у сфері оборонно-промислового комплексу отримав метод контролю та нагляду, який за допомогою контрольно-наглядових дій та міжнародних аудитів попереджує правопорушення у сфері оборонно-промислового комплексу, розробляє ефективні механізми регулювання оборонно-промислового комплексу та налагоджує міжнародну підтримку у військово-оборонній галузі.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– спеціальний суб'єкт адміністративного права при задоволенні матеріальних потреб Збройних Сил України та інших військових формувань використовує такі методи: звітування перед Президентом України та уповноваженим органом управління; координація, аудит та моніторинг діяльності, захист результатів інтелектуальної діяльності та різні види контролю (за використання коштів, зовнішньоекономічними контрактами, за використанням державного майна, виконання інвестиційних і технічних програм розвитку);

– класичні методи адміністративної діяльності, а саме заохочення, переконання, примусу, контролю та нагляду, є основою адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, і тому потребують першочергового дослідження;

– метод заохочення застосовується в адміністративно-правовому регулюванні оборонно-промислового комплексу через публічне нагородження, визнання та громадську подяку суб'єктам публічної адміністрації (зокрема й підприємствам ДК «Укроборонпром») з метою підвищення ефективності оборонно-промислового комплексу та підтримки здорової конкуренції;

– метод переконання полягає в цілеспрямованому, правосвідомому впливі на суб'єктів публічної адміністрації, посадових осіб підприємств ДК «Укроборонпром», громадськості та суспільства в цілому на виконання адміністративно-правових норм, які регулюють оборонно-промисловий комплекс через здійснення інформаційної, роз'яснювальної, агітаційної діяльності;

– метод адміністративного примусу стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України досить часто використовується на практиці, ураховуючи специфіку військово-оборонної галузі, та загалом у цій сфері адміністративний примус виражений в тому, що чинний КУпАП містить низку статей, які стосуються адміністративної відповідальності у

сфері оборонно-промислового комплексу (у сфері управління, військовій сфері, корупції, закупівель тощо);

– широкого застосування у сфері оборонно-промислового комплексу отримав метод контролю та нагляду, який за допомогою контрольно-наглядових дій та міжнародних аудитів попереджає правопорушення у сфері оборонно-промислового комплексу, розробляє ефективні механізми регулювання оборонно-промислового комплексу та налагоджує міжнародну підтримку у військово-оборонній галузі.

Отже, методи адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це основні засоби, способи та прийоми адміністративно-правового впливу на учасників адміністративно-правових відносин у сфері оборонно-промислового комплексу, спрямовані на підвищення ефективності оборонно-промислового комплексу, підтримку здорової конкуренції, попередження правопорушень у сфері оборонно-промислового комплексу, розроблення ефективного механізму регулювання оборонно-промислового комплексу та налагодження міжнародної підтримки у військово-оборонній галузі.

2.4 Адміністративні процедури в оборонно-промисловому комплексі України

Сьогодні воєнно-економічне та військово-технічне забезпечення воєнної безпеки держави безпосередньо залежить від оборонно-промислового комплексу країни. Загалом оборонно-промисловий комплекс (ОПК) України функціонує, але ще не має змоги задовольнити потреби Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань у сучасному озброєнні та військовій техніці в умовах проведення антитерористичної операції, в особливий період, а також для забезпечення обороноздатності країни у мирний час, що загрожує національній безпеці. Тож існує нагальна потреба у виправленні ситуації, і роль приватних

підприємств, що можуть зробити свій внесок у підсилення обороноздатності держави, може бути ключовою [183].

Отже, в тяжких суспільно-політичних умовах, в умовах військових дій постає гостра необхідність в дослідженні адміністративних процедур правового регулювання оборонно-промислового комплексу України

Словник іншомовних слів пропонує під «процедурою» (фр. *procedure*, від лат. *procedere* – «просуватися») розуміти офіційно встановлений порядок дій під час обговорення чогось, здійснення або оформлення якихось прав [192, с. 569]. З правничої позиції процедура – це порядок, наступність, послідовність у вчиненні відповідних дій для досягнення певного результату. Особливість правової процедури полягає в тому, що це врегульований законом, іншими нормативними актами порядок, який складається з послідовних дій і спрямований на досягнення правового результату. Сутність правової процедури зумовлена характером матеріальних правових відносин, реалізації яких вона служить. За їх допомогою реалізуються норми права [217, с. 186].

О. Миколенко визначає адміністративну процедуру як урегульовану адміністративно-процедурними нормами послідовність дій суб'єктів нормотворчої і правозастосовної діяльності, структурованих відповідними процедурними відносинами щодо ухвалення нормативно-правових актів управління та вирішення адміністративних справ. При розгляді структури адміністративної процедури вчений зауважив, що першим і основним критерієм побудови її елементів є наявність завдань і цілей, які вирішує і досягає певна група процедурних дій. Уся сукупність процедурних послідовних дій, які спрямовані на досягнення стратегічних завдань та цілей, є першим і основним елементом структури адміністративної процедури – «провадження». Сукупність процедурних послідовних дій, які спрямовані на досягнення тактичних завдань та цілей, є другим елементом структури адміністративної процедури, які в юридичній літературі називаються «стадією». Сукупність процедурних послідовних дій, які спрямовані на

досягнення оперативних завдань та цілей, є третім елементом структури адміністративної процедури – «етапом». А осередок, з якого по-суті й побудована вся структура адміністративної процедури, є четвертим елементом, – «процедурною дією». Другим важливим критерієм при побудові структури адміністративної процедури є складання процесуальних документів, які свідчать про вирішення поставлених завдань і досягнення намічених цілей. Цей критерій використовується при визначенні стадій адміністративної процедури. Третій критерій, який використовується для визначення стадій адміністративної процедури, – це коло учасників та їх правовий статус [115, с. 20-21].

С. Братель визначає, що адміністративною процедурою треба вважати визначену адміністративно-процедурними нормами послідовність дій суб'єктів державної управлінської діяльності, регламентовану відповідними процедурними відносинами з метою видання управлінських провозастосовних актів і вирішення адміністративних справ. Учений вважає, що адміністративна процедура забезпечує реалізацію матеріальної сторони права, втілюючи в практичну діяльність норми права через систему послідовних дій, виконуючи функцію засобу реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян у межах законодавчої вимоги [26, с. 63].

В. Галуцько переконаний, що адміністративні процедури – це встановлений законодавством порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [36, с. 85].

І. Наумов схильний дотримуватися тієї точки зору, що адміністративна процедура є сукупністю дій, які послідовно вчиняються адміністративним органом з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується ухваленням і, в установлених законом випадках, виконанням ухваленого адміністративного акта. Проте це поняття має виключати відносини, що

виникають у ході кримінального провадження, оперативно-розшукової діяльності, виконавчого провадження (крім виконання адміністративних актів), учинення нотаріальних дій та виконання покарання. Адміністративне судочинство також є окремою процесуальною діяльністю і має розглядатися в рамках адміністративного процесу [122, с. 115].

О. Левченко під адміністративною процедурою трактує встановлену законом сукупність послідовно здійснюваних суб'єктом публічної адміністрації процедурних дій з розгляду та вирішення адміністративної справи, результатом якої є ухвалення адміністративного акта, який встановлює, змінює чи припиняє права та обов'язки суб'єктів адміністративно-правових відносин [99, с. 111].

С. Гусаров та О. Лагода під категорією «адміністративна процедура» розуміють установлений законом порядок розгляду та вирішення індивідуальних справ органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, який закінчується ухваленням адміністративного акта або укладанням адміністративного договору [53, с. 3; 96, с. 13].

Отже, адміністративна процедура – це встановлена законодавством сукупність послідовних, цілеспрямованих, правових дій, що здійснюються суб'єктами публічної адміністрації, які в межах повноважень реалізують норми права в певних правовідносинах для досягнення правового результату в конкретній галузі.

З урахуванням комплексного характеру адміністративних процедур і широкого спектру їх можливого застосування логічно постає питання виокремлення видів адміністративних процедур [37, с. 201]. С. Савченко вважає, що адміністративні процедури поділяються на: а) адміністративні конфліктні процедури, б) адміністративні неконфліктні процедури. До змісту адміністративних конфліктних процедур слід віднести: а) процедури розгляду справ про адміністративні правопорушення (як у діяльності судів, так і в діяльності органів публічної адміністрації); б) процедури розгляду дисциплінарних справ; в) процедури розгляду звернень громадян. Загалом до

адміністративних процедур відносяться такі провадження: а) нормотворчі процедури; б) правоуповноважуючі процедури; в) реєстраційні процедури; г) установчі процедури; д) ліцензійні процедури; е) дозвільні процедури; є) процедури з комплектування особового складу (екзаменаційні провадження, атестаційні провадження, провадження щодо призову на військову службу та ін.); ж) заохочувальні процедури; з) захисні процедури; і) контрольно-наглядові процедури [185, с. 777].

О. Левченко та О. Лагода визначають такі критерії адміністративної процедури: за порядком здійснення – звичайні та спрощені адміністративні процедури, де звичайна процедура передбачає діяльність у чітко визначених законом формах, дотримання яких є необхідною умовою законності прийнятого акта суб'єктом публічної адміністрації, спрощена – передбачає можливість коригування (як правило мінімізація) процедурних вимог до реалізації певних стадій. У разі застосування спрощеної (неформальної) процедури мають місце певні особливості, що зумовлюють специфіку застосування такої процедури; залежно від суб'єкта ініціювання – заявні та втручальні. Заявна процедура – це процедура, що починається зі зверненням фізичних та юридичних осіб до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Особливість цієї процедури полягає в тому, що ініціатором є приватна особа (громадяни України, іноземці, особи без громадянства, юридичні особи та громадські об'єднання без статусу юридичної особи тощо). Під втручальними процедурами розуміють діяльність, що здійснюється за ініціативою суб'єкта публічної адміністрації за наявності потреби в захисті державних і суспільних інтересів, забезпечення прав і свобод громадян, припинення адміністративних правопорушень тощо; залежно від предмета – щодо надання адміністративних послуг; щодо застосування заходів адміністративного примусу; контрольно-наглядові; атестаційні; нормотворчі (ухвалення нормативно-правових актів); укладання адміністративно-правового договору тощо [96, с. 64; 99, с. 15].

В. Галуцько переконує, що існує декілька критеріїв для класифікації адміністративних процедур: 1. Залежно від того, хто є ініціатором адміністративної процедури, виокремлюють: заявні адміністративні процедури, які виникають виключно за наявності заяви правосуб'єктної особи до суб'єкта публічного адміністрування з метою забезпечення реалізації своїх прав і свобод або сприяння в реалізації законних інтересів; втручальні адміністративні процедури, які виникають за ініціативи суб'єкта публічної адміністрації, за наявності для цього правових підстав. 2. Залежно від складності здійснення адміністративної процедури виділяють: прості адміністративні процедури, що полягають у вчиненні суб'єктом публічного адміністрування певних одноразових дій, які дозволяють завершити процедуру й ухвалити адміністративний акт; складні адміністративні процедури, які потребують здійснення складних нелінійних дій із можливим залученням спеціалістів, експертів, перекладачів тощо. 3. Залежно від кількості осіб, які претендують на отримання певного соціального результату, виокремлюють: одноособові (наприклад, призначення пенсії за віком) і конкурсні процедури. 4. Залежно від сутності адміністративні процедури бувають: реєстраційні, дозвільні, інспекційні, екзаменаційні, акредитаційні, ліцензійні тощо [37, с. 201].

Отже, існують такі адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України: 1) реєстраційні; 2) дозвільні; 3) контрольно-інспекційні; 4) притягнення до адміністративної відповідальності; 5) надання адміністративних послуг.

Далі вважаємо за потрібне розкрити особливості кожної адміністративної процедури оборонно-промислового комплексу.

У реаліях розбудови демократичної правової держави особливої важливості набувають реєстраційні процедури. Під ними слід розуміти встановлений чинним законодавством порядок діяльності суб'єктів публічного адміністрування, в ході якої здійснюється документальне

підтвердження правового статусу суб'єкта або наділення новими правовими ознаками об'єкта [37, с. 202].

Згідно зі Статутом Державного концерну «Укроборонпром», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. №993, Концерн набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації [197].

Відповідно до Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20 лютого 2003 р. № 549-IV суб'єкти господарювання України, які мають намір здійснювати міжнародні передачі товарів, зокрема проводити посередницьку (брокерську) діяльність, пов'язану з міжнародними передачами товарів військового призначення, попередньо реєструються як суб'єкти здійснення міжнародних передач товарів центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю. З цією метою зазначені суб'єкти подають відомості та документи, необхідні для проведення попередньої експертизи товарів, до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю. За підсумками експертизи центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, ідентифікує товари, визначає умови здійснення їх міжнародних передач до конкретних держав, залежно від категорії товарів, видів міжнародних передач таких товарів тощо, та видає зазначеним суб'єктам посвідчення про їх реєстрацію як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів разом із відповідними роз'ясненнями про особливості здійснення таких передач [156].

Отже, адміністративна реєстраційна процедура є першочерговою в правовому регулюванні, адже надає легітимності у відносинах оборонно-промислового комплексу: від офіційної реєстрації суб'єктів господарювання (державного концерну «Укроборонпром») для розробки, виробництва та реалізації (на вітчизняному ринку) військового майна – до реєстрації

суб'єктів господарювання для міжнародних передач товарів військового призначення.

Неможливо говорити про оборонно-промислову сферу без дозвільних адміністративних процедур. Під дозвільними процедурами слід розуміти встановлений чинним законодавством порядок діяльності суб'єктів публічного адміністрування, за результатами якої надаються дозволи на провадження певних видів діяльності та здійснення юридично значущих дій. Ключовими цілями дозвільних процедур є: забезпечення безпеки громадян та інтересів держави; надання можливостей для реалізації певних прав особи, передусім у сфері економічної діяльності; унормування контролю за діяльністю, щодо якої суб'єктом публічного адміністрування надано дозвіл [37, с.203].

Т. Пахомова залежно від об'єктів та операцій із ними виділяє такі відносини, які виникають у зв'язку з виданням дозволів та інших документів дозвільного характеру: 1) придбання, збереження, носіння й перевезення зброї, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів і речовин, щодо збереження й використання яких установлені спеціальні правила; 2) рух транспортних засобів із великогабаритними, великоваговими, небезпечними вантажами; 3) придбання вибухових матеріалів підприємствами й організаціями, 4) дозволи щодо надання в користування мисливських угідь; 5) пошук (розвідку) й експлуатацію родовищ корисних копалин тощо. Також, ураховуючи різновиди дозвільних процедур, учена виділяє такі групи, які виникають, змінюються та припиняються у зв'язку з такими діями: 1) державною реєстрацією юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; 2) іншими реєстраційними процедурами (державна реєстрація транспортних засобів, реєстрація об'єктів нерухомого майна тощо); 3) ліцензуванням; 4) патентуванням; 5) сертифікацією; б) отриманням спеціальних дозволів в органах внутрішніх справ та ін. [142, с. 162].

У сфері реалізації зброї існує таке поняття як «дозвільна система». Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про

дозвільну систему» від 12 жовтня 1992 р. № 576 визначає, що дозвільна система – це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян [158].

Варто зазначити, що дозвільна система становить собою складний комплекс суспільних відносин, які складаються в підприємницькій, зовнішньоекономічній, митній, природоохоронній та інших видах діяльності. Абсолютну більшість відносин у сфері дозвільної системи становлять правозабезпечувальні відносини, і саме тому дозвільна система є ключовою частиною предмета регулювання адміністративного права, зокрема складовою правозабезпечувальних відносин. Перелічити абсолютно всі відносини, які виникають, змінюються або припиняються у сфері дозвільної системи, неможливо. Пояснюється це тим, що такі відносини динамічно змінюються і трансформуються разом із правовою реальністю, саме тому можна наводити лише умовні переліки та класифікації таких відносин. Особливістю відносин, які складаються у сфері дозвільної системи, є їх попереджувальний характер, специфічний суб'єктно-об'єктний склад, необхідність оформлення в таких відносинах спеціальних документів дозвільного характеру та комплексний характер регулювання як на рівні законів, так і здебільшого на рівні підзаконних нормативно-правових актів [142, с. 162].

Отже, дозвільна адміністративна процедура є основною в площині оборонно-промислового комплексу, адже визначає порядок діяльності суб'єктів публічної адміністрації, в межах якої вони видаються дозволи для розробки, виробництва, реалізації, зберігання й використання військової та бойової техніки, іншого військового майна з метою контролю за військово-оборонною сферою та забезпечення безпеки в державі.

Сфера оборонно-промислового комплексу потребує постійного контролю, відповідно і створено механізм правового регулювання, складовою якого є інспекційні адміністративні процедури. Під інспекційними процедурами слід розуміти встановлений чинним законодавством порядок втручальної контрольно-наглядової діяльності суб'єктів публічного адміністрування, яка полягає у здійсненні перевірок дотримання законів та інших нормативно-правових актів. Ключовими цілями інспекційних процедур є такі: запобігання вчиненню правопорушень з боку об'єкта перевірки; належне реагування на звернення фізичних та юридичних осіб з приводу ймовірних порушень чинного законодавства в діяльності об'єкта перевірки; самостійне виявлення порушень чинного законодавства в діяльності об'єкта перевірки [37, с. 205].

Так, згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. № 185-V контроль за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності здійснюють Кабінет Міністрів України, Фонд державного майна України – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку, уповноважені органи управління, органи державної контрольно-ревізійної служби, інші органи контролю – шляхом проведення аналізу законності та оцінювання ефективності виконання суб'єктами управління визначених обов'язків відповідно до законодавства України. Органи державної контрольно-ревізійної служби в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України, проводять державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки, спрямований на запобігання фінансовим порушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного майна [175].

Отже, контрольно-інспекційні адміністративні процедури є досить поширеними в площині оборонно-промислового комплексу та здійснюються як вищими органами виконавчої влади, незалежними громадськими організаціями, так і внутрішніми структурами суб'єкта господарювання,

через проведення різного роду перевірок (ревізій, аудитів, інспекцій тощо), які спрямовані на забезпечення дотримання правових норм в оборонно-промисловому комплексі, а також попередження правопорушень у цій сфері.

При здійсненні контролю та нагляду виникають випадки і порушень в оборонно-промисловому комплексі, відповідно існують і процедури притягнення до відповідальності.

У механізмі забезпечення дотримання режиму військового майна важливим елементом є адміністративна відповідальність, яка застосовується за порушення такого режиму. Адміністративна відповідальність у свою чергу є одним із засобів державного примусу, у зв'язку з чим можна стверджувати, що цей елемент механізму правового регулювання вступає в дію лише у випадках, прямо передбачених законодавством України, та лише за наявності визначених у ньому підстав [95, с. 159].

Як переконаний В. Галуцько, процедури притягнення до адміністративної відповідальності – це встановлений чинним законодавством порядок втручальної діяльності суб'єктів публічного адміністрування, що полягає в точному неухильному дотриманні порядку розгляду справ щодо притягнення до відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення [37, с. 207]. На думку О. Літошенка, адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності становить собою врегульовані нормами права відносини між державою в особі органів адміністративної юрисдикції й відповідних посадових осіб та особою, яка скоїла адміністративне правопорушення, що виражені в застосуванні до правопорушника заходів державного примусу у вигляді адміністративних стягнень, які тягнуть за собою несприятливі наслідки особистого, майнового та іншого характеру і владний осуд винного суб'єкта з метою попередження та припинення адміністративних правопорушень [106, с. 13].

Згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. № 185-V за невиконання вимог законів України та інших нормативно-правових актів з питань управління об'єктами

державної власності до винних осіб застосовуються заходи адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності згідно із законом [175].

КУпАП визначає низку статей, які стосуються адміністративної відповідальності у сфері оборонно-промислового комплексу. Це, зокрема, стаття 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі», стаття 184-1 «Неправомірне використання державного майна», стаття 188-38 «Невиконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності», стаття 188-45 «Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності», стаття 212-4 «Порушення законодавства в галузі державного експортного контролю», стаття 194 «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», стаття 195 «Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» [78].

Як переконаний Ю. Кучинський, адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений режим військового майна, можна поділити на такі підвиди: 1) пошкодження чи знищення військового майна (ст. 172-12); 2) порушення порядку використання військового майна, включаючи його нецільове або нефункціональне використання (ст.ст. 172-13, 172-19); 3) порушення бюджетного законодавства та законодавства про державні закупівлі (ст.ст. 164-12, 164-14); 4) корупційні військові правопорушення (глава 13-А), якщо вони пов'язані із порушенням режиму військового майна [78; 95, с. 165].

Таким чином, процедури притягнення до адміністративної відповідальності у сфері оборонно-промислового комплексу є чіткими та нормативно-регламентованими, адже визначені широким колом статей КУпАП, що дозволяє суб'єктам публічної адміністрації законно втручатися в регулювання оборонно-промисловим комплексом з метою дотримання правових норм у цій сфері, попередження, припинення правопорушень і притягнення до адміністративної відповідальності осіб за правопорушення, учинені у площині оборонно-промислового комплексу.

Неможливо говорити про адміністративно-правове регулювання без процедури надання адміністративних послуг.

Відповідно до Закону України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI «Про адміністративні послуги» адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [154].

Як розкриває Т. Брус, процес формування процедури надання адміністративних послуг тісно пов'язаний з питанням розроблення регламентів, які мають передбачати зворотний зв'язок, аби споживачі мали змогу повідомити орган публічного управління, що видав ліцензію, дозвіл, акредитацію тощо, про порушення. Слід також закріпити право звернення споживачів до органів публічного управління із заявками щодо вдосконалення процедури надання адміністративних послуг і виконання державою своїх функцій. Окрім цього мають бути уточнені структурні елементи адміністративного регламенту, процедури надання адміністративних послуг, що забезпечать виконання функцій органів публічного управління; процедур, які забезпечать раціональну та ефективну роботу структурних відділів органу під час надання адміністративних послуг; процедур, що забезпечать реалізацію прав споживачів. Такі процедури мають містити норми, що стосуються порядку надання адміністративних послуг, виконання функцій органів публічного управління, звернення з приводу

порушення процедури надання адміністративних послуг, відносин споживачів та органів публічного управління в процесі надання органом адміністративних послуг [27, с. 29].

Вагомою адміністративною комплексною процедурою, яка має адміністративно-правові аспекти, є процедура сертифікація озброєння. Правовою основою її регулювання є Закон України від 15 січня 2015 р. № 124-VIII «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», згідно з яким сертифікація – це підтвердження відповідності третьою стороною (особою, яка є не залежною від особи, що надає об’єкт оцінки відповідності, та від особи, що заінтересована в такому об’єкті як споживач чи користувач), яке стосується продукції, процесів, послуг, систем або персоналу.

Наприклад, згідно із Наказом Міністерства оборони України від 3 листопада 2016 № 586 «Про затвердження Правил сертифікації повітряних суден, пов’язаних з ними виробів, компонентів та обладнання, які належать до військової техніки, а також організацій розробника та виробника (Частина-21В)», сертифікація – це процес визнання того, що виріб, компонент або обладнання, організація або особа відповідає чинним вимогам льотної придатності з подальшою декларацією про відповідність. При цьому сертифікація має здійснюватися згідно із EMTSO – Європейський військовий технічний стандарт (European Military Technical Standard Order) – військовий аналог Європейського технічного стандарту (European Technical Standard Order – ETSO), а саме детальні норми льотної придатності, що видані Європейським Авіаційним Агентством з Безпеки Польотів (European Aviation Safety Agency – EASA), як мінімальні стандартні характеристики для визначених комплектувальних виробів [136].

В умовах сьогодення така сертифікація буває двох рівнів – національна й відповідно до стандартів НАТО. Тим самим, в українських виробників є два шляхи: проходити відповідні сертифікаційні процедури в спеціальних лабораторіях в Україні або ж їхати зі своїми виробами до Європи й перевіритися вже безпосередньо в натівських лабораторіях. Щодо першого

шляху, то вимоги НАТО до показників і параметрів тієї чи іншої техніки, зразків озброєння, майна, як і методики випробувань зразків на їхню відповідність STANAG у своїй основній масі доступні, і на перший погляд, жодних проблем із сертифікацією ОВТ в Україні виникати не має. Але це тільки на перший погляд. Насправді проблема полягає в тому, що сьогодні в Україні немає жодної сертифікованої лабораторії, де можна було б проводити випробування, оцінювати якість і здійснювати сертифікацію української техніки за стандартами НАТО. Вимоги натівські існують, методика є, а акредитованих лабораторій, конкретного методологічно перевіреного обладнання, на якому можна проводити сертифікацію техніки, а також атестованих людей, які могли б це робити, на сьогодні в Україні немає [219].

Тому для того, щоб продукція вітчизняного оборонно промислового комплексу продавалася, проведення випробувань у сертифікованих лабораторіях за стандартами НАТО необхідне. Справа в тому, що розвиток техніки і озброєнь – живий процес. Те, що було відповідним вчора, сьогодні вже не задовольняє. Планка вимог підвищується, вводяться нові показники для тих чи інших змін. Це, до речі, те, що все одно змусило б нас відмовитися від радянських стандартів і методики, які правильні й хороші, але для свого часу. Тепер вони за багатьма параметрами «мертві». Вимоги STANAG – живі й постійно оновлюються. І їм сьогодні потрібно не просто відповідати, а й мати всі необхідні «папери», які це підтверджують [219].

На думку І. Федик, на сучасному етапі для України було б правильним створення вітчизняної системи акредитації, визначення й формування необхідних органів для сертифікації озброєння і військової техніки вітчизняного виробництва за стандартами НАТО. Це дозволило б нашій країні впевнено почуватися у питаннях сертифікації озброєння й військової техніки; істотно підтримало б українські підприємства, яким і на світовому, і на внутрішньому ринку протистоять іноземні виробники – уже з усіма необхідними сертифікатами під STANAG; сприяло б створенню нових робочих місць в Україні і сформувало б пул фахівців із питань проведення

експертизи. Починати цей процес треба з найменшого – слід провести ревізію сертифікаційних можливостей України: що ми маємо на сьогодні, тобто які лабораторії та їхні можливості, а також що нам насправді потрібно. А далі крок за кроком вибудовувати свою власну систему сертифікації, яка визнаватиметься у світі і даватиме зелене світло для експорту нашої оборонної продукції на світові ринки [219].

У цьому аспекті слушною є Постанова Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2017 р. № 786 «Про утворення Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки», основними завданнями якого є забезпечити виконання завдань наукової та науково-технічної діяльності з науково-технічного супроводження, розроблення нормативно-технічних програмно-методичних документів та проведення випробувань і робіт з оцінки відповідності (сертифікації) озброєння та військової техніки Збройних Сил та інших військових формувань складових сил оборони на території України і за кордоном [151].

Отже, досить важливими є процедури надання адміністративних послуг, адже вони виражають взаємодію суб'єктів публічного адміністрування з громадянами через звернення осіб для надання адміністративних послуг з метою виконання функцій та завдань публічної адміністрації у сфері оборонно-промислового комплексу.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що

– адміністративна процедура – це встановлена законодавством сукупність послідовних, цілеспрямованих, правових дій, що здійснюються суб'єктами публічної адміністрації, які в межах повноважень реалізують норми права в певних правовідносинах для досягнення правового результату в конкретній галузі;

– існують такі адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України: 1) реєстраційні; 2) дозвільні; 3) контрольно-інспекційні; 4) процедури притягнення до адміністративної відповідальності; 5) процедури надання адміністративних послуг;

– адміністративна реєстраційна процедура є першочерговою в правовому регулюванні, адже надає легітимності у відносинах оборонно-промислового комплексу: від офіційної реєстрації суб'єктів господарювання (державного концерну «Укроборонпром») для розроблення, виробництва та реалізації (на вітчизняному ринку) військового майна – до реєстрації суб'єктів господарювання для міжнародних передач товарів військового призначення;

– дозвільна адміністративна процедура є основною в площині оборонно-промислового комплексу, адже визначає порядок діяльності суб'єктів публічної адміністрації, у межах якої вони видають дозволи для розроблення, виробництва, реалізації, зберігання та використання військової та бойової техніки, іншого військового майна з метою контролю за військово-оборонною сферою та забезпечення безпеки в державі;

– контрольні-інспекційні адміністративні процедури є досить поширеними в площині оборонно-промислового комплексу та здійснюються як вищими органами виконавчої влади, незалежними громадськими організаціями, так і внутрішніми структурами суб'єкта господарювання через проведення різного роду перевірок (ревізій, аудитів, інспекцій тощо), які спрямовані на забезпечення дотримання правових норм в оборонно-промисловому комплексі, а також попередження правопорушень у цій сфері;

– процедури притягнення до адміністративної відповідальності в сфері оборонно-промислового комплексу є чіткими та нормативно регламентованими, адже визначені широким колом статей КУпАП, що дозволяє суб'єктам публічної адміністрації законно втручатися в регулювання оборонно-промисловим комплексом з метою дотримання правових норм у цій сфері, попередження, припинення правопорушень і притягнення до адміністративної відповідальності осіб за правопорушення, учинені у площині оборонно-промислового комплексу;

– досить важливими є процедури надання адміністративних послуг, адже вони виражають взаємодію суб'єктів публічного адміністрування з

громадянами через звернення осіб для надання адміністративних послуг із метою виконання функцій та завдань публічної адміністрації у сфері оборонно-промислового комплексу;

– доведено, що сертифікація військової техніки й обладнання як адміністративної процедури – це підтвердження відповідності третьою стороною (Державним науково-дослідним інститутом випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки або аналогічним органом сертифікації країн НАТО) того, що військовий виріб, компонент або обладнання відповідає вимогам придатності (EMTSO, ETSO, EASA) з подальшою декларацією про відповідність.

Отже, адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це встановлена законодавством сукупність послідовних, цілеспрямованих, правових дій, які здійснюються суб'єктами публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу в межах розроблення, виробництва, реалізації, зберігання та використання військової та бойової техніки, іншого військового майна та реалізують відповідно норми права в правовідносинах для досягнення правового результату в галузі оборонно-промислового комплексу й забезпечення безпеки в державі.

Висновки до розділу 2

1. Виявлено, що до елементів адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, належать обов'язки та права публічної адміністрації; завдання та функції публічної адміністрації, а також засади регулювання оборонно-промислового комплексу; адміністративна відповідальність у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу.

2. Визначено, що публічна адміністрація, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, – це комплекс публічних структур, які мають виконавчо-розпорядчі та організаційні повноваження щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу з метою виконання політики держави в площині забезпечення національної безпеки та оборони.

3. Узагальнено, що систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, становлять: Президент України (як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України); Рада національної безпеки і оборони України (координаційний орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України); Кабінет Міністрів України (визначає державну політику у сфері оборони та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); Міністерство оборони України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі (реалізують державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу); Державний концерн «Укроборонпром» (є провідним суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); консультативні органи у сфері оборонно-промислового комплексу (Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, Державний науково-дослідний інститут випробування і сертифікації озброєння та військової техніки тощо).

4. Підкреслено, що провідну роль у площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу відіграє Державний концерн «Укроборонпром», який здійснює публічне управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі, об'єднує підприємства оборонно-промислової сфери в єдиний комплекс з метою розвитку оборонної галузі, проведення наукових розробок та здійснення іншої діяльності в сфері оборонно-промислового комплексу.

5. Доведено, що до форм адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України належать: видання нормативних та адміністративних актів; укладення адміністративних договорів відносно об'єктів оборонно-промислового комплексу; учинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу; здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу.

6. Визначено, що для такої форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, як видання нормативних актів, характерні такі особливості: 1) це найпоширеніша та первинна форма адміністративної діяльності, яка здійснюється широким колом суб'єктів; 2) є офіційною в публічному адмініструванні оборонно-промислового комплексу; 3) виражає волю суб'єкта, адже при її використанні утворюються, змінюються та припиняються певні правовідносини, оскільки її основою є створення норм адміністративного права в площині оборонно-промислового комплексу; 4) спрямована на гарантування національної безпеки та оборони.

7. Адміністративний договір є поширеним явищем як форма адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, оскільки провідний суб'єкт управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі – Укроборонпром – постійно укладає адміністративні договори (зокрема договори про співпрацю, договори обміну зобов'язаннями) між публічними суб'єктами, що загалом є основою діяльності Укроборонпрому як державного концерну.

8. Учинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу та здійснення матеріально-технічних операцій для функціонування оборонно-промислового комплексу є також поширеними формами адміністративної діяльності, безпосередньо в

оборонно-промислового комплексу реалізуються «Укроборонпром» через закріплення відповідних повноважень у законодавчих актах та статуті як через провідного суб'єкта підтримки інформаційно-технічного забезпечення у площині оборонно-промислового комплексу.

9. Виявлено, що спеціальний суб'єкт адміністративного права при задоволенні матеріальних потреб Збройних Сил України та інших військових формувань використовує такі методи: звітування перед Президентом України та уповноваженим органом управління; координація, аудит та моніторинг діяльності, захист результатів інтелектуальної діяльності та різні види контролю (за використанням коштів, зовнішньоекономічними контрактами, за використанням державного майна, виконанням інвестиційних і технічних програм розвитку).

10. Доведено, що класичні методи адміністративної діяльності, а саме заохочення, переконання, примусу, контролю та нагляду, є основою адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, а тому потребують першочергового дослідження.

11. Метод заохочення застосовується в адміністративно-правовому регулюванні оборонно-промислового комплексу через публічне нагородження, визнання та громадську подяку суб'єктам публічної адміністрації (зокрема й підприємствам ДК «Укроборонпром») з метою підвищення ефективності оборонно-промислового комплексу та підтримки здорової конкуренції. Метод переконання полягає в цілеспрямованому, правосвідомому впливі на суб'єктів публічної адміністрації, посадових осіб підприємств ДК «Укроборонпром», громадськості та суспільства в цілому на виконання адміністративно-правових норм, які регулюють оборонно-промисловий комплекс через здійснення інформаційної, роз'яснювальної, агітаційної діяльності.

12. Метод адміністративного примусу стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України досить часто використовується на практиці, враховуючи специфіку військово-оборонної галузі, та загалом у

цій сфері адміністративний примус виражений в тому, що чинний КУпАП містить низку статей, які належать до адміністративної відповідальності у сфері оборонно-промислового комплексу (у сфері управління, військовій сфері, корупції, закупівель тощо).

13. Широкого застосування у сфері оборонно-промислового комплексу отримав метод контролю та нагляду, який за допомогою контрольно-наглядових дій та міжнародних аудитів попереджає правопорушення у сфері оборонно-промислового комплексу, розробляє ефективні механізми регулювання оборонно-промислового комплексу та налагоджує міжнародну підтримку у військово-оборонній галузі.

14. Доведено, що існують такі адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України: реєстраційні; дозвільні; контрольно-інспекційні; притягнення до адміністративної відповідальності; надання адміністративних послуг.

15. Адміністративна реєстраційна процедура є першочерговою в правовому регулюванні, адже надає легітимності у відносинах оборонно-промислового комплексу: від офіційної реєстрації суб'єктів господарювання (державного концерну «Укроборонпром») для розроблення, виробництва та реалізації (на вітчизняному ринку) військового майна – до реєстрації суб'єктів господарювання для міжнародних передач товарів військового призначення.

16. Дозвільна адміністративна процедура є основною в площині оборонно-промислового комплексу, адже визначає порядок діяльності суб'єктів публічної адміністрації, в межах якої вони видають дозволи для розроблення, виробництва, реалізації, зберігання та використання військової та бойової техніки, іншого військового майна з метою контролю за військово-оборонною сферою та забезпечення безпеки в державі.

17. Контрольно-інспекційні адміністративні процедури є досить поширеними в площині оборонно-промислового комплексу та здійснюються як вищими органами виконавчої влади, незалежними громадськими

організаціями, так і внутрішніми структурами суб'єкта господарювання через проведення різного роду перевірок (ревізій, аудитів, інспекцій тощо), які спрямовані на забезпечення дотримання правових норм в оборонно-промисловому комплексі, а також попередження правопорушень у цій сфері.

18. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності в сфері оборонно-промислового комплексу є чіткими та нормативно регламентованими, адже визначені широким колом статей КУпАП, що дозволяє суб'єктам публічної адміністрації законно втручатися в регулювання оборонно-промисловим комплексом з метою дотримання правових норм у цій сфері, попередження, припинення правопорушень та притягнення до адміністративної відповідальності осіб за правопорушення, вчинені у площині оборонно-промислового комплексу.

19. Визначено, що важливою є процедура надання адміністративних послуг, адже вона виражає взаємодію суб'єктів публічного адміністрування з громадянами через звернення осіб для надання адміністративних послуг з метою виконання функцій та завдань публічної адміністрації у сфері оборонно-промислового комплексу;

20. Доведено, що сертифікація військової техніки й обладнання, як адміністративної процедури – це підтвердження відповідності третьою стороною (Державним науково-дослідним інститутом випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки або аналогічним органом сертифікації країн НАТО) того, що військовий виріб, компонент або обладнання відповідають вимогам придатності (EMTSO, ETSO, EASA) з подальшою декларацією про відповідність.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

3.1 Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу

Наразі існує нагальна потреба комплексного розвитку оборонно-промислового комплексу України як однієї з найбільш конкурентоздатних на світовому рівні галузей економіки України. При цьому ОПК має одну з найбільш глибоких інноваційних складових виробництва. Як свідчить світова практика, фінансування інновацій та їх апробації є високоризиковим і складно прогнозованим процесом. Від появи технології до моменту її втілення в готову продукцію, а тим більше в продукцію масового виробництва може пройти не одне десятиліття або взагалі потреба в новій технології нівелюється загальним вектором технологічної еволюції. Тому початкове впровадження фундаментальних розробок в ОПК є найбільш ефективним і швидким методом апробації та адаптації інноваційних розробок. З іншого боку, фінансування інноваційного продукту становить собою венчурне інвестування, оскільки технологічна еволюція є хвилеподібним складно прогнозованим процесом, який переходить від однієї галузі до іншої з різними періодами затримки [194, с. 101].

Ураховуючи неминучість включення України в міжнародні економічні зв'язки та інтеграції ОПК у світову оборонну промисловість, актуальним стає питання аналізу успішного досвіду та тенденцій трансформації і розвитку ОПК інших країн для впровадження їх в Україні та визначення напрямків співпраці українського ОПК із транснаціональними компаніями [194, с. 101].

Для аналізу зарубіжного регулювання оборонно-промислового комплексу варто зазначити, що політика уряду України має бути спрямована,

з одного боку, на оптимальне використання можливостей транснаціоналізації, з іншого – на нейтралізацію її негативних наслідків; вона має бути комплексною та ґрунтуватися на чітко визначених національних пріоритетах розвитку. У програмі діяльності уряду та у відповідних законодавчих актах мають бути розроблені та закріплені регулятивні механізми, які мають містити одночасно систему стимулів щодо залучення іноземних транснаціональних компаній та систему амортизаторів можливих негативних впливів транснаціоналізації [194, с. 101].

Варто зазначити, що Кабінет міністрів України затвердив Державну цільову програму реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу (ОПК) до 2021 року, яка стосується всіх аспектів управління ОПК – від нормативної бази до експортного потенціалу. У рамках програми передбачається реалізувати заходи, спрямовані на фінансове оздоровлення підприємств, інтеграцію науки і виробництва, спрощення процедур моніторингу й аналізу завдяки автоматизації управлінських процесів. У планах на найближчий рік – реалізація кількох пілотних проектів, що дозволяють оцінити можливість українського ОПК адаптуватися до міжнародних норм і процедур, зокрема за стандартами НАТО. Крім того програма передбачає створення та оновлення виробничих потужностей підприємств ОПК за галузевим принципом, що дозволить впроваджувати державні галузеві програми, такі як Державна цільова програма створення і освоєння виробництва боєприпасів і продуктів спеціальної хімії, ухвалена урядом у березні цього року [74].

Таким чином, ураховуючи потребу вдосконалення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу, який необхідно приводити до міжнародних стандартів, зокрема до стандартів НАТО, виникає потреба в дослідженні оборонно-промислового комплексу НАТО.

Україна є єдиною країною-партнером НАТО, що бере участь у всіх основних поточних миротворчих місіях під її провідом. 10 березня 2018 року НАТО визнало за Україною статус країни-аспіранта на шляху до приєднання

до Альянсу. Крім того, на сайті Альянсу роз'яснили, що після отримання статусу «країни-аспіранта» держави отримують запрошення до діалогу з НАТО щодо їх прагнень і реформ, які з цим пов'язані [91; 33].

На міжнародному рівні структурно оборонно-промисловий комплекс здійснюється через НАТО, Північноатлантичну раду (НАС), Конференцію національних директорів з питань озброєнь (CNAD) та Індустріальну консультативну групу НАТО (NIAG) [239].

Індустріальна консультативна група НАТО (NIAG) – це консультативний орган високого рівня старших промисловців країн-членів НАТО під егідою Конференції національних директорів з питань озброєнь (CNAD) з метою надання форуму для вільного обміну думками щодо досліджень, розроблення та виробництва обладнання в галузі озброєнь у межах Альянсу; на основі поточної та оновленої інформації, наданої відповідними органами НАТО; надання галузевих порад Конференції національних директорів з питань озброєнь про те, як сприяти співробітництву між державами та індустрією та промисловістю в галузі зброї в межах Альянсу; забезпечення оптимального використання ресурсів для надання допомоги основним групам озброєнь та їх підпорядкованим органам у вивченні можливостей для міжнародного співробітництва та пошуку своєчасних та ефективних способів задоволення військових потреб НАТО [239].

Індустріальна консультативна група НАТО (NIAG) підтримує Конференцію національних директорів з питань озброєнь (CNAD) з метою:

- 1) створення форуму для відкритого обміну думками про промислові, технічні, економічні, управлінські та інші відповідні аспекти досліджень, розробок та виробництва зброї та техніки в рамках Альянсу; на основі поточної та оновленої інформації, наданої відповідними органами НАТО;
- 2) надання консультацій щодо промисловості Конференції національних директорів з питань озброєнь та іншим органам НАТО у відповідних випадках щодо шляхів заохочення співпраці між державою та індустрією та

озброєннями в галузі промисловості в рамках Альянсу; 3) надання допомоги групам Конференції національних директорів з питань озброєнь та іншим органам НАТО у відповідних випадках у вивченні можливостей міжнародного співробітництва та пошуку своєчасних й ефективних способів задоволення потреб військового потенціалу НАТО [240].

Відділ оборонних інвестицій зосереджує увагу на розвитку військових можливостей та наглядає за інвестиціями в загальноосвітні активи НАТО, забезпечуючи таким чином, щоб сили, призначені для Альянсу, були належним чином оснащені та сумісними для виконання повного спектру військових місій. Він забезпечує політичну, технічну, фінансову та процедурну експертизу, пов'язану з озброєннями та аерокосмічними можливостями. Відділ також відіграє значну роль у розвитку співпраці з країнами-партнерами в рамках Партнерства заради миру, Середземноморського діалогу, Контактних країн та Стамбульської ініціативи співпраці. Відділ складається з двох головних дирекцій – Управління стратегії та Управління з питань озброєння та аерокосмічних можливостей, а також включає елемент «Міжнародний персонал» штаб-квартири НАТО й Управління Центрального офісу [236].

Крім того, при Відділі оборонних інвестицій функціонує офіційний веб-портал, метою якого є надання членам спільноти з питань озброєнь доступу до всіх комітетів під наглядом Відділу оборонних інвестицій, використовуючи єдиний пункт вступу. Портал полегшує спілкування та співпрацю серед користувачів та зацікавлених сторін, як внутрішніх, так і зовнішніх штабів НАТО. Портал надає доступ до великої кількості інформації та постійно вдосконалюється й розширюється. Він пропонує такі функції, як дискусійні форуми, списки розсилки та календарі подій; сповіщення про оновлення, події та відповіді в режимі реального часу; ключове слово та безкоштовна пошукова система тексту [236].

У НАТО науково-технічне співробітництво визначається як вибіркоче та суворе формування й застосування найсучасніших, перевірених знань для

цілей оборони та безпеки. Діяльність у галузі науки і технології охоплює наукові дослідження, розроблення технологій, перехід, застосування та тестування на місцях, експерименти та низку відповідних наукових робіт, що включають розроблення систем, оперативне дослідження та аналіз, синтез, інтеграцію й перевірку знань, отриманих за допомогою наукового методу [223].

У НАТО оборонна співпраця здійснюється за допомогою різних бізнес-моделей: спільна бізнес-модель у вигляді форуму, де країни НАТО та країни-партнери обирають використовувати свої національні ресурси для визначення, проведення та сприяння спільному дослідженню та обміну інформацією; бізнес-модель внутрішньої доставки, де проводиться науково-технічна діяльність у спеціально організованому органі виконавчої влади НАТО, що має власний персонал, можливості та інфраструктуру [223].

Наукова та технологічна організація (STO) є допоміжним органом НАТО, який має такий же правовий статус, як і сам НАТО, і створений в рамках Північноатлантичної угоди, підписаної у Вашингтоні 1949 року. Він був створений з метою найкращого задоволення колективних потреб НАТО, Нації та країн-партнерів у галузі науки і техніки. Наукова та технологічна організація функціонує під керівництвом Північноатлантичної ради, до складу якої входять керівники науки і технологій країн-членів НАТО. Наукову та технологічну організацію очолює головний науковий співробітник НАТО, який є високопоставленим лідером у галузі науки і технології в НАТО, постійно призначений у штаб-квартиру НАТО в Брюсселі, а також є старшим науковим керівником керівництва НАТО. Наукова та технологічна організація складається з головного наукового співробітника та трьох виконавчих органів – Канцелярії головного наукового співробітника (штаб-квартира НАТО, м. Брюссель), яка забезпечує виконавчу та адміністративну підтримку головного наукового співробітника у виконанні його трьох ролей: голови, голови та голови Офісу; Відділу підтримки співробітництва (Париж, Франція), що надає виконавчу та

адміністративну підтримку діяльності, яка проводиться в рамках Спільної бізнес-моделі та її комітетів рівня 2 та груп 3 рівня; Центру морських досліджень та експериментів (Італія), що організовує та проводить наукові дослідження та розробляє технології, а також проводить інноваційні та експериментальні рішення, що відповідають вимогам оборони та безпеки Альянсу. Його місія зосереджена на морській області, але вона може екстраполюватися на інші сфери для задоволення потреб клієнтів [223].

Таким чином, оскільки Україна є країною-партнером НАТО, чинне реформування вітчизняного оборонно-промислового комплексу спрямоване на приведення до міжнародних стандартів, зокрема до стандартів НАТО, адже в НАТО розвинена чітка й ефективна структура органів, які в цілому забезпечують виконання основних функцій, а саме безпеки, оборони та свободи країн-членів НАТО за допомогою певних політичних і військових засобів, крім того в НАТО успішно функціонують науково-дослідні установи, за допомогою яких проводиться розроблення об'єктів оборонно-промислового комплексу та аналізуються проблеми та потреби в цій площині.

На європейському рівні діє Європейське оборонне агентство (The European Defence Agency), що є міжурядовим органом Ради Європейського Союзу. Наразі 27 країн – усі країни-члени ЄС, крім Данії, – беруть участь у ЄАД. Відповідно до місії Агентства «для підтримки держав-членів та Ради в їх зусиллях щодо покращення європейського оборонного потенціалу» співпраця з державами-членами дуже близька; будь то на вищому рівні через Керівну раду, яка визначає пріоритети ЄДА, чи на робочому рівні в групах експертів. Насправді EDA на сьогодні об'єднує близько 4 тисяч національних фахівців у кооперативних оборонних проектах. Щомісячно Агентство отримує близько 1000 відвідувачів у своїх приміщеннях у Брюсселі, забезпечуючи проекти, що тісно пов'язані з потребами держав-членів. Держави-члени мають внести кошти в річний бюджет Агентства відповідно до формули на основі ВВП і затверджують свій робочий план. Через підхід

Агентства «поля карт» держави-члени можуть вирішити, чи брати участь у проектах Агентства відповідно до національних потреб [237].

Європейське оборонне агентство було створене за Спільними актами Ради міністрів від 12 липня 2004 року «для підтримки держав-членів та Ради в їх зусиллях щодо вдосконалення європейських оборонних спроможностей у сфері врегулювання криз та підтримки європейської безпеки» і оборонної політики, яка зараз наявна і розвиватиметься в майбутньому». Для реалізації положень Лісабонського договору (ст.42 Європейського союзу) цей Спільний проект був перший замінений рішенням Ради від 12 липня 2011 р., був переглянутий рішенням Ради 2015/1835 від 12 жовтня 2015 р. Європейське оборонне агентство в межах загальної місії, викладеної у згаданому вище Рішенні Ради, має три головні завдання: підтримка розвитку оборонних спроможностей та військової співпраці між державами-членами Європейського Союзу; стимулювання захисту досліджень та технологій та зміцнення європейської оборонної промисловості; діючи як військовий інтерфейс політики ЄС [237].

Європейське оборонне агентство є каталізатором, сприяє співпраці, запускає нові ініціативи та пропонує рішення для покращення оборонних спроможностей. Це місце, де держави-члени хочуть розвивати свої можливості у співпраці. Агентство також є ключовим посередником у розвитку можливостей, необхідних для підтримки спільної політики безпеки та оборони Союзу. Одним із завдань Агентства є сприяння оборонному співробітництву між державами-членами ЄС. Воно служить своїм членам і підтримує їх у спільно узгоджених пріоритетних сферах через виділені спільні проекти. Європейське оборонне агентство застосовує гнучкий підхід, що невеликий за розміром і працює економічно ефективним способом [237].

Ключовими пріоритетами на сьогодні відзначається комплексна та широкомасштабна програма роботи Європейського агентства оборони: постійне структурне співробітництво, метою якого є «найважливіший інструмент для сприяння спільній безпеці та обороні» та інструмент, який

має на меті забезпечити Європі «оборонні сили у повному спектрі у взаємодії з НАТО»; координаційний щорічний огляд з питань оборони для заохочення поступової синхронізації та взаємної адаптації національних циклів оборонного планування та практики розвитку потенціалу; план розвитку спроможності, що надає повну картину можливостей, яка підтримує процес ухвалення рішень на рівні ЄС та країн щодо розвитку оборонних спроможностей, що має розглядати майбутні загрози безпеці, визначати потреби у можливостях та визначати пріоритети розвитку спроможності ЄС; підготовчий захід на дослідження в галузі оборони, що має на меті продемонструвати додаткову цінність оборонних досліджень, підтриманих ЄС, і підготувати майбутню Європейську програму наукових досліджень оборони в рамках наступної багатонаціональної фінансової програми ЄС 2021-2027; програми з основними можливостями, адже серед проектів, що проводяться Європейською агенцією з оборонної спроможності, багато уваги приділяється чотирьом ключовим програмам з обороноздатності, визначеним главами держав та урядів ЄС; реалізація довгострокового огляду агентства, для того, щоб Агентство стало центральним оператором для оборонної діяльності, що фінансується ЄС, та головним координатором планування міжурядових оборонних спроможностей, визначення пріоритетів та розвитку [231].

Як зазначає О. Александров, стан і перспективи розвитку оборонної промисловості ЄС останнім часом стали об'єктом значного занепокоєння керівних органів та експертних кіл Європейського Союзу через стрімке зменшення інвестицій у їх розвиток, що пов'язано із загальною тенденцією скорочення витрат країн-членів на оборону внаслідок кризи, що охопила Єврозону. Розвиток ОПК на сучасному етапі визначається низкою чинників, головними з яких є необхідність підсилення мотивації пошуку практичної моделі нової стратегії ЄС, зокрема й в оборонній сфері; а також актуалізація внаслідок економічної кризи проблеми ресурсного забезпечення оборонної політики. Розвиток проектів безпекової співпраці між країнами-членами ЄС

свідчить про формування «мережевої» чи «кластерної» безпекової системи з країнами – «центрами тяжіння». Європейські експерти розглядають не тільки шляхи модернізації та підвищення ефективності діяльності оборонної промисловості ЄС, а й пов'язані із загальною кризою виклики та небезпеки, зокрема виникнення можливостей непрямого впливу на оборонно-промисловий сектор ЄС з боку третіх країн, які роблять у нього значні інвестиції. Дефіцит координації між країнами-членами ЄС щодо приватизаційних процесів, а також відсутність органів на рівні Євросоюзу для моніторингу та фрагментарність і неефективність такого моніторингу на національному рівні спонукають Європейську Комісію вживати заходів щодо внесення необхідних корегувань у національні законодавства країн-членів для захисту власних ринків оборонної продукції та критичних технологій. Ураховуючи те, що Україна стикається з аналогічними проблемами щодо необхідності реструктуризації та акціонування підприємств ОПК та інтересу до них з боку зарубіжних інвесторів (насамперед російських), а також беручи до уваги політику гармонізації українського законодавства із загальноєвропейським, доцільно уважно відстежувати процеси щодо створення контрольних механізмів у цій сфері, які започатковуються в Євросоюзі, для використання європейського досвіду при реформуванні українського ОПК [4, с. 177].

Таким чином, на європейському рівні функціонує міжурядовий орган – Європейське оборонне агентство (The European Defence Agency), що сприяє міжнародній співпраці, розвитку міждержавних відносин у площині оборонно-промислового комплексу, формує та реалізує програми з обороноздатності на європейському рівні, а також запускає нові дослідження в галузі оборони.

Щодо конкретних країн, то у Литві функціонує Асоціація оборонної промисловості Литви (LGSPA) як громадська незалежна некомерційна організація, заснована у лютому 2014 року. Основними перевагами членства в Асоціації оборонної промисловості Литви є: представництво інтересів

членів державних та інших установ та міжнародних організацій; консультації та підтримка в конкурсах секторів оборони та безпеки; організаційне членство на виставках в Литві та за кордоном; сприяння експорту товарів та послуг членів, допомога у налагодженні контактів з іноземними компаніями з оборони та безпеки; сприяння асоціації членів і науки в реалізації нових технологій; останні новини про тенденції ринку [230].

Асоціація оборонної промисловості Литви спрямована на створення та підтримку об'єднання організацій, що займаються питаннями оборони та безпеки, для оптимального використання та розвитку потенціалу своїх членів шляхом прозорої співпраці з литовськими та іноземними державними та неурядовими установами, таким чином забезпечуючи своєчасне, ефективне та довготривале забезпечення потреб оборони та безпеки Литви, підтримуючи при цьому новітні технології щодо зброї, інженерні, медичні, інформаційні технології, інструменти та послуги, навчання та освіти у сфері оборонно-промислового комплексу [230].

Основними завданнями Асоціації оборонної промисловості Литви є такі: захищати та представляти членів Асоціації оборонної промисловості Литви в литовських та іноземних державних, приватних та неурядових організацій; сприяти взаємному вдосконаленню членів Асоціації; зміцнити галузь оборони та безпеки Литви [230].

Таким чином, у Литві існує незалежна громадська організація (Асоціація оборонної промисловості Литви), спрямована на об'єднання організацій, що займаються питаннями оборони та безпеки, для оптимального використання та розвитку потенціалу своїх членів шляхом прозорої співпраці з литовськими та іноземними державними та неурядовими установами.

У Болгарії функціонує Болгарська асоціація оборонної промисловості, головними цілями якої є: 1) розроблення та служіння законним форумом для обміну думками між державними органами та галуззю для вирішення проблем, пов'язаних із оборонною промисловістю, обороною та безпекою

Республіки Болгарія та досягненням сталого розвитку галузі; 2) формування контактів, обмін інформаційними дискусіями між учасниками оборонно-промислової політики та участь у її реалізації; 3) формування «єдиного голосу» болгарської оборонної промисловості з питань державної політики щодо модернізації, оборонно-промислової політики, політики компенсації, політики закупівель та процедур оборони та безпеки, досліджень та технологічного розвитку; 4) інформування своїх членів про тенденції розвитку оборонно-промислової бази НАТО, Європейського Союзу, держав-членів та інших лідерів оборонної промисловості; 5) формування середовища для розвитку мікро-, малих і середніх підприємств, що забезпечують товари та послуги з військовими та можливими подвійними цілями; 6) формування схем постачання [29].

Болгарська асоціація оборонної промисловості є неприбутковою юридичною особою. Заснована 2004 року з 12 провідних галузевих компаній, вона має бути форумом для обміну ідеями між державними органами та оборонною промисловістю для вирішення проблем галузі та її сталого розвитку. Асоціація ставить перед собою формування «єдиного голосу» болгарської оборонної промисловості з державної політики модернізації, оборонної та промислової політики, компенсованої політики, процедур і матеріалів для захисту і безпеки, науково-дослідних і технологічних розробок. Болгарська асоціація оборонної промисловості буде працювати на розвиток та зміцнення галузі для вирішення проблем безпеки й оборони країни [30].

Болгарська асоціація оборонної промисловості підтримує контакти з болгарськими державними органами та з партнерами в галузі оборонної промисловості та технологій; установлює контакти та взаємодію з відповідними асоціаціями країни та за кордоном; збирає та поширює інформацію про державну політику та процедури закупівель для оборони та безпеки, досліджень та технологічного розвитку; підтримує дії державних органів та організацій у секторі безпеки в інтересах розвитку болгарської

оборонної промисловості. Асоціація організовує національні та міжнародні наради і конференцію в реалізації цілей, поширення інформації за кордоном про свою діяльність і можливості її членів у сформованих напрямках програми в функціональних сферах [30].

Болгарська асоціація оборонної промисловості буде використовувати такі засоби: підтримувати регулярні контакти з болгарськими державними органами, органами НАТО, Європейським Союзом та державами-членами, відповідальними за оборонну промисловість та технології; установа контактів та взаємодії з відповідними асоціаціями в країні та за кордоном; збір і розповсюдження інформації про державну політику та процедури закупівель для оборони та безпеки; науково-технічний розвиток; підтримка діяльності Національних Зборів, уряду та організацій у секторі безпеки в інтересах розвитку болгарської оборонної промисловості; організація національних та міжнародних зустрічей та конференцій для досягнення поставлених цілей; поширення інформації про діяльність асоціації та можливості її членів за кордоном; формування напрямків програмування за функціональними сферами [29].

Для досягнення таких цілей Болгарська асоціація оборонної виконує такі заходи: 1) набір і поширення інформації з питань, що стосуються оборони та важливих питань державної оборони та політики безпеки; 2) розроблення конкретних рішень для розвитку болгарської оборонної промисловості; представлення позиції підприємств Болгарської оборонної промисловості та організацій, пов'язаних з їх діяльністю; 3) ініціювання суспільної дискусії з проблем болгарської оборонної промисловості та її інтеграції в оборонній промисловості НАТО і Європейського Союзу; 4) проведення досліджень, зокрема шляхом участі у міжнародних програмах у цій галузі; 5) організація та проведення національних і міжнародних зустрічей, семінарів, конференцій та виставок з проблем розвитку оборонної промисловості; 6) організація презентації болгарської оборонної промисловості на семінарах, конференціях, симпозіумах та виставках за

кордоном; 7) обслуговування веб-сайту; 8) випуск квартального журналу «Оборонна промисловість та технології» з текстами болгарською та англійською мовами; 9) співпраця з урядовими та іншими неурядовими організаціями, що працюють над суміжними проблемами [29].

Таким чином, у Болгарії функціонує асоціація «Болгарська оборонна промисловість», що є некомерційною юридичною особою, яка об'єднує провідні компанії оборонної промисловості для взаємодії між державними органами в галузі оборонної промисловості й підтримки обороноздатності держави.

Варто також зазначити, що враховуючи досвід Литви та Болгарії, в Україні була створена Асоціація «Українська промисловість оборони та безпеки» (UADSI) на підставі угоди про наміри 9 квітня 2015 року, укладеної юридичними особами України, Литви, Болгарії та Чеської Республіки. UADSI офіційно зареєстровано в Єдиному державному реєстрі від 08 липня 2015 року за номером 10741020000054910, ідентифікаційний код 39885196. Виконавчими органами UADSI є представники Кабінету Міністрів України, представники Чеської Республіки, Литви, Болгарії, Румунії. Планується запросити представників Європейського Союзу. Установлено співробітництво з асоціаціями оборонної та безпекової промисловості Чеської Республіки, Словаччини, Литви, Латвії, Естонії, Польщі, Болгарії, Румунії, Угорщини, з більш ніж 100 виробниками України та виробниками з європейських країн. Підписано договори та меморандуми про співпрацю з підрозділом Міністерства оборони України – Теховоенсервісом, Державною надзвичайною службою України, Державною прикордонною службою України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Міністерством аграрної політики України «Харчова Україна», факультетом підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України та Міжнародна асоціація «Солдати світу» (CPIA). UADSI було створено як аналог організацій, що існують у європейських країнах для встановлення

міжнародного військово-технічного співробітництва, для представлення інтересів українських виробників як в Україні, так і на міжнародному ринку, переводу виробництва продукції оборонного та безпекового призначення на стандарти НАТО, залучення коштів міжнародних спільнот для вирішення найгостріших питань реформування оборонно-промислового комплексу в Україні та забезпечення миру і стабільності на європейському континенті [207].

Під час існування UADSI наші менеджери організували зустрічі делегації виробників чеської республіки під керівництвом заступника міністра оборони Чеської Республіки з керівниками обласних державних адміністрацій (Дніпро, Донецьк, Луганськ, Херсонська область). Також були організовані зустрічі українських виробників з представниками Міністерства оборони Литви та Латвії. Українські виробники були представлені на Міжнародній військовій виставці IDET у Брно. Проведено численні конференції із залученням міжнародних громад для налагодження співпраці з європейськими країнами у різних сферах діяльності. За сприяння уряду Естонії було отримано програмне забезпечення для протидії корупції. Зараз тренінги представників Міністерства фінансів, Міністерства економіки та Міністерства сільського господарства України проводяться в Інституті державної податкової служби. UADSI була створена як асоціація, відкрита для залучення виробників з різних країн світу, на відміну від аналогічних європейських асоціацій. Це дозволяє представляти інтереси не тільки українських виробників за кордоном, а й інтересів представників інших країн як на території України, так і за її межами. Асоціація сприяє встановленню співробітництва в різних сферах діяльності не лише через державні інститути, але і шляхом встановлення тісних зв'язків з приватними виробниками [207].

В Італії Генеральним секретаріатом оборони та Національним управлінням у справах озброєнь керує Міністерство оборони, яке сприяє розвитку компаній в оборонному секторі на міжнародному рівні та сприяє

розвитку систем, вироблених самими компаніями, самостійно або, частіше, в міжнародному співробітництві. У цьому контексті Генеральний секретар і Національний директор з питань озброєнь несуть відповідальність за науково-технічну діяльність, а також для постачання систем озброєнь, беруть участь у високих міжнародних форумах у рамках реалізації багатонаціональних угод. Голова консультативного комітету з розгляду важливих контрактів на зброю в рамках своїх повноважень координує роботу, що здійснюється за чотирма загальними напрямками [234].

Під «опікою» Міністерства оборони Італії функціонує Центр передових досліджень у галузі оборони (Centro Alti Studi per la Difesa – CASD) – орган вивчення вищої освіти в галузі підготовки кадрів та вивчення безпеки й оборони, який об'єднує загальний штат для підтримки і координації оборонної діяльності, а саме: Інститут високих оборонних досліджень (IASD), Вищий інститут спільного штабу (ISSMI), Військовий центр стратегічних досліджень (CeMiSS) і Навчальний центр логістики Interforces (Ce.FLI) [225].

Інститут високих оборонних досліджень (IASD) – найвищий навчальний інститут міжохоронних сил італійської оборони. IASD – здійснює підвищення кваліфікації і професіоналізації військового й цивільного керівництва оборони, офіцерів (полковників і генерал) союзних країн і друзів, а також членів установ, різних економічних, соціальних і промислових університетів [228].

Інститут високих оборонних досліджень реалізує власну діяльність через семінари, які спрямовані на задоволення специфічних «національних» потреб у роботі та зайнятості у сферах, безпосередньо пов'язаних із людськими ресурсами, безпекою праці, комунікацією, урегулюванням криз на рівні ЄС, переговорів, плануванням та фінансовим плануванням, закупівлею та інтегрованою логістикою, а також вивченням питань і тем стратегічного рівня стосовно національної та міжнародної політики в галузі оборони та безпеки.

Модулі семінарів тривалістю не більше двох тижнів розроблені на основі лекцій, групових дискусій, рольових ігор, вправ, «основних тематичних досліджень». Завершення заходів семінару включає візити до командування органів внутрішніх справ, силових структур та дослідницьких центрів в Італії та Європі. Учні Інституту високих оборонних досліджень зобов'язані підготувати та подати дисертацію з теми, пов'язаної з навчальними семінарами. Наприкінці сеансу навчання учням Інституту високих оборонних досліджень надають сертифікат і знак Інституту [228].

Завдання Вищого інституту спільного штабу (ISSMI) полягає в тому, щоб розвивати і вдосконалювати професійну підготовку і культурних знань військового і цивільного персоналу оборонних сил. Навчальний процес та метод навчання зосереджені на інтерактивній системі, що призначена для сприяння активному залученню і самонавчанню окремих меценатів, розвиваючи і поглиблюючи свої знання і досвід через лекцію, семінари, навчальні посібники, індивідуальну і групову роботу. Навчання проводиться викладачами, військовими і цивільними експертами, які переважно приходять з академічних кіл, промисловості та бізнесу, а також італійських і міжнародних військових організацій. Регулярні конференції також проводяться видатними інституціональними особами та високопоставленими посадовими особами, які займають важливі посади в національних та міжнародних органах [229].

Освітні галузі, в яких розробляються ці заходи, полягають у такому: політика та міжнародні відносини; міжнародна економічна політика, закупівлі та управління; юридичні заявки в операціях ведення миру; аналіз складних систем та операцій. Для розвитку міжнародної інтеграції серед офіцерів Генерального штабу ця програма передбачає також розвиток двосторонніх заходів зі спільними інститутами країн НАТО, Партнерства заради миру та Середземномор'я. Також планується здійснити навчання в Італії та за кордоном, спрямоване серед іншого на поглиблення відносин та

інтеграцію в національні та міжнародні галузі офіцерів, що належать до різних Збройних Сил [229].

Військовий центр стратегічних досліджень (CeMiSS) заснований 1987 року, розташований в Римі і складається з двох відділів – «Моніторинг стратегічних досліджень» та «Управління зовнішніх зв'язків». Військовий центр стратегічних досліджень здійснює навчально-дослідницьку діяльність стратегічно-політично-військового характеру для потреб Міністерства оборони, сприяючи розвитку культури та знань на користь національної спільноти. Діяльність Військового центру стратегічних досліджень спрямована на вивчення політичних, економічних, соціальних, культурних, військових явищ, упровадження нових технологій або явищ, які визначають істотні зміни в безпеці. Для розвитку культури та знань з питань, що представляють інтерес для оборони, Військовий центр стратегічних досліджень устанавлює співпрацю з університетами, інститутами або дослідницькими центрами, італійською чи іноземною мовами публікує дослідження. Міністр оборони після консультації з начальником оборони, разом із Генеральним секретарем видає директиви, що стосуються стратегічних досліджень науково-дослідницької діяльності [226].

Також в Італії існує Федерація італійських компаній з аерокосмічної промисловості, оборони та безпеки (AIAD). Федерація – член Confindustria, представляє італійські компанії з аерокосмічної, оборонної та безпекової безпеки, яка об'єднує в своїй області майже всі вітчизняні підприємства, високотехнологічний, займається проектуванням, виробництво, науково-дослідним і послуг в таких секторах: цивільний та військовий аерокосмічний сектор, військово-морські та військово-наземні й електронні системи. AIAD підтримує тісні та постійні стосунки з органами й установами на національному, міжнародному та натовському рівнях з метою заохочення, представлення та забезпечення інтересів галузі, яку вона представляє. Важливою є діяльність, яку в цьому відношенні здійснює Індустріальна консультативна група НАТО, яка гарантується через її експертів [224].

Федерація італійських компаній з аерокосмічної промисловості, оборони та безпеки є членом, що представляє італійську промисловість, еквівалентним європейській асоціації. У цьому контексті вона є еталонним інтерфейсом усіх національних та іноземних установ для координації будь-якої ініціативи, в якій існує потреба у представленні національних інтересів галузі. Вона розробляє та подає виробничі відносини та позиції для різних урядових департаментів та кожної іншої інституційної організації. Вона робить значний внесок у розробку галузевих планів, що розробляються органами оборони та / або іншими державними адміністраціями стосовно досліджень та інновацій; процедурних, технічних та договірних положеннях. Федерація італійських компаній з аерокосмічної промисловості, оборони та безпеки координує декілька національних та міжнародних робочих груп, сприяє організації семінарських і конгресних заходів та збирає статистичні звіти про хід досягнення основних економічних показників. Це також відіграє головну роль в інтенсивній рекламній діяльності за кордоном у загальній формі для координації італійської участі у великих міжнародних заходах [224].

Відповідно до Статуту Федерація італійських компаній з аерокосмічної промисловості, оборони та безпеки (AIAD) пропонує: представляти, просувати та захищати різні національні та міжнародні офіси інтереси членів; представляти точку відліку для інституційних та урядових органів, і тому представити себе як співрозмовник для вирішення проблем, пов'язаних з економіко-промисловою політикою, представлених галузей діяльності; вивчити фундаментальні проблеми окремих галузей; сприяти або вивчати будь-які законодавчі, адміністративні або економічні та фінансові інтереси; фінансувати наукові дослідження та експериментальні заходи; співпрацювати та здійснювати заходи в державних органах; вживати відповідних заходів для забезпечення національного виробництва; бере участь у національних та міжнародних організаціях, відповідальних за визначення правил окремих галузей (стандартизація, сертифікація тощо);

розповсюдження інформації через пресу та зв'язки з громадськістю; заохочення та організація колективної участі в подіях науковій, промисловій, комерційній та культурній сферах; підтримує контакти з організаціями та органами, зокрема з подібними асоціаціями за кордоном [235].

Таким чином, в Італії дуже розвинена та широка система органів оборонно-промислового комплексу, а саме органів виконавчої влади (Генеральний штаб оборони, Центр передових досліджень у галузі оборони, Інститут перспективних оборонних досліджень, Італійський військовий центр стратегічних досліджень, Центр професійної підготовки командування матеріально-технічного забезпечення) та громадських об'єднань (Федерація італійських компаній з аерокосмічної та оборонної промисловості та безпеки), які за гармонійної та тісної взаємодії утворюють оборонно-промисловий комплекс країни та забезпечують її національну безпеку й оборону.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– оскільки Україна є країною-партнером НАТО, чинне реформування вітчизняного оборонно-промислового комплексу спрямоване на приведення до міжнародних стандартів, зокрема стандартів НАТО, адже в НАТО розвинена чітка та ефективна структура органів, які в цілому забезпечують виконання основних функцій, а саме безпеки, оборони та свободи країн-членів НАТО за допомогою певних політичних і військових засобів; крім того, у НАТО успішно функціонують науково-дослідні установи, за допомогою яких проводиться розроблення об'єктів оборонно-промислового комплексу та аналізуються проблеми та потреби в цій площині;

– на європейському рівні функціонує міжурядовий орган – Європейське оборонне агентство (The European Defence Agency), що сприяє міжнародній співпраці, розвитку міждержавних відносин у площині оборонно-промислового комплексу, формує та реалізує програми з обороноздатності на європейському рівні, а також запускає нові дослідження в галузі оборони;

– у Литві існує незалежна громадська організація (Асоціація оборонної промисловості Литви), спрямована на об'єднання організацій, що займаються питаннями оборони та безпеки, для оптимального використання та розвитку потенціалу своїх членів шляхом прозорої співпраці з литовськими та іноземними державними та неурядовими установами;

– у Болгарії функціонує асоціація «Болгарська оборонна промисловість», що є некомерційною юридичною особою, яка об'єднує провідні компанії оборонної промисловості для взаємодії між державними органами в галузі оборонної промисловості й підтримки обороноздатності держави;

– в Італії дуже розвинена та широка система органів оборонно-промислового комплексу, а саме органів виконавчої влади (Генеральний штаб оборони, Центр передових досліджень у галузі оборони, Інститут перспективних оборонних досліджень, Італійський військовий центр стратегічних досліджень, Центр професійної підготовки командування матеріально-технічного забезпечення) та громадських об'єднань (Федерація італійських компаній з аерокосмічної та оборонної промисловості та безпеки), які при гармонічній та тісній взаємодії утворюють оборонно-промисловий комплекс країни та забезпечують її національну безпеку й оборону.

Отже, аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу дозволяє вважати, що у країнах-учасниках ЄС досить ефективна система правового регулювання оборонно-промислового комплексу, зокрема в Литві та Болгарії оборонно-промисловий комплекс регулюють незалежні громадські організації, які об'єднують провідні компанії оборонної промисловості для взаємодії між державними органами в цій галузі та є аналогами українського «Укроборонпрому», а у Італії діє більш розширена система правового регулювання оборонно-промислового комплексу – органи виконавчої влади в тісній співпраці з громадськими об'єднаннями утворюють оборонно-

промисловий комплекс країни та забезпечують її національну безпеку й оборону.

3.2 Удосконалення законодавства щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України

Україна сьогодні перебуває в унікальному становищі. З одного боку, нова якість громадянського суспільства, що сформувалася під час Революції гідності, вимагає і нової якості влади, глибокої і масштабної перебудови всього устрою суспільства та держави, швидких і результативних реформ за багатьма напрямками. Результативністю реформ буде вимірюватись ефективність влади, від цих результатів залежатимуть ступінь довіри суспільства до влади та відповідно її майбутнє. З іншого боку, потреба перемоги у протистоянні з войовничим сепаратизмом і російською агресією вимагає мобілізації і зосередження саме на цьому напрямку головних ресурсів, швидких та адекватних до ситуації заходів зі зміцнення сектору безпеки. Від цього залежить виживання України як незалежної держави [199, с. 62-65].

У цьому сенсі та з точки зору оборонної промисловості важливо домогтися балансу між окремими, іноді суперечливими вимогами. Так, оперативність забезпечення силових структур озброєннями, військовою технікою, майном вимагає скорочення термінів виконання замовлень, що можливо за умов використання вже наявних виробничих, ремонтних потужностей, а не створення нових; створення чогось нового (побудова нових потужностей, розроблення, запуск у серію нових зразків тощо) не зможуть вплинути на сьогоднішню ситуацію, але, враховуючи збереження Кремлем стратегічних цілей і можливість затяжної агресії, окремі з таких рішень (особливо стосовно високоточної зброї, боєприпасів тощо) можуть розглядатись як безальтернативні; те ж саме стосується реформ оборонної промисловості – зараз вони можуть здійснюватись за умов, якщо сприяють

негайному зміцненню обороноздатності держави або хоча б не заважають цьому; якщо необхідність відповідних змін сьогодні реально існує, то крім поточних результатів бажано мати на увазі, що на їх підґрунті розгортатимуться наступні реформи, ефективність і швидкість яких, особливо за умов жорстких ресурсних і часових обмежень, залежатиме від того, доведеться перебудовувати це підґрунтя чи ні; для зменшення таких перебудов уже сьогодні потрібне бачення перспективної моделі вітчизняної оборонної промисловості [199, с. 62-65].

Розвиток технологічної та промислової бази в новому форматі, пошук, навчання, вирощування фахівців, які будуть відповідати новим вимогам і стандартам, упровадження нової бізнес-культури, ринкові перетворення та інтеграція у євроатлантичний простір, антикорупційні заходи – усе це потрібно для того, щоб знайти форми та шляхи вирішення сталих непорозумінь, пробитись через перешкоди необґрунтованих амбіцій і продемонструвати якісний та кількісний результат. Такими в підсумку мають стати визначальні риси обороно-промислового комплексу, адже гучні оптимістичні заяви та паперові проекти не зроблять державу, армію та нас сильнішими [55].

Таким чином, якщо до реформування оборонної промисловості підійти системно, то можна уникнути суперечностей у вимогах довгострокового планування, швидких реформ і негайного зміцнення обороноздатності держави або хоча б нівелювати їх. Принаймні час, потрібний для припинення російської агресії і стабілізації ситуації, – коли повномасштабні реформи є неможливими, – треба максимально використати для підготовки раціональних стратегії і програми реформ, щоб з проголошенням їх початку не виникало питань, з чого починати, що робити, де брати ресурси. Водночас прихильникам «швидких результатів» можна поради провести заходів, інваріантних до будь-якої моделі оборонної промисловості, – боротьби з корупцією, налагодження дієвих механізмів кредитування, оподаткування,

ліцензування, ціноутворення тощо, які не вимагають термінового вкладення значних коштів [19, с. 62-65].

20 січня 2016 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 19-р., була схвалена Державна цільова програма реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 року, очікуваними результатами виконання якої зокрема є: в економічній сфері – зростання індексу промислової продукції підприємств оборонно-промислового комплексу на 12–15 відсотків щороку, зниження трудомісткості продукції не менш як на 10 відсотків щороку і підвищення рентабельності виробництва та продуктивності праці; у соціальній сфері – підвищення соціальних стандартів на підприємствах оборонно-промислового комплексу (підвищення заробітної плати на 10 відсотків щороку), рівня кваліфікації кадрів, збереження існуючих та створення нових робочих місць, запровадження економічних механізмів стимулювання, правового і соціального захисту працівників підприємств оборонно-промислового комплексу, забезпечення збереження та створення понад 20 тис. нових робочих місць; в екологічній сфері та сфері енергозбереження – впровадження мало- та безвідходних технологій, що забезпечить ресурсозбереження і досягнення природоохоронних цілей, а також сучасних технологій, що сприятиме зниженню енергетичної складової частини собівартості продукції не менш як на 20 відсотків; у сфері науково-технічного, технологічного та виробничого розвитку – застосування новітніх зразків озброєння та військової техніки, виробництво військової техніки і боєприпасів з урахуванням сучасних технологій, які відповідають європейським та міжнародним стандартам, збільшення частки інноваційної продукції в обсязі виробництва промислової продукції до 40 відсотків, запровадження планового нарощування виробничих потужностей і технічного переозброєння не менш як 90 підприємств, досягнення повної незалежності від Російської Федерації у виробництві озброєння та військової техніки, формування переліку базових і критичних технологій виготовлення озброєння та військової техніки, забезпечення їх розвитку; у військовій сфері

– задоволення потреб Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань і правоохоронних органів у озброєнні та військовій техніці, зокрема новітніх зразках, в обсягах і строки, що визначені у Державній цільовій оборонній програмі розвитку озброєння і військової техніки на період до 2020 року, утилізація не придатної для використання продукції військового призначення і подвійного використання; у зовнішньоекономічній сфері – підвищення експортного потенціалу, зміцнення позицій держави на світовому ринку озброєння, забезпечення участі підприємств оборонно-промислового комплексу в реалізації міжнародних проектів військово-технічного співробітництва, збільшення середньорічного обсягу експорту промислової продукції підприємств оборонно-промислового комплексу не менш як на 10 відсотків [173].

Тобто прогнозовані результати та напрямки реформування визначені підзаконним актом, проте конкретні напрямки варто уточнити та дослідити в сучасних умовах.

Для визначення напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу необхідно розкрити думки експертів відносно проблем у військово-оборонній сфері. Так, незавершеність законотворчого процесу у сфері військово-технічної та оборонно-промислової політики гальмує переозброєння та військово-технічне співробітництво (ВТС) України з іноземними державами. Уже найближчим часом слід прийняти основоположні закони, які б дозволили запровадити систематизовані й узгоджені правила регулювання діяльності всіх зацікавлених сторін та скасувати дублюючі та застарілі підзаконні акти. Крім того ще не усунено й нормативно-правових перепон, які гальмують залучення інвестицій у розвиток підприємств оборонної галузі промисловості. Найбільш негативним і загрозливим для процесу переозброєння ЗСУ й інших військових формувань є той факт, що поза межами дії спеціалізованих законів залишилися підприємства приватної форми власності, а також декілька десятків державних підприємств

оборонної промисловості, зокрема підприємства ракетно-космічної галузі Державного космічного агентства, а також відповідні підприємства Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Адміністрації Держспецзв'язку та Фонду держмайна України [125].

З метою прискорення процесу реформування вітчизняного ОПК учасники слухань, які нещодавно провів Комітет з питань національної безпеки і оборони Верховної Ради України, підготували рекомендації, серед яких зокрема такі: удосконалити законодавство України з метою лібералізації порядку передання товарів військового та подвійного призначення, яка дасть змогу здійснювати експортно-імпортні операції в оборонній сфері всім суб'єктам господарювання – резидентам України, які є виробниками цієї продукції; розробити дорожню карту реформування системи стандартизації й технічного регулювання у сфері розроблення й виробництва продукції та оптимізації порядку калькулювання ціни продукції оборонного призначення, щоб забезпечити баланс інтересів державних замовників і підприємств оборонно-промислового комплексу під час закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, яка здійснюється без застосування конкурентних процедур; внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону України про здійснення корпоратизації державних підприємств оборонно-промислового комплексу України та особливості управління корпоратизованими підприємствами в оборонно-промисловому комплексі України; розглянути можливість запровадження пільг щодо податків та обов'язкових платежів підприємствам оборонно-промислового комплексу, які вкладають власні кошти у розвиток виробничої бази; у зв'язку з численними публікаціями в ЗМІ щодо наявності корупційних ризиків та фінансово-господарських порушень, яких припустилися державні підприємства оборонно-промислового комплексу, що входять до складу Державного концерну «Укроборонпром», та їхні посадові особи, слід створити постійну міжвідомчу робочу групу з контролю над використанням бюджетних коштів під час виконання державного оборонного замовлення із

залученням до її складу представників Генеральної прокуратури України та Державної фіскальної служби України [220].

В Україні повсякчас піднімається питання про потребу створення центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ), який має опікуватися оборонно-промисловим комплексом, «замикатися» на «профільного віцепрем'єр-міністра» і «керувати» підприємствами ОПК, що перебувають у державній власності. За оцінками низки експертів, інтерес до цієї теми насамперед підживлюється невинуватими сподіваннями отримати через цей унікальний «орган» контроль як над фінансовими потоками, що помітно збільшилися у оборонному секторі, так і над державною власністю у вигляді підприємств ОПК, яка все ще залишається чи не єдиними неподіленим «полем» з часів Радянської імперії. Але чинна в країні нормативно-правова база насправді вже має певні запобіжники щодо цих ризиків. Функції регулятора в Україні покладені лише на міністерства, що передбачено Законом України «Про центральні органи виконавчої влади». Проте жодному міністерству в Україні не визначені повноваження щодо формування та реалізації оборонно-промислової політики. Відтак немає ні профільного міністра, ні відповідального за цей сегмент реального сектору економіки [54].

Що ж до втілення функції держави-власника, тобто функції управління майном підприємств оборонної галузі, то зараз її головно здійснює державний концерн «Укроборонпром», хоча оборонні підприємства також є в підпорядкуванні Національного космічного агентства, Міністерства освіти тощо. Виконання функцій з управління суб'єктами господарювання може здійснюватись або через окремий державний орган, наприклад через Агентство з питань ОПК (такі ідеї були, але створення нової керівної структури в нинішніх умовах виглядає абсолютно нераціональним з огляду на брак бюджетних коштів, фахівців тощо) або шляхом створення керівної (акціонерної, холдингової тощо) компанії. Експерти наголошують, що саме в цьому напрямку має рухатися у своїй трансформації державний концерн «Укроборонпром», який у нинішньому своєму статусі як об'єкт

господарювання суперечить новим викликами та новим запитам внутрішнього й зовнішнього середовища. Так, в умовах першого етапу війни з Росією «Укроборонпром» саме завдяки своїм управлінським (фактично директивним) повноваженням відіграв позитивну роль і забезпечив скоординоване виконання вітчизняними підприємствами першочергових заходів, пов'язаних із ремонтом, модернізацію та виробництвом озброєння та військової техніки для задоволення потреб антитерористичної операції на сході України. Утворення «Укроборонпрому» певною мірою сприяло деполітизації оборонно-промислової сфери, що також слід розглядати як позитивний чинник.

Проте на сьогодні є нагальна потреба в уточненні окремих положень статуту «Укроборонпрому», зокрема щодо завдань та функцій, які раніше головним чином були зосереджені на зовнішньоекономічній діяльності. Нині наголос має бути зроблений на реалізацію єдиної науково-технічної та технологічної політики, координацію виробничої діяльності підприємств-учасників насамперед щодо виконання завдань із забезпечення ОВТ державних замовників, вирішення питань імпортозаміщення, розробки та реалізації Стратегії розвитку. Невідкладним завданням є й удосконалення структури самого Концерну, професіоналізація (оновлення) кадрового потенціалу, оптимізація чисельності, функцій та завдань структурних підрозділів, ужиття заходів щодо унеможливлення безпідставного втручання «Укроборонпрому» у господарську діяльність підприємств [54].

Кадрова політика є одним із принципових питань менеджменту в оборонно-промисловому комплексі. Наявність диплому міжнародного зразка є недостатнім для керівництва такою специфічною сферою, як оборонно-промислова. Без розуміння усіх етапів та особливостей життєвого циклу ОВТ – від формування оперативно-технічних вимог, його розробки, виробництва та експлуатації – неможливо ефективно регулювати діяльність у цій сфері. Саме тому питання добору та розстановки керівних кадрів в ОПК – насамперед у державному секторі – це питання номер один для керівництва

держави, уряду, РНБО, «Укроборонпрому» та Міністерства оборони України. Адже всі ці структури певною мірою мають відповідати за кінцевий результат, а не лише обіцяти помітні покращення після 2020 р. [55].

Окремої уваги заслуговують питання фахового ставлення посадових осіб Міністерства оборони до важливості і складності питань імпортозаміщення, а також до розроблення нових технологічних систем озброєння. В оборонному відомстві стала розповсюдженою практика підписання з державними та приватними підприємствами ОПК так званих спільних рішень, згідно з якими підприємство має проводити роботи зі створення нових чи модернізованих озброєнь за власні обігові кошти. Співвідношення між кількістю спільних рішень і виготовлених таким чином зразків – один до ста, та й то це стосується зразків обмежено-технологічного рівня. Шлях таких спільних рішень абсолютно не прийнятний при створенні високотехнологічних сучасних систем та комплексів зброї – зокрема тих же ЗРК для потреб ППО, про що заявляють керівники країни. При виконанні аванпроектів зі створення високотехнологічних та перспективних зразків є нагальна потреба в залученні значної кількості співвиконавців, як це передбачено керівними документами. Усі ці роботи на практиці потребують як державного фінансування, так і адекватного та відповідального ставлення з боку державних замовників [55].

Однією з головних причин відсутності суттєвих змін і помітних зрушень у подоланні корупції в господарчій діяльності підприємств є відсутність реального покарання керівників за неправомірні дії. Так, за інформацією «Укроборонпрому», ним постійно вживаються заходи з мінімізації корупційних ризиків під час закупівлі продукції підприємствами-учасниками (зокрема завдяки запровадженню процедури тендерних закупівель). Було порушено низку справ проти директорів підприємств ОПК, але переважна більшість з них так нічим і не завершилися. З іншого боку, керівники окремих підприємств «Укроборонпрому» вимушені були заявляти про перевищення повноважень з боку керівництва концерну. Бо йшлося про

невиправдане втручання в господарчу діяльність підприємств під виглядом здійснення контролю з боку органу управління. Форми та методи такого контролю інколи призводили до затягування, а то й до зриву заходів з технічного переоснащення виробництв, що негативно впливало на результати господарської діяльності підприємств. Оптимізація форм та методів координації всієї діяльності з боку «Укроборонпрому» в поєднанні зі створенням атмосфери (механізмів) нетерпимості до будь-яких корупційних проявів є одним із головних завдань нового керівництва концерну [55].

Також у рамках проведення міжнародного аудиту державного концерну «Укроборонпром» було б доцільним за кошти іноземних донорів надати Україні допомогу для втілення кращого іноземного досвіду у сфері трансформації законодавства з питань діяльності ОПК, взаємодії з державними замовниками, створення спільних підприємств, передання технологій, реалізації офсетних проектів, а також мінімізації корупційних ризиків у цій сфері. Такий досвід був би дійсно корисним для країни, сприяв би пришвидшенню трансформацій у оборонній галузі та залученню іноземних інвестицій [54].

Стосовно позицій науковців щодо реформування оборонної сфери, то Ю. Кучинський переконаний, що підвищення ефективності адміністративно-правового режиму військового майна в Україні потребує здійснення комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення його правового регулювання та правозастосовної практики, зокрема: уніфікації правової термінології, підвищення прозорості та усунення дублювання процедур матеріально-технічного забезпечення військових формувань, удосконалення організації забезпечення військовим майном, забезпечення підвищення оперативності та об'єктивності заходів нагляду та контролю у сфері управління військовим майном. А саме з метою уніфікації поняття та видів військового майна необхідно: 1) розробити й затвердити Перелік військового майна, у якому визначити види військового майна, зокрема ті з них, які обмежені та вилучені з цивільного обігу; 2) доповнити ст. 1 Закону України

«Про режим майна у Збройних Силах України» положенням про те, що перелік видів військового майна затверджується Міністерством оборони України; 3) ст. 105 Закону України «Про Національну поліцію», ст. 23 Закону України «Про Національну гвардію України», ст. 27 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» конкретизувати положенням про те, що забезпечення відповідних органів військовим майном здійснюється у порядку, визначеному законодавством України [95, с. 187-188].

Для підвищення ефективності організації матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України необхідно розробити Інструкцію з організації матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України, у якій визначити всі етапи та процедури такого забезпечення. Для удосконалення організації забезпечення військовим майном органів системи Міністерства внутрішніх справ України необхідно розробити Інструкцію, у якій слід визначити: 1) види військового майна, які можуть перебувати на обліку органів Міністерства внутрішніх справ України; 2) порядок здійснення технічного регулювання в Міністерстві внутрішніх справ України; 3) порядок здійснення обліку військового майна тощо [95, с. 189].

Як вважає О. Скрипник, з питань реформування оборонної промисловості існують деякі важливі моменти. По-перше, державно-приватне партнерство, адже ні корпоратизація, ні інші заходи не дадуть результатів, поки не буде чинного інструменту державно-приватного партнерства. Це особливо стосується сучасної техніки. По-друге, стосовно створення Агентства з питань ОПК. У нас в Україні воно вже існувало. Наразі українці стикнулися з однією з найбільш катастрофічних проблем організації оборонної промисловості, яка полягає в тому, що у нас фактично немає органу, який би відповідав за політику в цій сфері. Крім цього у нас немає зовнішньої структури, як це є в багатьох країнах, яка б урівноважувала інтереси державних і приватних структур і давала б можливість конкурувати та таким чином розвивати вітчизняні розробки озброєнь. По-третє, що стосується Концерну «Укроборонпром», то брак реформ «Укроборонпрому»

призводить до його неконкурентності. Це є однією з найбільших проблем, оскільки фактично «Укроборонпром» як монополіст, з одного боку, не в змозі робити техніку світового рівня, а з іншого – усуває конкуренцію. Тому треба деякі функції передати Агентству з питань ОПК, забравши в «Укроборонпрому» всі функції імпорту, експорту, контролю тощо та перетворивши його на звичайний концерн, який має право на існування; провести корпоратизацію підприємств. «Укроборонпрому» випаде величезний обсяг роботи [193, с. 40-41].

М. Сунгуровський переконаний, що головними пріоритетними напрямками реформ в оборонній промисловості мають бути: 1. Поступовий та виважений перехід до моделі державного управління функціонуванням оборонної промисловості та військово-технічним співробітництвом (зокрема експортом та імпортом озброєнь), за якої за державою залишаться функції формування, реалізації та координації військово-технічної політики, розробки, узгодження та загального адміністрування програм розвитку ОВТ та оборонного замовлення, загальне керівництво інвестиційною і кредитною політикою, ліцензування та експортного контролю. 2. Реструктуризація оборонної промисловості відповідно до пріоритетів технічної модернізації Збройних Сил (розвитку ОВТ), тенденцій на внутрішньому та зовнішніх ринках і змін в українській економіці. Реструктуризація має бути комплексною, багаторівневою (охоплювати державний, галузевий, виробничий рівні) і стосуватися не лише форм власності, але й фінансових і товарних ринків, менеджменту, кадрового потенціалу на всіх згаданих рівнях. Утворення інтегрованих структур (вертикально-інтегрованих, проектно-орієнтованих) є для окремих сегментів найбільш прийнятною формою, але не має бути принципом реструктуризації всієї оборонної промисловості. 3. Запровадження державою стабільних правил, ефективних стимулів оборонно-промислової діяльності. Уже сьогодні є нагальною потреба розгляду, опрацювання та ухвалення підготовлених законопроектів (змін до чинних законів) стосовно механізмів реалізації прав суб'єктів

господарювання усіх форм власності на володіння, користування та розпорядження ОВТ у процесі їх створення та виготовлення; застосування офсетних схем для імпорту/експорту товарів військового призначення та подвійного використання; залучення до вітчизняної оборонної промисловості кредитів та іноземних інвестицій, надання гарантій їх захисту; застосування лізингових поставок ОВТ тощо. 4. Безпосередня державна підтримка, спрямована на збереження (відновлення) традиційних і створення нових науково-технологічних шкіл, стимулювання раціональної структури кадрового забезпечення підприємств оборонної промисловості, зменшення диспропорцій на ринку кваліфікованої робочої сили – відповідно до перспектив і результатів здійснення реформ, реального розвитку оборонної промисловості. Світова практика свідчить, що ефективним способом виконання цих завдань є державно-приватне партнерство, що сприяє не лише заощадженню та цілеспрямованому використанню ресурсів, але й поширенню спектру рушійних сил реформ, отже – підвищенню їх підтримки та консолідації зусиль на пріоритетних напрямках. 5. Запровадження ефективних схем військово-технічного співробітництва (офсетних, ліцензійних, лізингових, коопераційних тощо), що надають можливість здійснювати як технічну модернізацію Збройних Сил, так і зміцнення оборонно-промислової бази [199, с. 72-73].

Варто зазначити, що велика проблема сьогодення полягає в тому, що Міністерство оборони України не дає замовлень своїм підприємствам. Для того щоб отримати замовлення від Міністерства оборони України, ДП має брати участь у тендері на «Прозорро». У зв'язку з тим, що ДП при МОУ тривали час не фінансувалися, виробничий фонд підприємств прийшов в занепад та не може конкурувати з приватними підприємствами.

Отже, з метою розвитку діяльності державних підприємств у площині оборонно-промислового комплексу необхідне повне оновлення виробничих фондів підприємств; оптимізація управління активами підприємства, орієнтація на конкретні цілі та пріоритети за кожним виробничим сегментом;

спрощення управлінської та виробничої діяльності підприємств оборонної промисловості.

Сектор безпеки та оборони може бути реформовано лише як складову в загальному процесі реформування системи державного управління. Але ні Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки, ні Концепція оптимізації системи центральних органів виконавчої влади взагалі не враховують оборонку. Зокрема з цього процесу випадає і ВПК через виключний вплив Президента у цій сфері, що вносить розрив між формуванням політики (Президент) та її реалізацією (забезпеченням ресурсами (КМУ). Це також створює неможливість для ефективного контролю сфери оборони з боку не тільки КМУ, а й ВРУ. Як результат – корупція та слабка країна [206].

Уже давно в суспільстві йде мова про необхідність створення жорсткої вертикалі управління у сфері функціонування ВПК. Практика показує, що обмеження вдосконалення системи управління в цій сфері виключно створенням різноманітних дорадчих органів (як-то Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу) ніколи не давала позитивних результатів [206].

Певні функції з формування рішень у ВПК та управління Концерном виконує Апарат РНБО: в його структурі функціонує декілька міжвідомчих комісій (1 – Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, 2 – Міжвідомча комісія з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю), які очолюються першим заступником секретаря РНБО й займаються формуванням рішень з питань ОПК та експорту озброєнь. Це також на рівні з призначенням Президентом гендиректора та членів наглядової ради Концерну є втручанням в питання промисловості, які належать виключно до компетенції Кабінету Міністрів [206].

Таким чином, слід зменшити вплив Президента України та Ради національної безпеки і оборони України в площині регулювання оборонно-промислового комплексу, оскільки втручання Президента через призначення

органів управління Державного концерну «Укроборонпром» є прямим втручанням в питання управління оборонно-промислового комплексу, що належить до виключної компетенції Кабінету Міністрів України, а міжвідомчі комісії при Раді національної безпеки і оборони України мають обмежуватись лише консультативними функціями, оскільки вони є дорадчими органами за своїм правовим становищем.

Законом України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. № 3531-VI визначено, що суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; Державний концерн «Укроборонпром» [165], тобто немов пропускаючи спеціалізований центральний орган виконавчої влади, управління переходить до уповноваженого суб'єкта господарювання.

Адже дійсно, для реалізації виваженої та ефективної державної політики у сфері оновлення та переозброєння Збройних Сил України, реформування структури управління військово-промисловим комплексом потрібна нова значно ефективніша система державного управління [206].

Актами Президента України та Кабінету Міністрів України в цій сфері охоплюються лише питання нормативного врегулювання окремих напрямків, унаслідок чого втрачається державний вплив та координація діяльності органів влади у сфері оборонно-промислового комплексу. Такому стану справ сприяє і відсутність окремого центрального органу влади, на який би покладалися організаційні, координаційні та виконавчі функції за всіма аспектами оновлення Збройних Сил та функціонування військово-промислового комплексу, а також формування та реалізації державної політики у цій сфері [206].

Необхідно створити новий ЦОВВ ВПК, і саме у формі міністерства (а не агентства). Це зумовлено такими причинами:

1. У складних умовах агресії та особливого періоду в Україні відсутня політика у сфері управління військово-промисловим комплексом:

Міністерство економічного розвитку і торгівлі відповідно до пп. 49 та 50 Положення про МЕРТ «готує та узагальнює пропозиції щодо формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері функціонування і розвитку оборонно-промислового комплексу, розвитку науково-технічного потенціалу в галузі озброєнь та військової техніки, удосконалення механізму державного регулювання у цій сфері; та забезпечує координацію заходів, що здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади у сфері функціонування і розвитку промислового та оборонно-промислового комплексу» [149].

2. Що стосується найбільшого об'єднання підприємств державної форми власності – Державного концерну «Укроборонпром», то його діяльність не координується та не спрямовується жодним центральним органом влади. Кабінет Міністрів України, будучи вищим органом у системі центральних органів виконавчої влади, не здатен поглиблено та предметно займатись зазначеним питанням. У КМУ просто відсутні для цього людські ресурси. А Укроборонпром не має права на це відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» та Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі». Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, який би забезпечував формування та реалізовував державну військово-промислову політику, на сьогодні в Україні відсутній [206].

3. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року розкриває, що необхідність адаптації української оборонної промисловості до роботи в нових умовах передбачає проведення в середньостроковій перспективі (до 2023 року) структурної перебудови та забезпечення розвитку інституційної спроможності оборонно-промислового комплексу шляхом визначення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [174].

У межах обговорення оновленого законодавства щодо національної безпеки і оборони – як у контексті посади цивільного Міністра оборони з 2019 року, так і стосовно розмежування посад Головнокомандувача Збройних сил України та начальника Генерального штабу України, нової зони впливу Міністра внутрішніх справ України, – з огляду на ключові моменти обговорення мало хто не сприймає таке формулювання: «центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику» [76].

Зокрема, в Законі України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21 червня 2018 року використовується таке формулювання: «центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, після затвердження Стратегії національної безпеки України». І тут закономірно впливає таке питання: що це за орган, назва котрого жодного разу не згадується [14; 15]. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21 червня 2018 року розкриває, що центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, разом з іншими органами сектору безпеки і оборони визначає пріоритетні напрями розвитку оборонно-промислового комплексу, забезпечує нормативно-правове регулювання у цій сфері, аналізує стан та тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу України, розробляє та організовує виконання державних програм розвитку оборонно-промислового комплексу. Головним завданням оборонно-промислового комплексу України є забезпечення оперативних спроможностей сил та засобів сектору безпеки і оборони шляхом постачання нових і модернізації наявних зразків озброєння, військової та спеціальної техніки [164].

Міністерство промислової політики України було реорганізовано шляхом приєднання до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, тому Міністерство майже наслідувало функції попереднього окремого Міністерства промислової політики України стосовно й оборонної

політики також. Наразі в нашій країні функціями центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, володіє відповідне Міністерство, а саме Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, але через відсутність ефективного інформаційного механізму ця сфера залишається розгалуженою, до того ж щоб знайти назву органу і зрозуміти, хто за що відповідає, треба опрацювати не один нормативно-правовий акт. А з огляду на відсутність розуміння відповідальних органів, ініціативи щодо ефективного реформування сфери оборони поки що не співпадають з реаліями сьогодення. Тому з метою ефективної та злагодженої роботи галузі та уникнення непорозумінь з огляду на інформаційну розгалуженість, доцільним було б створення окремого органу для забезпечення формування та реалізації державної військово-промислової політики України та гідного забезпечення розвитку оборонного сектору України [76].

З метою побудови чіткої вертикалі управління оборонно-промисловим комплексом, використовуючи позитивний досвід провідних іноземних держав, Кабінетові Міністрів України необхідно запропонувати: утворення центрального органу виконавчої влади (міністерства), що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, орієнтовану насамперед на забезпечення потреб військових формувань для підвищення обороноздатності та захисту суверенітету України у спосіб, що сприяє розвитку економіки держави. Першочерговими заходами після створення Міністерства могли б бути: на першому етапі – підпорядкування ДК «Укроборонпром» новоствореному ЦОВВ ВПК зі створенням в ньому структури управління підприємствами оборонно-промислового комплексу; на другому етапі – визначити доцільність подальшого існування ДК «Укроборонпром» в чинному вигляді – проведення комплексного реформування (можливо перетворити його в державні вертикально інтегровані компанії – кластери, побудовані за галузевим принципом або за видами ОВТ (з урахуванням вимог Закону України «Про холдингові

компанії» або в іншій організаційно-правовій формі, що буде визначена ефективною); на третьому етапі – провести під контролем держави приватизацію (роздержавлення) підприємств ВПК з урахуванням необхідності забезпечення збереження їх основного профілю діяльності, розвитку та безперервності забезпечення потреб військових формувань (з ухваленням відповідних спеціальних законів для цього) [206].

Таким чином, відповідно до чинного законодавства управління переходить від Кабінету Міністрів України одразу до уповноваженого суб'єкта господарювання (Укроборонпрому), що спричиняє необхідність удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі та впливає на створення нового центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику як агентства з підпорядкуванням Міністерству.

Усе вищевикладене дає підстави зробити такі висновки:

– з метою розвитку діяльності державних підприємств у площині оборонно-промислового комплексу необхідними є: повне оновлення виробничих фондів підприємств; оптимізація управління активами підприємств, орієнтація на конкретні цілі та пріоритети за кожним виробничим сегментом; спрощення управлінської та виробничої діяльності підприємств оборонної промисловості;

– необхідно зменшити вплив Президента України та Ради національної безпеки і оборони України в площині регулювання оборонно-промислового комплексу, оскільки втручання Президента України через призначення органів управління Державного концерну «Укроборонпром» є прямим втручанням в питання управління оборонно-промислового комплексу, що належать до виключної компетенції Кабінету Міністрів України, а міжвідомчі комісії при Раді національної безпеки і оборони України мають обмежуватись лише консультативними функціями, оскільки вони є дорадчими органами за своїм правовим статусом;

– відповідно до чинного законодавства управління переходить від Кабінету Міністрів України одразу до уповноваженого суб'єкта господарювання (Укроборонпрому), що спричиняє необхідність удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі та впливає на створення нового центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику як агентства з підпорядкуванням Міністерству.

Отже, потрібно створити чітку систему суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі, з цією метою пропонуємо:

1) внести зміни до Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. № 3531-VI: статтю 3 доповнити та викласти в такій редакції «1. Суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; Міністерство оборони України; Державне агентство оборонно-промислового комплексу; Державний концерн «Укроборонпром»; доповнити статтею 3-1: «Державне агентство оборонно-промислового комплексу є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі»;

2) внести зміни до Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. №671, а саме доповнити п. 1: «Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки, у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва, державну військово-промислову політику у мирний час та особливий період»;

3) внести зміни до Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671, та до Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. №459, відповідно повноваження Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в площині оборонно-промислового комплексу передати Міністерству оборони України;

4) Кабінету Міністрів України утворити Державне агентство оборонно-промислового комплексу, основним завданням якого буде реалізація військово-промислової політики та управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі;

5) до Статуту Державного концерну «Укроборонпром», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. №993, внести зміни до п. 1, виклавши його в такій редакції: «Функції з управління Концерном та контроль за його діяльністю здійснює Кабінет Міністрів України, Міністерство оборони України; Державне агентство оборонно-промислового комплексу (далі – уповноважені органи управління)». Пункт 31 «Уповноважений орган управління» викласти в такій редакції: «Кабінет Міністрів України як уповноважений орган управління ухвалює рішення про: утворення і припинення Концерну; затверджує Статут Концерну та вносить до нього зміни».

Міністерство оборони України як уповноважений орган управління за погодженням з Кабінетом Міністрів України призначає своїх представників до складу наглядової ради Концерну, призначає керівників державних підприємств Концерну. Державне агентство оборонно-промислового комплексу як уповноважений орган управління ухвалює рішення про включення учасників до складу Концерну та про їх вихід зі складу Концерну; реорганізацію (реструктуризацію) учасників Концерну, які не підлягають приватизації».

Висновки до розділу 3

1. Зроблено висновок, що оскільки Україна є країною-партнером НАТО, чинне реформування вітчизняного оборонно-промислового комплексу спрямоване на приведення до міжнародних стандартів, зокрема до стандартів НАТО, адже в НАТО розвинена чітка та ефективна структура органів, які в цілому забезпечують виконання основних функцій, а саме безпеки, оборони та свободи країн-членів НАТО за допомогою певних політичних і військових засобів, крім того в НАТО успішно функціонують науково-дослідні установи, за допомогою яких здійснюється розроблення об'єктів оборонно-промислового комплексу та аналізуються проблеми й потреби в цій площині.

2. На європейському рівні функціонує міжурядовий орган – Європейське оборонне агентство (The European Defence Agency), що сприяє міжнародній співпраці, розвитку міждержавних відносин у площині оборонно-промислового комплексу, формує та реалізує програми з обороноздатності на європейському рівні, а також запускає нові дослідження в галузі оборони.

3. Узагальнено, що в Литві існує незалежна громадська організація (Асоціація оборонної промисловості Литви), яка спрямована на об'єднання організацій, що займаються питаннями оборони та безпеки, для оптимального використання та розвитку потенціалу своїх членів шляхом прозорої співпраці з литовськими та іноземними державними й неурядовими установами. У Болгарії функціонує асоціація «Болгарська оборонна промисловість», що є некомерційною юридичною особою, яка об'єднує провідні компанії оборонної промисловості для взаємодії між державними органами в галузі оборонної промисловості та підтримки обороноздатності держави.

4. В Італії розвинена широка система органів оборонно-промислового комплексу, а саме органів виконавчої влади (Генеральний штаб оборони,

Центр передових досліджень у галузі оборони, Інститут перспективних оборонних досліджень, Італійський військовий центр стратегічних досліджень, Центр професійної підготовки командування матеріально-технічного забезпечення) та громадських об'єднань (Федерація італійських компаній з аерокосмічної та оборонної промисловості та безпеки), які за гармонійної та тісної взаємодії утворюють оборонно-промисловий комплекс країни та забезпечують її національну безпеку і оборону.

5. Запропоновано створити Державне агентство оборонно-промислового комплексу як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику і має стати суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.

6. Запропоновано визначити, що Міністерство оборони України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки, у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва, державну військово-промислову політику в мирний час та особливий період. Відповідно запропоновано передати повноваження Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в площині оборонно-промислового комплексу Міністерству оборони України.

7. Запропоновано зміни і доповнення до Статуту Державного концерну «Укроборонпром», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 993, щодо підвищення ефективності його державного управління.

ВИСНОВКИ

У **висновках** на основі теорії адміністративного права, чинного законодавства, досягнень публічної адміністрації наведено нове розв'язання наукового завдання стосовно адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, викладено найбільш важливі наукові результати. Основи з них такі:

1. Розкрито зміст адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, що виражається в сукупності засад і адміністративного інструментарію діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо функціонування й розвитку оборонно-промислового комплексу, вираженого у формах і методах адміністративної діяльності та адміністративних процедурах, які формуються на основі норм адміністративного права, створюють відповідний механізм правового регулювання, визначають нормативне, публічно-управлінське, організаційно-правове, виробниче (адміністративно-господарське), науково-дослідницьке, технологічно-правове та режимно-правове забезпечення Збройних Сил України та інших мілітарних структур зброєю, артилерією і боєприпасами до них, бойовою (ракетними установками, літаками, бойовими кораблями, танками, бронемашинами та ін.), стройовою технікою, іншим військовим майном для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та інших національних інтересів України.

2. Визначено адміністративно-правові аспекти забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу, які включають у себе положення щодо: невід'ємності його від системи національної безпеки, необхідності чіткої, логічної побудови в єдину систему забезпечення належного рівня адміністративної взаємодії, координації, співробітництва та контролю різноманітних суб'єктів публічної адміністрації, виробників, наукових установ оборонно-промислового комплексу.

3. Доведено, що принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це основні вихідні засади, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу, визначається політика держави в військово-оборонній сфері, формується механізм адміністративно-правового регулювання з метою виконання завдань та функцій суб'єктами публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу, захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, забезпечення національної безпеки та оборони.

4. Визначено, що нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України – це процес ухвалення нормативно-правових актів, ратифікації міжнародних договорів, комплексного застосування норм права в галузі оборонно-промислового комплексу для реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації, завдань і функцій оборонно-промислового комплексу з метою гарантування національної безпеки та оборони, захисту прав, свобод та інтересів осіб, суспільства та держави.

5. З'ясовано, що адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні – це комплекс правових елементів (завдань, функцій, адміністративних обов'язків та прав, умов та підстав адміністративної відповідальності), які формують, реалізують і гарантують державну політику у сфері національної безпеки та оборони шляхом здійснення виконавчо-розпорядчої, організаційної, господарської та науково-дослідної діяльності щодо об'єктів оборонно-промислового комплексу.

6. Визначено форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як зовнішній вияв владно-розпорядчої, організаційної, науково-дослідної діяльності публічної адміністрації в межах визначеної компетенції для регулювання правовідносин, що виникають, змінюються та

реалізуються у сфері публічного управління оборонно-промисловим комплексом України з метою гарантування національної безпеки й оборони та відповідного захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, суспільства та держави.

7. Запропоновано під методами адміністративної діяльності у сфері регулювання оборонно-промислового комплексу України розуміти основні засоби, способи та прийоми адміністративно-правового впливу на учасників адміністративно-правових відносин у сфері оборонно-промислового комплексу, які спрямовані на підвищення ефективності оборонно-промислового комплексу, підтримку здорової конкуренції, попередження правопорушень у військово-оборонній сфері, розроблення ефективного механізму регулювання оборонно-промислового комплексу та налагодження міжнародної підтримки у військово-оборонній галузі.

8. Визначено, що адміністративні процедури у оборонно-промисловому комплексі України – це встановлена законодавством сукупність послідовних, цілеспрямованих, правових дій, які здійснюються суб'єктами публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу в межах розроблення, виробництва, реалізації, зберігання та використання військової та бойової техніки, іншого військового майна для розвитку оборонно-промислового комплексу та забезпечення національної безпеки. Визначено такі види адміністративних процедур у оборонно-промисловому комплексі України: 1) реєстраційні; 2) дозвільні; 3) контрольно-інспекційні; 4) процедури притягнення до адміністративної відповідальності; 5) процедури надання адміністративних послуг.

9. Здійснено аналіз ефективного зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу, який доводить, що у країнах-учасницях ЄС функціонує ефективна система правового регулювання оборонно-промислового комплексу. Зокрема в Литві та Болгарії незалежні громадські організації об'єднують провідні компанії оборонної промисловості для взаємодії між державними органами в цій галузі та є

аналогами українського «Укроборонпрому». В Італії діє більш розширена система правового регулювання оборонно-промислового комплексу – органи виконавчої влади в тісній співпраці з громадськими об'єднаннями утворюють оборонно-промисловий комплекс країни та забезпечують її національну безпеку і оборону.

10. Встановлено, що удосконалення законодавства щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України має бути спрямоване на: підвищення ефективності публічного управління державними оборонними підприємствами; підняття відповідальності Ради національної безпеки і оборони України у сфері регулювання оборонно-промислового комплексу; удосконалення системи суб'єктів державного управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі шляхом реформування центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е. Економічна безпека оборонної промисловості України в системі національної безпеки держави: дис. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук 21.04.02. Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків, 2017. 448 с.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Т. 1. Загальна частина. Київ: Юрид. думка, 2004. 584 с.
3. Авер'янов В. Б. Вибрані наукові праці. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. 448 с.
4. Александров О. С. Оборонна промисловість Європейського Союзу: сучасний досвід трансформації. *Стратегічні пріоритети*. 2013. №2. С. 168-177.
5. Алексеев С. С. Проблемы теории права : курс лекций в 2-х т. Свердловск, 1972. Т. 1. 340 с.
6. Алешенков М. С. Секьюритология : монографія. М. : МГУЛ, 2008. 104 с.
7. Алфьоров С. М. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. Київ: Центр учбової л-ри, 2011. 216 с.
8. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
9. Асадулаев А. Б. Социально-экономическая безопасность в системе национальной безопасности. *Проблемы современной экономики*. 2009. №3. С. 115-118.
10. Атаманчук І. В. Поняття та елементарна будова механізму процесуально-правового регулювання. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2012. № 4. С. 20-24.
11. Афанасьєв К. К. Адміністративні договори – реалії та перспективи. Луганськ, 2004. 320 с.

12. Байтин М. И. Теоретические вопросы правовой процедуры. Журнал российского права. 2000. № 8. С. 47-51.
13. Бандурка О. М. Адміністративний процес: підручник для вищих навч. закл. Київ, 2002. 288 с.
14. Баюк М. І. Формування та реалізація політики державної безпеки в гуманітарній сфері України: дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.05. Хмельницький університет управління та права, Хмельницький, 2018. 373 с.
15. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Дьяченко О.В. та ін. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2005. 544 с.
16. Білодід І. Словник української мови: в 11 томах. 1970-1976. URL: <http://sum.in.ua/s/pryznachennja>
17. Білодід І. Словник української мови: в 11 томах. 1970-1976. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpeka>
18. Богданович В. Ю., Семенченко А.І., Єгоров Ю.В., Бортник О.О. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах : монографія. Київ: Видавництво Кий, 2007. 370 с.
19. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. Київ, 2001. 300 с.
20. Бойко В. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих судів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. НДІ публіч. права. Київ, 2016. 16 с.
21. Большаков В. Н. Моніторинг в агропромисловому комплексі України: поняття, види, правове забезпечення: монографія. Київ: Магістр-XXI ст., 2008. 412 с.
22. Большаков В. Н. Необхідність моніторингу в інноваційній діяльності АПК України в межах правового регулювання. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Сер. : Право : зб. наук. пр. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ: ВЦ НУБіП України, 2013. Вип.185, ч. 2. С. 384-389.

23. Большаков В. Н. Правові засади використання легальних методів моніторингу техніки АПК України. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Сер. : Право : зб. наук. пр. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ: ВЦ НУБіП України, 2013. Вип.185, ч. 1. С. 234-242.

24. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України : навч. посібн. Х., 2008. 368 с.

25. Братель С. Г. Класифікація адміністративних процедур. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014. Т.14. С. 214-220.

26. Братель С. Г. Місце адміністративної процедури в структурі права. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2015. № 1(1). С. 57-63.

27. Брус Т. М. Удосконалення процедури надання адміністративних послуг в органі публічного управління. *Вісник Академії митної служби України*. Сер.: Державне управління. 2013. № 2. С. 22–29.

28. Буткевич С. А. Форми та методи діяльності Держфінмоніторингу України (адміністративно-правовий аспект). *Право і Безпека*. 2008. Т. 7, №2. С. 110-115.

29. Българска отбранителна индустрия: официален сайт. 2018. URL: <http://www.bdia-bg.com/bg/about/statut>

30. Българска отбранителна индустрия: официален сайт. История. 2018. URL: <http://www.bdia-bg.com/bg/about/istoria>

31. Васильев А. М. Правовая система социализма : понятие, структура, социальные связи. Кн. 1. Москва: Юрид. лит., 1986. 368 с.

32. Ведерников Ю. А., Папірна А. В. Теорія держави і права: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 333 с.

33. Відносини Україна – НАТО. Вікіпедія: онлайн енциклопедія 2018. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%>

D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%
D1%97%D0%BD%D0%B0_%E2%80%94%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%
9E

34. Військові розвідники та волонтери нагородили колектив «Житомирського бронетанкового заводу». Укроборонпром: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/media/vijskovi-rozvidnyku-ta-volontery-nagorodyly-kolektyv-zhytomyrskogo-bronetankovogo-zavodu.html>

35. Возженников А. В. Национальная безопасность: теория, політика. Стратегия. М. : НПО «МОДУЛЬ», 2000. 240 с

36. Галуцько В. В. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.

37. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

38. Ганзицька Т. С. Теоретико-правовий аналіз поняття принципів права. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія : Право. 2014. Вип. 2. С. 19-24.

39. Гаруст Ю. В. Виды гарантий обеспечения прав граждан в налоговой сфере. Юридическая наука и практика: *Вестник Нижегородской академии МВД России*. 2013. № 24. С. 63–67.

40. Гаруст Ю. В. Поняття адміністративно-правового механізму забезпечення прав громадян у податковій. *Наука і правоохорона*. 2012. №3 (17). С. 16–20.

41. Гаруст Ю. В. Система гарантій забезпечення прав громадян у податковій сфері. *Форум права*. 2014. № 1. С. 87–92.

42. Глазов О. В. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]*. Сер. : Політологія. 2011. Т. 155, Вип. 143. С.42-46.

43. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ: Наук, думка, 2004. 448 с.

44. Гончаренко О. М. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. *Наука і оборона*. 2002. № 1. С. 18-24.

45. Горбач М. І. Адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права: теорія і практика. : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. НДІ публічного права. Київ. 2017. 202 с.

46. Горбулін В. П. Проблеми державного регулювання цін на продукцію оборонно-промислового комплексу України. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 2. С. 112-118.

47. Городецька І. А. Методи адміністративної діяльності спеціально вповноважених органів виконавчої влади у сфері державного контролю за використанням та охороною. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №3. С. 43-48.

48. Городецька І. А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60-66.

49. Горшенев В. М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе. Москва: Юрид. лит., 1972. 258 с.

50. Грек М. В. Методи адміністративної діяльності служби безпеки України. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2012. № 25. С.233-241.

51. Гумін О., Пряхін Є. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. Львів: *Наше право*. №5. 2014. С. 35-37.

52. Гусарев С. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2000. № 1. С. 39-44.

53. Гусаров С. Визначення понять адміністративної процедури та адміністративного процесу в адміністративному праві України. *Вісник Академії управління МВС*. 2008. № 3. С. 6-18.

54. Десять больових точок оборонно-промислового комплексу та ДК «Укроборонпром»: частина А. *Defence-ua: інформаційний веб-портал*. 2018. URL: <https://defence-ua.com/index.php/statti/4214-10-bolovykh-tochok-oboronno-promyslovoho-kompleksu-ta-dk-ukroboronprom>

55. Десять больових точок оборонно-промислового комплексу та ДК «Укроборонпром»: частина Б. *Defence-ua: інформаційний веб-портал*. 2018. URL: <https://defence-ua.com/index.php/statti/4215-10-bolovykh-tochok-oboronno-promyslovoho-kompleksu-ta-dk-ukroboronprom-chastyna-b>

56. Деякі питання Державного концерну «Укроборонпром»: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 993. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал*. 2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993-2011-p>

57. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (методологія дослідження та забезпечення): Монографія. – Харків: Константа, 2006. 440 с.

58. Діденко С. В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». Київ, 2016. 36 с.

59. Доманчук Д. П. Деякі економічні аспекти парадигми формування стратегії продовольчої безпеки в регіонах. *Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті*. К. : ІАЕ УААН, 2001. С. 207-210.

60. Задихайло О. А. Щодо визначення адміністративного договору в адміністративному праві України. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. «Право». 2012. Вип. 19. С. 101-105.

61. Зайчук О.В., Онищенко Н.М. Теорія держави і права: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

62. Іванік О. М. Содержание административно-правового регулирования оборонно-промышленного комплекса Украины. *Международный научно-практический журнал «Право и Закон»*. 2018. №1. С. 51-56.

63. Іванік О. М. Формы административной деятельности публичной администрации по правового регулирования оборонно-промышленного комплекса Украины. *Научно-методический журнал «Право и Политика»*. 2017. № 2. С. 62-66.

64. Іванік О. М. Адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 83-88.

65. Іванік О. М. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. С. 107-114.

66. Іванік О. М. Методи адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Том 2. С. 122-127.

67. Іванік О. М. Нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 113-117.

68. Іванік О. М. Принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3 (9). Т. 3. С. 183-187.

69. Іванік О. М. Актуальні питання використання методів заохочення та переконання адміністративній діяльності Державного Концерну «Укроборонпром». *Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 3–4 листопада 2017 р. Дніпро : ГО «Правовий світ», 2017. С. 88-91.*

70. Іваник О. М. Роль реєстраційних та дозвільних адміністративних процедур у правовому регулюванні оборонно-промислового комплексу України. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, Україна, 7–8 вересня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 47-50.

71. Іваник О. М. Теоретичні питання визначення публічного статусу Державного Концерну «Укроборонпром». *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 14–15 вересня 2018 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 70-74.

72. Іванищук А. Адміністративно-правове регулювання діяльності судової гілки влади: теорія і практика : монографія. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Інститут права та суспільних відносин. Київ: Ун-т «Україна». 2014. 356 с.

73. Інформаційне агентство «Оборонно-промисловий кур'єр»: інформаційний веб-портал. 2018. URL: <http://opk.com.ua/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/>

74. Кабмін затвердив програму розвитку оборонки з урахуванням стандартів НАТО. УНІАН. 2018. URL: <https://economics.unian.ua/industry/1940739-kabmin-zatverdiv-programu-rozvitku-oboronki-z-urahuvannyam-standartiv-nato.html>

75. Калюжний Р. А., Забарний Г. Г., Шкарупа В. К. Адміністративне право України: підручник. Київ: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. 368 с.

76. Коваль К. Оборонно-промисловий комплекс України. Як контролювати те, чого не існує. *Кореспондент: інформаційний веб-портал*. 2018. URL: <https://blogs.korrespondent.net/blog/politics/4010087/>

77. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 №2747-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 32. Ст. 1918.

78. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 10. Ст. 108.
79. Колодій А. М. Принципи права України. Київ, 1998. 208 с.
80. Колодій А., Копейчиков В. Загальна теорія держави і права: навч. посібник. Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: Юрінком Інтер. 1998. 317 с.
81. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
82. Колпаков В. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер. 2008. 256 с.
83. Колпаков В. К., Коваленко В. В., Кузьменко О. В. та ін. Курс адміністративного права України: підручник. Нац. акад. внутр. справ. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 805 с.
84. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія. Х. : Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
85. Кондратьєв Я. Ю. Концепція національної безпеки України: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду. К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 20 с.
86. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
87. Корельський В., Перевалова В. Теория государства и права: учебник для вузов Москва: НОРМА-ИНФА. 2002. 549 с.
88. Косолапов Н. Национальная безопасность в меняющемся мире (К дискуссии о содержании понятия). *Мировая экономика и международные отношения*. 1992. № 10. С. 67-75.
89. Кравцова Т., Солонар А. Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації. Харків: *Форум права*. 2010. № 4. С. 522-525.
90. Кривицький Ю. В. Механізм регулювання в сучасній теорії права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 74-79.

91. Крім того, на сайті Альянсу роз'яснили, що після отримання статусу «країни-аспіранта» держави отримують запрошення до діалогу з НАТО щодо їх прагнень та реформ, що з цим пов'язані. УНН. 2018. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1719318-ukrayina-otrimala-vid-nato-status-krayini-aspiranta>

92. Кулицький С. Сучасний етап розвитку оборонно-промислового комплексу і виробництва продукції подвійного призначення в Україні. *Офіційний веб-сайт Центру досліджень соціальних комунікацій*. 2018. URL: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3422:ukrajinskij-oboronno-promislovij-kompleks-stan-ta-tendantsiji&catid=8&Itemid=350

93. Курило В. І. Місце та роль адміністративних правовідносин у механізмі адміністративно-правового регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Юридичні науки. 2017. № 4. С.30-35.

94. Кучинський Ю. Д. Адміністративно-правовий режим військового майна в Україні. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Державний науково-дослідний інститут МВС України, Київ, 2017. 23 с.

95. Кучинський Ю. Д. Адміністративно-правовий режим військового майна в Україні. : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Державний науково-дослідний інститут МВС України, Київ, 2017. 222 с.

96. Лагода О. С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 21 с.

97. Лазур Я. В. Методи адміністративно-правового захисту прав і свобод громадян у сфері державного управління. *Форум права*. 2010. №1. С. 201-207.

98. Лебедєв П. Нова українська армія – мета реальна і економічно вигідна. Урядовий кур'єр: інформаційний веб-портал. 2013. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/pavlo-lebedyev-nova-ukrayinska-armiya-meta-realna/>

99. Левченко О. В. Адміністративні процедури: оновлені підходи до положень про критерії класифікації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 1. С. 62-64.

100. Лемак О. В. Конституційно-правові основи забезпечення національної безпеки в Угорщині: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2017. 221 с.

101. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Національна академія внутрішніх справ. К. : Кондор, 2008. 552 с.

102. Ліпкан В. А. Національна безпека України: кримінально-правова охорона. *Серія: Національна і міжнародна безпека*. Київ: КНТ, 2007. 280 с.

103. Ліпкан В. А. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. К. : Текст, 2006. 256 с.

104. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки : підручник. К. : КНТ, 2009. 631 с.

105. Ліпкан В. А. Поняття системи забезпечення національної безпеки України. *Право і безпека*. 2003. №2(4). С.57-60.

106. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. К., 2005. 21 с.

107. Лошицький М. В. Новий погляд на категоріальний апарат теорії профілактики правопорушень. *Митна справа*. 2014. № 1(2.1). С. 33-40.

108. Лошицький М. В. Організаційно-правові засади поліцейської діяльності служби охорони громадського порядку в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. №3. С. 89-97.

109. Лошицький М. В. Теоретико-правові засади надання послуг працівниками поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 18-24.

110. Магда С. О. До питання про поняття та ознаки адміністративного договору. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія : Право. 2013. № 1062, вип. 14. С. 81-83.

111. Малько А. Теория государства и права: учебник. Москва: Юристь. 1996. 397 с.

112. Марченко М. Н. Теория государства и права : ученик. М. : Юридическая литература, 1996. 432 с.

113. Матвіїшин Є. Г. Оборонно-промисловий комплекс України в умовах економіки постіндустріального суспільства: аналіз та перспективи. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 959-963.

114. Материалы XXVII съезда Коммунистической партии Советского Союза. М. : Политиздат, 1986. 352 с.

115. Миколенко О. І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2011. 40 с.

116. Місія Концерну «Укроборонпром». *Укроборонпром: офіційний веб-портал*. 2018. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/pro-kontsern/misiya-kontsernu>

117. Молдован В. В. Правознавство: цікаве і мудре : навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К. : Алерта, 2012. 255 с.

118. Момот Т. В. Оборонно-промисловий комплекс України: пріоритетні напрями реформування в умовах євроінтеграції. *Економіка і регіон*. 2015. № 5. С. 27-33.

119. Музичук О. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу. Харків: *Форум права*. 2008. № 1. С. 316-321.

120. На Сумщині за корупцію притягнуто до адміністративної відповідальності директора одного з державних підприємств «Укроборонпрому». *Веб-сайт Військової прокуратури Центрального регіону України*. 2017. URL:

https://www.vppnr.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=206057&fp=170

121. Наглядова рада «Укроборонпрому» схвалила початок проведення незалежного аудиту. *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/bez-rubryky/naglyadova-rada-ukroboronpromu-shvalyla-pochatok-provedennya-nezalezhnogo-audytu-1.html>

122. Наумов В. І. Система, зміст і значення адміністративних процедур у діяльності регіональних управлінь МВС України. *Адміністративне право і процес*. № 2 (12). 2015. С. 112–117.

123. Неботов П. Г. Організаційно-економічний механізм експортного контролю. : дис. на здобуття наукового ступеня канд. економічних наук 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ, 2018. 261 с.

124. Невзоров І. Л. Принцип законності в правозастосувальній діяльності: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.01 Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2003. 196 с.

125. Незавершеність законотворчого процесу у сфері військово-технічної та оборонно-промислової політики гальмує переозброєння та ВТС України. *Оборонно-промисловий кур'єр*: веб-сайт. 2018. URL: <http://opk.com.ua/%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5/>

126. Нижник О. Адміністративно-правові інструменти реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 117-121.

127. Нікітін Ю. В. Кримінологія внутрішньої безпеки суспільства: невід'ємна складова національної безпеки України. *Юридична наука*. 2014. № 3. С. 91-99.

128. Нікітін Ю. В. Національна безпека України в сучасних умовах: ризику і фактори впливу. *Юридична наука*. 2015. № 2. С. 141-147.

129. Оборонно-промисловий комплекс України. Вікіпедія: онлайн енциклопедія. 2018. URL:

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE-](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE-)

[%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8)

130. Одноралов І. В., Пчелінцев С. М. Як знайти кошти для ОПК. *Оборонний вісник*. 2013. Випуск № 1. С. 22-29.

131. Окар-Балаж Я. І. Деякі питання визначення правового статусу особи у адміністративному праві. *Наше право*. 2015. № 2. С. 81-85.

132. Оксінь В. Ю. Адміністративно-правове регулювання банківської системи: деякі теоретичні аспекти. *Митна справа*. 2014. № 4 (94), частина 2. С. 181–186.

133. Оксінь В. Ю. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання банківської системи. *Митна справа*. 2014. № 5 (95), частина 2, книга 1. С. 9–14.

134. Оксінь В. Ю. Принципи адміністративно-правового регулювання банківської системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. №5. С.80–82.

135. Оніщенко Н., Зайчук О. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2008. 366 с.

136. Правила сертифікації повітряних суден, пов'язаних з ними виробів, компонентів та обладнання, які належать до військової техніки, а також організацій розробника та виробника (Частина-21В)". Затверджені Наказом Міністерства оборони України від 3 листопада 2016 №586. *Офіційний вісник України*. 2017. № 7.

137. Павліченко В. М. Поняття нормативно-правового забезпечення праці державних службовців. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10-1(1). С. 143-146.

138. Панов Н. И. Словарь терминов по теории государства и права : учебное пособие. Х. : Основа, 1997. 180 с.

139. Пантелеев В. Ю. Административная деятельность органов внутренних дел: учебное пособие для подготовки к экзаменам. Екатеринбург: Изд-во Уральского юридического института МВД России, 2002. 57 с.

140. Панчишин А. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.

141. Патерило І. В. Інститут інструментів діяльності публічної адміністрації у системі адміністративного права України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. №1. С. 283-289.

142. Пахомова Т. М. Місце дозвільної системи в механізмі адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: : Право. 2014. Вип. 26. С. 158-162.

143. Пашинський В. Й. Генеза адміністративно-правового забезпечення оборони України. *Юрид. вісн. Повітр. і косм. право* : Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. 2017. № 1. С. 64-73.

144. Пендюра М. М. Національна безпека України в контексті сучасних європейських в контексті сучасних європейських геополітичних трансформацій: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київський національний ун-т внутрішніх справ. К., 2006. 211 с.

145. Пилипенко П. Д., Буряк В. Я., Козак З. Я. Трудове право України: навч. посіб. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 536 с.

146. Плавич В. П. Правове регулювання ринкових економічних відносин. *Правова держава*. 2002. № 4. С. 175-184.

147. Плахута В. Україні потрібна нова «архітектура» в ВПК. *Ліга блогів*: інформаційний веб-портал. 2018. URL: <http://blog.liga.net/user/vplakhuta/article/30230>

148. Погребняк С. Втілення принципів права в юридичних актах. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 2 (45). С. 21-32.

149. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. 2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>

150. Положення про Міністерство оборони України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. 2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF>

151. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки» від 18 жовтня 2017 р. № 786. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. 2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/786-2017-п>

152. Попов Л. Л. Административное право. Москва: Юрайт, 2010. 444 с.

153. Поярков В. О. Адміністративно-правові методи діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави. *Наукові праці МАУП*. 2014. Вип. 42. С. 136-140.

154. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 №5203-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 32. Ст. 409.

155. Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999 № 464-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 17. Ст.111.

156. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20.02.2003 № 549-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 23. Ст. 148.

157. Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу – учасників Державного концерну «Укроборонпром» та забезпечення їх стабільного розвитку: Закон України від 06.09.2012 № 5213-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 32. Ст. 413.

158. Про затвердження Положення про дозвільну систему: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 № 576. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал*. 2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF>

159. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 №671. *Офіційний вісник України*. 2014. № 97.

160. Про затвердження Положення про представництва державних замовників з оборонного замовлення на підприємствах, в установах і організаціях: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2009 № 1107. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал*. 2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1107-2009-п>

161. Про затвердження Статуту Державного концерну «Укроборонпром»: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 993. *Укроборонпром: офіційний веб-портал*. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/pro-kontsern/dokumenty>

162. Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України: Указ Президента України від 28 грудня 2010 р. № 1245. *Офіційний вісник Президента України*. 2011. № 1.

163. Про Міжвідомчу комісію з питань оборонно-промислового комплексу: Указ Президента України від 12.06.2015 № 329/2015. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал*. 2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/329/2015>

164. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 132.

165. Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі: Закон України від 16.06.2011 № 3531-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 4 Ст. 23.

166. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 03.03.1998 № 147/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34.

167. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999 № 1075-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48.

168. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.

169. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал*. 2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

170. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15 січня 2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. №14. Ст. 96.

171. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал*. 2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/92/2016/paran12#n12>

172. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал*. 2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/conv>

173. Про схвалення Концепції Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до

2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 19-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 7.

174. Про схвалення Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 442-р. *Урядовий кур'єр офіційне*. 2018. № 121.

175. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №46. Ст. 456.

176. Про утворення Державного концерну «Укроборонпром»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 № 1221. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. 2010. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-%D0%BF>

177. Про утворення Міжвідомчої координаційної комісії з питань імпортозаміщення: Постанова Кабінет Міністрів України від 04.04.2018 № 251. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. 2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/251-2018-%D0%BF>

178. Про членів Наглядової ради Державного концерну «Укроборонпром»: Указ Президента України від 17.03.2014 № 309/2014. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. 2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/309/2014>

179. Профіль Концерну «Укроборонпром». *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2018. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/pro-kontsern/profil-kontsernu>

180. Пухтецька А.А. Про зміст і спрямованість принципів адміністративного права. *Адміністративне право і процес*. 2014. №3(9). С.73-86.

181. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. Вид. 9-е, зі змін. Л. : Край, 2007. 188 с.

182. Резнікова О. О., Цюкало В. Ю., Паливода В. О. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. К. : НІСД, 2015. 58 с.

183. Роль державно – приватних підприємств у воєнній промисловості України. *Defence*: інформаційний веб-портал. 2017. URL: <https://defence-ua.com/index.php/statti/1816-rol-derzhavno-pryvatnykh-pidpryyemstv-u-voynniy-promyslovosti-ukrayiny>

184. Сабецький Б. В. Становлення і розвиток правового регулювання трудових відносин в США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 20 с.

185. Савченко С. С. Визначення місця реєстраційних процедур в системі адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 772-777.

186. Сазонець О. М., Захарова Д. С. Розвиток оборонно-промислового комплексу України: основні ризики та перспективи. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. Випуск 1(73). 2016. С. 94-100.

187. Семенишин А. В. Оборонно-промисловий комплекс України: господарсько-правові аспекти реформування : монографія. Харків : Юрайт, 2015. 191 с.

188. Семенишин А. В. Господарсько-правове забезпечення функціонування оборонно-промислового комплексу в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04. Харків : Б.в., 2014 . 20 с.

189. Семенов В. М. Конституционные принципы гражданского судопроизводства. М. : Юридическая литература, 2012. 152 с.

190. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник Київ: НАДУ, 2011. 730 с.

191. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. Харків: Еспада, 2006. 776 с.

192. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень. Київ: Довіра, 2006. 789 с.

193. Скрипник О. Потреби і проблеми реформування системи управління оборонною промисловістю в Україні. *Моніторинг викликів*

урядуванню в секторі безпеки України. Матеріали шостої міжнародної конференції «Урядування в секторі безпеки: виробництво, продаж і закупівля озброєнь» 1-2 лютого 2017р., Київ, Україна. С. 40-41.

194. Слободяник С. П. Український оборонно-промисловий комплекс у системі міжнародних економічних зв'язків. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2014. Вип. 38. С. 95-101.

195. Сорокин В. В. Судебная практика как источник права: за и против. *Сибирский юридический вестник*. 2002. № 3. С. 20-25.

196. Старчук О. В. Щодо поняття принципів. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 40-43.

197. Статут Державного концерну «Укроборонпром»: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 №993. *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/pro-kontsern/dokumenty>

198. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. 624 с.

199. Сунгуровський М. Оборонно-промисловий комплекс України: проблемні питання. Центр Разумкова. *Національна безпека і оборона*. №8. 2004. С. 37-42.

200. Сунгуровський М. Проблеми реформування оборонної промисловості України. *Моніторинг викликів урядуванню в секторі безпеки України*. Матеріали шостої міжнародної конференції «Урядування в секторі безпеки: виробництво, продаж і закупівля озброєнь» 1-2 лютого 2017р., Київ, Україна. С. 62-73.

201. Сырых В.М. Теория государства и права. М. : Юстицин-форм, 2001. 592 с.

202. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: полный курс. Москва: 2001. 652 с

203. Ткач І.М. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в оборонно-промисловому комплексі України. *Проблеми науки*. 2007. №3. С.23-28.

204. Ткаченко В. І. Шляхи формування системи забезпечення національної безпеки. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2015. № 2(43). С.3-8.

205. У Києві відбудеться перший інвестиційний форум у сфері оборонної промисловості України. *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/pro-golovne/u-kyuevi-vidbudetsya-pershuj-investytsijnyj-forum-u-sferi-oboronnoyi-promyslovosti-ukrayiny.html>

206. Україні потрібна нова «архітектура» в ВПК. *Ліга блогів*: інформаційний веб-портал. 2018. URL: <https://blog.liga.net/user/vplakhuta/article/30230>

207. Українська оборонна та безпекова промисловість (АУОБП): офіційний веб-сайт. 2018. URL: <http://dsia.com.ua/>

208. Укроборонпром втілюватиме машинобудівні інновації Національного транспортного університету. *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/pro-golovne/ukroboronprom-vtilyuvatyme-mashynobudivni-innovatsiyi-natsionalnogo-transportnogo-universytetu.html>

209. Укроборонпром підписав Меморандум про співпрацю з Миколаївською ОДА *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/media/ukroboronprom-pidpysav-memorandum-pro-spivpratsyu-z-mykolayivskoyu-oda.html>

210. Укроборонпром» модернізує систему прозорих закупівель. *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/media/ukroboronprom-modernizuye-systemu-prozoryh-zakupivel-dlya-vsih-pidpriumstv.html>

211. Укрспецекспорт відзначено професійною премією «Zakupki.kraci». *Укроборонпром*: офіційний веб-портал. 2017. URL:

<http://ukroboronprom.com.ua/uk/media/ukrspetseksport-vidznacheno-profesijnoyu-premiyeyu-zakupki-krashhi.html>

212. Уряд затвердив Державну цільову програму реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу України 2021. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?id=0ab468c7-9e35-428c-a323-fad4da29d58d>

213. Цицерон. О государстве; О законах; О старости; О дружбе; Об обязанностях; Речи; Письма; [сост., примеч., аннот. Е. В. Ляпустина ; авт. предисл. Е. И. Темнов]. М. : Мысль, 1999. 782 с.

214. Цуркан М. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів. Монографія. Харків. 2010. С. 51-55.

215. Чабаненко М. М. Поняття принципів аграрного права. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 110-116.

216. Чумаченко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2017. 20 с.

217. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія : [в 6 т.]. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 5: П-С. 2003. 736 с.

218. Шопіна І. М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: дис. доктора юрид. наук : 12.00.07. К., 2012. 514 с.

219. Федик І. Українська оборонка: підводні камені переходу на стандарти НАТО. *Главком*. 2017. URL: <https://glavcom.ua/publications/ukrajinska-oboronka-pidvodni-kameni-perehodu-na-standarti-nato--415295.html>

220. Як реформується оборонно-промисловий комплекс України. *Біла хата*: інформаційний веб-сайт. 2018. URL: <http://bilahata.net/yak-reformujetsya-oboronno-promyslovyj-kompleks-ukrajiny/>

221. Яременко В., Сліпушко О. Новий словник української мови. В 3-х т. Київ: Аконіт. 2008. 928 с.

222. Яценко Т. В. Правова природа адміністративних актів. *Адм. право і процес*. 2016. № 1.

223. About the STO. STO NATO: official website. 2018. URL: <https://www.sto.nato.int/Pages/organization.aspx>

224. AIAD: official website. 2018. URL: <http://www.aiad.it/it/aiad.wp>

225. Centro Alti Studi per la Difesa (CASD). Ministero della Difesa: official website. 2018. URL: http://www.difesa.it/SMD_/CASD/Pagine/default.aspx

226. Centro Militare di Studi Strategici. Ministero della Difesa: official website. 2018. URL: http://www.difesa.it/SMD_/CASD/IM/CeMiSS/Pagine/default.aspx

227. Diem G. N. American Foreign Policy I: Sixteen Key Shaping American Foreign Policy. 2018. URL: <http://www.amforeignpolicy.bravepages.com/AFP7.html>

228. Istituto Alti Studi per la Difesa. Ministero della Difesa: official website. 2018. URL: http://www.difesa.it/SMD_/CASD/IM/IASD/Pagine/default.aspx

229. Istituto Superiore di Stato Maggiore Interforze. Ministero della Difesa: official website. 2018. URL: http://www.difesa.it/SMD_/CASD/IM/ISSMI/Pagine/default.aspx

230. Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės asociacija: oficiali svetainė. 2018. URL: <https://www.lgspla.lt/apie-mus/>

231. Our current priorities: The European Defence Agency: official website. 2018. URL: <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities>

232. Ronald Reagan. National security. 2018. URL: https://ipfs.io/ipfs/QmXoypizjW3WknFiJnKLwHCnL72vedxjQkDDP1mXWo6uc0/wiki/National_security.html

233. Rothschild E. Introduction. Common Security in Asia: New Concepts of Human security. T. Matsumae, L. C. Chen (eds). Tokyo, 1995. P. 3.

234. Segretariato Generale della Difesa e Direzione Nazionale degli Armamenti. *AIAD*: official website. 2018. URL: <http://www.aiad.it/it/sgddna.wp;jsessionid=244BD932D4FA48DD0942B5A01495D826>

235. Statuto *AIAD*: official website. 2018. URL: http://www.aiad.it/aiad_res/cms/documents/STATUTOAIAD2017_concop.pdf

236. The Defence Investment Division Portal: official website. 2018. URL: <https://diweb.hq.nato.int/Pages/default.aspx>

237. The European Defence Agency: official website. 2018. URL: <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/member-states>

238. The National Security Strategy of the United States of America. Washington, 2006. 54 p.

239. The NATO Industrial Advisory Group: official website. 2018. URL: https://diweb.hq.nato.int/niag/Pages_Anonymous/Default.aspx

240. The NATO Industrial Advisory Group: official website. 2018. URL: https://diweb.hq.nato.int/niag/Pages_Anonymous/Generic_description.aspx

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Іваник О. М. Адміністративні процедури правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 83-88.

2. Іваник О. М. Принципи адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3 (9). Т. 3. С. 183-187.

3. Іваник О. М. Методи адміністративної діяльності стосовно правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Том 2. С. 122-127.

4. Іваник О. М. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. С. 107-114.

5. Іваник О. М. Нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 113-117.

6. Іваник О. М. Формы административной деятельности публичной администрации по правового регулирования оборонно-промышленного комплекса Украины. *Право и Политика*. 2017. № 2. С. 62-66. (Кыргызская Республика).

7. Іваник О. М. Содержание административно-правового регулирования оборонно-промышленного комплекса Украины. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 51-56. (Кыргызская Республика).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Іваник О. М. Актуальні питання використання методів заохочення та переконання адміністративній діяльності Державного Концерну «Укроборонпром». *Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (м. Дніпро, 3–4 листопада 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 88-91.

9. Іваник О. М. Роль реєстраційних та дозвільних адміністративних процедур у правовому регулюванні оборонно-промислового комплексу України. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (м. Одеса, Україна, 7–8 вересня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 47-50.

10. Іваник О. М. Теоретичні питання визначення публічного статусу Державного Концерну «Укроборонпром». *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (м. Львів, 14–15 вересня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 70-74.

БЛАНК
соціологічного опитування громадян щодо проблем
у сфері оборонно-промислового комплексу України

Шановний респонденте! Вашій увазі надається бланк соціологічного опитування щодо проблем у сфері оборонно-промислового комплексу України. Опитування є анонімним, відповідно просимо Вас надати правдиві відповіді. На кожне питання треба надати відповідь – наприклад, «Так» або «Ні» у графі навпроти шляхом постановлення позначки (наприклад, «+», або «V»). Результати Вашої активної громадянської позиції буде використано для розроблення рекомендацій щодо покращення сфери оборонно-промислового комплексу України.

Дякуємо Вам за участь.

Чи потрібно збільшувати фінансування оборонно-промислового комплексу України?		
Так	Ні	
Чи доцільно оборонний бюджет України робити таємно?		
Так	Ні	
На якому рівні забезпечені Збройні Сили України новітньою зброєю та іншою технікою, які виробляє оборонно-промисловий комплекс?		
Добре	Задовільно	Незадовільно
Чи варто впроваджувати стандарти НАТО у сфері оборонно-промислового комплексу України?		
Так	Ні	
Чи потрібно реформувати Державний концерн «Укроборонпром»?		
Так	Ні	

РЕЗУЛЬТАТИ

соціологічного опитування громадян України щодо проблем
у сфері оборонно-промислового комплексу України

Вибірковим анкетуванням було охоплено 508 респондентів. Час проведення анкетування – перше півріччя 2018 і друге півріччя 2018 року. 15% респондентів відмовилися відповідати на питання з причин браку часу та роздратованості, викликані складною ситуацією в державі.

Чи потрібно збільшувати фінансування оборонно-промислового комплексу України?		
Так		Ні
74%		26%
Чи доцільно оборонний бюджет України робити таємно?		
Так		Ні
42%		58%
На якому рівні забезпечені Збройні Сили України новітньою зброєю та іншою технікою, які виробляє оборонно-промисловий комплекс?		
Добре	Задовільно	Незадовільно
14%	35%	51%
Чи варто впроваджувати стандарти НАТО у сфері оборонно-промислового комплексу України?		
Так		Ні
70%		30%
Чи потрібно реформувати Державний Концерн «Укроборонпром»?		
Так		Ні
55%		45%

ПРОЕКТ

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України
щодо удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної
власності в оборонно-промисловому комплексі

Верховна Рада України постановляє:

I. Внести до Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. № 3531-VI (Відомості Верховної Ради України. 2012. № 4 Ст. 23.) такі зміни й доповнення:

– внести зміни до Ст. 3 та викласти її в такій редакції «1. Суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; *Міністерство оборони України; Державне агентство оборонно-промислового комплексу; Державний концерн «Укроборонпром»;*

– доповнити Ст. 3-1 «Державне агентство оборонно-промислового комплексу є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі».

II. Цей закон набирає чинності з дня його опублікування.

Голова

Верховної Ради України

А.В. ПАРУБІЙ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі»

1. Обґрунтування необхідності ухвалення акта

Відповідно до чинного законодавства управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі переходить від Кабінету Міністрів України одразу до уповноваженого суб'єкта господарювання (Державного Концерну «Укроборонпром»), що спричиняє необхідність удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі та впливає на необхідність створення нового центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику як агентства з підпорядкуванням міністерству.

З метою створення чіткої системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі необхідно внести зміни щодо вдосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.

Законопроект позитивно вплине на управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.

2. Цілі й завдання ухвалення акта

Провідним завданням проекту є вдосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.

Так, цим проектом пропонуються такі зміни до Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. № 3531-VI (Відомості Верховної Ради України. 2012. № 4 Ст. 23): 1) внести зміни до ст. 3 та

викласти її в такій редакції «1. Суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; *Міністерство оборони України; Державне агентство оборонно-промислового комплексу; Державний концерн «Укроборонпром»;* 2) доповнити Ст. 3-1 «Державне агентство оборонно-промислового комплексу є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі».

3. Правові аспекти

Проект Закону відповідає Конституції України та іншим актам вищої юридичної сили, узгоджується з актами такої самої юридичної сили, не належить до сфери правового регулювання Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, пріоритетних сфер адаптації законодавства України до *acquis communautaire*, не потребує проведення гендерно-правової експертизи.

Нормативно-правовими актами в цій сфері правового регулювання є:

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР;

Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V;

Закон України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16.06.2011 № 3531-VI;

Закон України «Про державне оборонне замовлення» від 03.03.1999 № 464-XIV;

Закон України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» від 21.09.1999 № 1075-XIV.

4. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проекту Закону не потребує додаткових видатків державного бюджету.

5. Регіональний аспект

Проект Закону не стосується питань розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

6. Запобігання дискримінації

У проекті Закону відсутні положення, які містять ознаки дискримінації.

7. Запобігання корупції

У проекті Закону відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

8. Громадське обговорення

Проект Закону не потребує проведення консультацій з громадськістю.

9. Оцінювання регуляторного впливу

Проект Закону не є регуляторним актом.

10. Вплив реалізації акта на ринок праці

Реалізація проекту Закону не має впливу на ринок праці.

11. Прогноз результатів

Ухвалення положень законопроекту створить чітку та ефективну систему управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі»

Зміст положення (норми) чинного акта законодавства	Зміст положення (норми) проекту акта
Закон України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16.06.2011 № 3531-VI	
<p style="text-align: center;">Ст. 3. Суб'єкти управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.</p> <p>1. Суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; Державний концерн «Укроборонпром».</p>	<p style="text-align: center;">Ст. 3. Суб'єкти управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.</p> <p>1. Суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; <i>Міністерство оборони України; Державне агентство оборонно-промислового комплексу;</i> Державний концерн «Укроборонпром».</p>
<i>відсутня</i>	<p style="text-align: center;">Ст. 3¹. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику.</p> <p>1. Державне агентство оборонно-промислового комплексу є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі.</p>

ЗАТВЕРДЖУЮ
ТВО Директора
Державного концерну
«Військесетменеджмент»

А. С. Шпарук
Від 28 серпня 2018 р.

АКТ

упровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Іваник Оксани Михайлівни з теми «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» у правозастосовну діяльність Державного концерну «Військесетменеджмент»

Комісією було розглянуто результати використання матеріалів дисертаційного дослідження з теми «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» Іваник Оксани Михайлівни. Під час обговорення наданих матеріалів комісією було констатовано, що окремі положення вказаного вище дослідження було використано в правозастосовну діяльність Державного концерну «Військесетменеджмент», а саме для підвищення ефективності діяльності концерну як суб'єкта оборонно-промислового комплексу України.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження з теми «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» Іваник Оксани Михайлівни вважати впровадженими у правозастосовну діяльність Державного концерну «Військесетменеджмент».

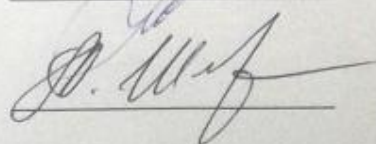
Члени комісії:

Менеджер з персоналу

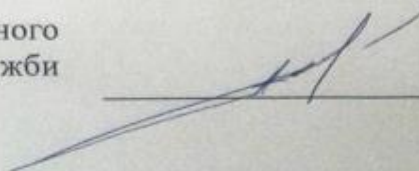
Юрченко В.Д

Провідний економіст
фінансово-економічного
відділу

Шептак Т.О

Інженер з технічного
нагляду відділу служби
замовника

Ілюха О.А

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного
інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, професор

В.В. Галуцько

«_____» _____

А К Т

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Зубко Оксани Михайлівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання
оборонно-промислового комплексу України» на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного
інституту публічного права**

Комісією Інституту було розглянуто результати використання матеріалів дисертаційного дослідження на тему: «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» Зубко Оксани Михайлівни. Під час обговорення наданих матеріалів щодо використання їх у науково-дослідній діяльності комісією було констатовано, що окремі положення вказаного вище дослідження використовуються у науково-дослідній діяльності Науково-дослідного інституту публічного права, а саме для подальшого для подальшого теоретичного розроблення питань адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України

Отримані в результаті ґрунтовного усебічного аналізу проблем адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України висновки є достатньо аргументованими, мають важливе теоретико-правове значення для подальшого розвитку науки адміністративного права та використовуються Інститутом в межах реалізації теми науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження на тему: «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» Зубко Оксани Михайлівни вважати впровадженими в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на подальший розвиток науки адміністративного права та удосконалення законодавства у цій сфері.

Члени комісії:

завідувач відділу
науково-правових експертиз
та законопроектних робіт,
кандидат юридичних наук

К. М. Куркова

науковий співробітник
відділу науково-правових експертиз
та законопроектних робіт

І.О. Глобенко

АКТ

упровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Зубко Оксани Михайлівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» у навчальний процес Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини Україна

Окремі положення дисертаційного дослідження на тему: «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» Зубко Оксани Михайлівни впроваджені у навчальний процес при викладанні навчальної дисципліни «Адміністративне право України», при підготовці конспектів лекцій, відповідних підручників, навчальних посібників.

ВИСНОВОК: результати дисертаційного дослідження на тему: «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» Зубко Оксани Михайлівни вважати впровадженими в навчальний процес Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

**Заступник директора
Інституту права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»,
кандидат юридичних наук**

І. Г. Орловська